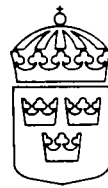

Riksdagens protokoll

1988/89:76

Protokoll
1988/89:76

8 mars 1989

Debatter m. m.

Onsdagen den 8 mars

Finansdebatt	3
Anslag till sparfrämjande åtgärder	77
Presstöd m. m.	80
Anslag till de kungliga hov- och slottsstaterna	92
Anslag till kyrkliga ändamål	96
Anslag till internationellt kulturellt samarbete	105
Kreditupplysningslagens regler om beställaruppgifter	109
Ändring i lagen om bevakningsföretag, m. m.	112
Meddelande om interpellation	
1988/89:154 av Margareta Winberg (s) om befrämjande av jämställdheten	114
Meddelande om frågor	
1988/89:508 av Berit Löfstedt (s) om åtgärder mot det ökade antalet aborter	117
1988/89:509 av Marianne Ståhlberg (s) om viss försöksverksam- het med gemensam ledningsorganisation för primärvård och socialtjänst	117
1988/89:510 av Jan-Erik Wikström (fp) om den planerade musikteatern i Göteborg	117

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 8 mars

Finansutskottets betänkanden

1988/89:FiU20 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m.	3
1988/89:FiU21 Anslag till sparfrämjande åtgärder m. m.	77

Konstitutionsutskottets betänkanden

1988/89:KU23 Presstöd m. m.	80
1988/89:KU19 Anslag till de kungl. hov- och slottsstaterna	92
1988/89:KU20 Anslag till datainspektionen	95
1988/89:KU21 Anslag till allmänna val	95

Prot.	<i>Justitieutskottets betänkande</i>	
1988/89:76	1988/89:JuU8 Anslag till statsrådsberedningen m.m.	95
	<i>Försvarsutskottets betänkande</i>	
	1988/89:FöU11 Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del ..	95
	<i>Kulturutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:KrU10 Anslag till kyrkliga ändamål	96
	1988/89:KrU11 Anslag till internationellt kulturellt samarbete ...	96
	<i>Näringsutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:NU11 Kreditupplysningslagens regler om beställaruppgif- ter	96
	1988/89:NU12 Ändring i lagen om bevakningsföretag, m.m.	96

Onsdagen den 8 mars

Kl. 09.00

1 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1988/89:96 till socialutskottet

1988/89:104 till näringsutskottet

1988/89:109 till arbetsmarknadsutskottet

1988/89:111 till socialförsäkringsutskottet

2 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1988/89:22 till konstitutionsutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1988/89:So11 till socialutskottet

4 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1988/89:FiU20 om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m. (prop. 1988/89:100 delvis).

Finansdebatt

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! I den allmänpolitiska debatten för fem veckor sedan konstaterade jag att efterkrigstidens kraftmätning mellan kapitalism och kommunism nu är avgjord till kapitalismens fördel. Det var inte utan en viss bävan jag sade detta – inte därför att det inte skulle vara sant, utan därför att uttalandet kunde tänkas framkalla reflexmässiga fördömanden. Det måste ses som ett utslag av ändrad tidsanda att mitt positiva omnämnande av kapitalismen inte väckte någon uppståndelse. Senare har ju t.o.m. den socialdemokratiska finansministern i en ideologisk artikel skrivit:

”Det är definitivt missvisande att beskriva kapitalismen som upphovet till allt elände och alla orättvisor, medan den offentliga sektorn beskrivs som en perfekt fungerande idyll. – – – På det globala planet har som bekant

marknadsekonomi vunnit en total seger över sitt enda kända alternativ, planhushållning.”

Om jag med mitt uttalande bidrog till att framkalla denna bekännelse, har djärvheten fått sin belöning. När Kjell-Olof Feldt nu reser till Sovjetunionen, får han tillfälle att diskutera perestrojkan i båda länderna.

Kännetecknande för den ekonomiska utvecklingen i västvärlden är att medan den aldrig förmådde leva upp till prognoserna under det av keynesiansk efterfrågestyrning präglade 1970-talet, är det nu lika mycket en regel att förväntningarna överträffas. Det förefaller som om marknadsekonomins stärkta ställning ger en större växtkraft än vad ekonomiska samband från tidigare perioder ger bedömarna anledning att tro. Liksom efter förra årsskiftet förefaller nu de ekonomiska utsikterna snarast bättre än väntat. Den länge förutsedda konjunkturedgången tycks dröja, och mycket talar för att vi kan se fram emot ytterligare ett år av, om inte snabb, så dock god tillväxt i vår omvärld.

Den viktigaste förklaringen till att de starka svängningarna från förr uteblivit är att regeringarna i allmänhet undviker snabba finanspolitiska ingrepp och i stället lärt sig att utnyttja de penningpolitiska medlen. Efter börskraschen hösten 1987 spädde centralbankerna snabbt på likviditeten, varigenom aktiviteten kunde hållas uppe. När nu tendenser till överhettning framträder möts dessa med penningpolitisk åtstramning. Eftersom inflationstakten i utgångsläget inte är särskilt hög, behöver en ränteuppgång inte medföra att konjunkturen bryter nacken av sig. De mångomtalade obalanserna i framför allt USA:s ekonomi håller långsamt på att utfyllas, och risken för finansiell oro är snarast mindre än tidigare.

I Sverige går däremot inte alltid nyheterna åt rätt håll. Underskottet i bytesbalansen 1988 har visat sig vara avsevärt större än vad som sägs i finansplanen. Finansutskottets socialdemokrater noterar uppgången från drygt 10 till nära 14 miljarder i brist, men drar inte den egentligen ofrånkomliga slutsatsen att underskottsproblemen inför innevarande och nästa år därmed är betydligt större än vad finansministern medgett. Vidare steg priserna i januari med hela 1,3 %, vilket höjde inflationstakten på årsbasis till närmare 7 %. Påfallande är att bakom detta inflationsryck låg framför allt politiskt bestämda prishöjningar av olika slag, och flera sådana är på väg. Tänk bara vilket genomslag det blir av en breddning av momsen och den höjning av energipriserna som följer i kärnkraftsavvecklingens spår!

Inflationsbeskedet från januari kan inte undgå att komplicera lönerörelsen. Nu kan det naturligtvis hävdas att årets blivande avtal på den enskilda sektorn inte spelar så stor roll. I ett läge där antalet lediga platser är nästan lika stort som antalet öppet arbetslösa kommer det man lyckats hålla borta från avtalen att dyka upp som löneglidning i alla fall. Bland statstjänstemännen är anspråken högt uppskruvade, och när socialdemokraterna i finansutskottet överger utgiftsramen för lönekostnadsökningar, kan det inte undgå att reta deras aptit.

Herr talman! Utmärkande för regeringens politik – framför allt efter höstens val – är skillnaden mellan ord och handling. Detta präglar även budgetpropositionen. Antingen föreslås inget konkret, eller också läggs det fram förslag som går rakt emot vad man har sagt. Hanteringen av

utgiftsramen innebär en tredje handlingsmodell. Detta var faktiskt ett konkret förslag som gick i rätt riktning, men det har man nu tagit tillbaka.

Även i andra hänseenden är regeringens budgetförslag ett ofullgånget dokument. Viktiga frågor är utelämnade eller uppskjutna till kompletteringspropositionen. Inget sägs om inkomstskatterna för nästa år. De kommunalekonomiska besluten får anstå till juni med åtföljande problem för kommunernas planering, och antydda förändringar i socialförsäkringssystemen och den offentliga sektorn presenteras först senare. Detta sätt att förvandla budgetpropositionen till en preliminär och föga förpliktande redovisning skapar problem för oppositionen av rent konstitutionell karaktär. Den allmänna motionstiden i januari är den enda period under året då vi har rätt att lägga fram förslag i riksdagen, som inte tar sin utgångspunkt i en proposition. Inför risken att regeringen inte återkommer tvingas vi att redovisa våra alternativ långt innan regeringens slutliga budgetförslag ännu kan skönjas.

Frågan om den statliga inkomstskatten för 1990 är ett belysande exempel. Vi moderater har länge förordat en rejäl marginalskattereform i tre steg. När vi i januari motionerade om en sänkning av marginalskatterna nästa år med 7 procentenheter vid inkomster från 85 000 kr. och uppåt, var det för att snabbt få i gång de dynamiska effekter som ökar tillväxten. Men det var också ett sista försök att dämpa lönekostnadsstegringen på det egentligen enda sätt som står till buds i dagens rekryteringsläge. Budgetpropositionen innehöll som sagt ingenting på denna punkt. Men nu förljuds det att finansministern lovat LO en marginalskattesänkning med 3 procentenheter. Det är samma grepp som vi moderater förordat. Men det är för litet, och alldeles för sent. Hela förfaringsättet är dessutom utmanande mot riksdagen, där beslutet ändå till slut skall fattas. Är finansministern beredd att här och nu redovisa det förslag beträffande den statliga inkomstskatten nästa år som han borde ha presenterat redan i budgetpropositionen och som han sägs i hemlighet ha informerat LO om?

Budgetförslagets preliminära karaktär framgår också när man analyserar det så omskrutna budgetöverskottet på 400 milj. kr. Det framstår ju inte som så märkligt med hänsyn till att överskottet för det nu pågående budgetåret bedöms bli nära 10 miljarder.

Men dessutom kan det konstateras, att vad vi säkert vet om saldot för nästa år är att det inte blir just 400 miljoner, utan med stor sannolikhet betydligt större. Nyligen har riksbanken meddelat att man för 1988 levererar in åtskilliga miljarder mer än förutsett i vinst till statskassan. Dessutom pekar i dag alla tecken mot att en snabbare ökning av löner och privat konsumtion än vad som antagits kommer att höja statens intäkter av inkomst- och konsumtionsbeskattningen.

Men är det då inte bra med stora budgetöverskott? Det var ju inte länge sedan vi var så bekymrade över underskotten i statens finanser. Nej, erfarenheten visar att länder med stora budgetöverskott inte är problemfria – snarare tvärtom. Bland OECD-länderna råder denna situation i – förutom Sverige – Norge, Danmark och Storbritannien. Gemensamt för oss alla är att vi har problem med såväl inflation som bytesbalans. Det förefaller som om den överbeskattning som ligger bakom överskotten framkallar en motsva-

rande neddragning av det privata sparandet. I Sverige är detta som bekant sedan flera år tillbaka en bra bit under noll.

Frågan om finanspolitikens utformning verkar alltmer komma att gälla sparandets fördelning mellan den offentliga och den enskilda sektorn. Regeringen har uttalat sig för ett bestående offentligt sparandeöverskott. Från LO:s sida kommer täta propåer om nya fondkonstruktioner och om ändrade regler för t.ex. AP-fondens placeringspolitik. Detta pekar rakt i riktning mot den överföring av produktionsmedlen till staten som finansministern så klokt i sin Tiden-artikel har tagit avstånd ifrån. Häromdagen varnade AP-fondens chef Krister Wickman för tanken på köp av svenska aktier, eftersom detta skulle innebära "en socialisering av näringslivet". Det skulle vara välgörande om finansministern ville uttala sitt stöd för sin gamla statsrådskollega på denna punkt!

Men, invänder någon, ett budgetöverskott kan ju också användas till att amortera ner statsskulden. Skulle det inte vara skönt att slippa stora ränteutgifter i framtiden? Jag förstår att det kan låta lockande. Men tanken bygger på en falsk analogi med en familjs ekonomi, och inte ens för ett hushåll behöver åtgärden vara särskilt klok. Den kan liknas vid att man säljer sitt hus, använder intäkten för att betala tillbaka lånen och sedan skaffar sig en betydligt mera blygsam bostad bara för att leva skuldfri. I ett samhällsekonomiskt perspektiv kan det inte vara förnuftigt att låta medborgarna betala högre skatter än nödvändigt i exempelvis tio år mot löfte om att de, när sedan statsskulden är betald, skall få en kraftig skattesänkning. Den rationelle medborgaren skulle anpassa sig till detta genom att låna för att tidigare lägga sin konsumtion i avvaktan på skattesänkningen. Vi får alltså just den kompensation av ett offentligt överskottssparande med en nedgång av det privata sparandet som jag förut talade om.

Men ett ännu mer rationellt sätt att hantera en sådan situation är att medborgarna, i stället för att förutse skattesänkningar om ett antal år, drar slutsatsen att det blir ökade offentliga utgifter. All erfarenhet säger att när politiker råkar få ett inkomstöverskott, bränner pengarna i fickorna, och det blir en tävlan om vilka favoritprojekt som först skall genomföras. Och i stället för en planerad bantning av statsskulden får vi en kraftig prisstegring, som visserligen i sig reducerar statsskuldens reala storlek men på ett godtyckligt sätt, där oönskade omfördelningseffekter uppstår bland medborgarna.

Herr talman! Detta är en viktig del av förklaringen till att vi moderater avvisar en finanspolitisk åtstramning genom skattechöjningar. När nu det tidigare budgetunderskottet fyllts ut, bör finanspolitiken i stället ges en långsiktig inriktning. Målet skall vara att den offentliga sektorns finansiella sparande hålls i balans sett över en konjunkturcykel, medan nettosparandet sker i enskild regi. Finanspolitiken får då främst en strukturpolitisk roll med inriktning på skattelättnader och avreglering. Stramheten utvecklas på utgiftssidan, så att utrymme skapas för en expansion i den enskilda sektorn.

Uppgiften att genomföra kortsiktiga justeringar av stabiliseringspolitiken åvilar i stället penningpolitiken. Inom de ramar som sätts av målet om en fast växelkurs gäller det då att påverka likviditet och räntenivå så att inflation och arbetslöshet hålls nere. Eftersom ränteutvecklingen i hög grad styrs av marknadskrafter, blir förändringar av penningmängden genom marknads-

operationer det främsta instrumentet. Penningpolitiska åtgärder får effekt betydligt snabbare än finanspolitiska ingrepp, vilket minskar risken för felaktig tidsanpassning. Men fördelen med att i stabiliseringspolitiken lägga tyngdpunkten på penningpolitiken är inte bara det snabbare genomslaget. Grundläggande är att inflationen är ett monetärt fenomen, medan finanspolitiken främst rör sådana strukturella frågor som fördelningen mellan enskild och kollektiv konsumtion och mellan privat och offentligt sparande.

Dessa synpunkter på avvägningen mellan finans- och penningpolitik har vi moderater utvecklat i vår partimotion. Finansutskottets socialdemokrater avfärdar dem genom att felaktigt påstå att vi utesluter finanspolitiska åtgärder även vid allvarliga störningar på ekonomins efterfrågesida. Men resonemanget gäller de justeringar som kan behövas när statsfinanserna är i balans och världsekonomin utvecklas väl. Det skulle vara intressant att höra om finansministern bekänner sig som finanspolitisk aktivist i den situationen.

Med den vikt vi moderater fäster vid ett ökat hushållssparande kan det förefalla egendomligt att vi är kritiska till allemanssparandet hos riksgäldskontoret. Men enligt vår mening bör statsupplåningen befrias från rollen som sparfrämjare och stimulansen av hushållssparandet i stället ges en mera generell utformning. Som upplåningsform för staten har nämligen allemanssparandet flera nackdelar. Dess omfattning bestäms inom politiskt givna ramar av spararna/långivarna och står alltså utanför riksgäldskontorets kontroll. Kostnaden är hög, trots att inlåningen inte är bunden, vilket skapar osäkerhet inför den kommande skattereformen, som kan framkalla en hög uttagsfrekvens.

Allemanssparandet hos riksgäldskontoret infördes i en tid då staten hade ett stort sparandeunderskott och näringslivet ovanligt nog ett överskott, varför hushållens sparande borde kanaliseras till statsskulden. Det var då rationellt att lyfta ut såväl inlåning som statsobligationer från bankernas balansräkningar och låta hushållen placera sina sparmedel direkt hos riksgäldskontoret. Men i dagsläget, när det offentliga sparandet visar ett stort överskott och de ickefinansiella företagen till följd av ökade investeringar har ett negativt sparande, borde det skattegynnade hushållssparandet i stället styras till näringslivet. Samtidigt som allemanssparandet avvecklas som statlig upplåningsform är det därför angeläget att stödja sparande i allemansfond liksom att stimulera långsiktigt bundet sparande i bank och försäkring, varifrån medlen kan kanaliseras till produktiva investeringar i näringslivet.

Det råder bred enighet om att staten inte skall nettolåna i utlandet. Men det kan inte vara rimligt att riksgäldskontoret i en tid av växande bytesunderskott skall amortera ned statens utlandsskuld. Detta medför nämligen en avsevärd höjning av statens upplåningskostnader. I stället för att låna kort utomlands till exempelvis 6 % får man betala 5 procentenheter mer för inhemsk upplåning mot statsskuldväxlar, vilka köps av svenska företag som kan låna utomlands och tillgodogöra sig mellanskillnaden. I en tid av växande bytesunderskott måste under alla omständigheter utlandsskulden växa. Vad som nu sker är att den privatiseras, med växande upplåningskostnader för staten som följd, så länge vi inte devalverar. Och det skall vi ju inte göra, eller hur, finansministern?

Problemet blir naturligtvis mindre när valutaregleringen nu avskaffas. Det är en sann glädje för mig, som drivit denna fråga sedan början av 1980-talet, att ha en enig skrivning med utskottets socialdemokrater så när som på ett stycke som gäller takten i avregleringen. Vi moderater vidhåller vår uppfattning att återstoden av valutaregleringen bör avskaffas i ett slag. En successiv avveckling efter ett okänt tidsschema kommer endast att skapa osäkerhet och spekulation på olika marknader. Frågan om skattekontroll får inte tas till intäkt för särbestämmelser som avviker från vad som gäller i andra länder. Det kan noteras att avskaffandet av valutaregleringen i Danmark, som också är ett högskatteland, inte medfört något märkbart kapitalutflöde. Målsättningen bör vara att valutaregleringen inte skall behöva förlängas när den nuvarande tillämpningstiden löper ut vid nästa halvårsskifte.

Valutaregleringens slopande aktualiserar frågan om Sveriges valutapolitiska regim. Här gläder det mig att vi moderater nu för första gången fått sällskap av folkpartiet i vårt krav på en anknötning av kronan till det europeiska monetära systemet EMS. En sådan skulle ge en fastare förankring än den nuvarande valutakorgen, som ju starkt påverkas av dollarns svängningar. Genom en EMS-anknytning skulle Sverige ytterligare markera att inflationsmål och växelkursstabilitet tas på allvar. Vi i Sverige skulle också kunna få del av det stöd som centralbankerna i EMS-länderna ger varandras valutor, om behov uppkommer.

Som isolerad åtgärd löser inte en EMS-anknytning problemen i den svenska ekonomin. Men om den ekonomiska politiken i övrigt ges rätt inriktning, kan ett sådant steg ge ett värdefullt bidrag till stabiliseringspolitiken. Och Sverige har ju faktiskt angett som mål att man skall delta i det västeuropeiska integrationsarbetet så långt det är möjligt utan att Sveriges traditionella utrikes- och försvarspolitik störs. Monetärt samarbete har ingenting med neutralitetspolitik att göra. EMS är inte ens en del av EG-systemet, eftersom samarbetet vilar på ett avtal mellan centralbanker. Finansutskottets majoritet har helt enkelt fel när den hävdar att man måste vara medlem av EG för att delta i EMS. Men jag noterar samtidigt att majoriteten bedömer någon form av anknötning som möjlig, även om en sådan – som det heter – saknar aktualitet. Jag uppfattar detta som en mjuk formulering av det slag som för några år sedan förbehådde valutaregleringens avskaffande.

Herr talman! Bortsett från kredit- och valutapolitiken har de konkreta exemplen på avreglering varit få. Nu utlovas förslag i kompletteringspropositionen om den offentliga sektorns förnyelse. En försmak av vad man tänkt sig har vi fått i den så omdiskuterade SAMAK-rapporten, godkänd av finansministern. Jag skall börja med ett belysande citat:

”Ett mer långtgående sätt att öka konsumenternas valfrihet är naturligtvis att ersätta skattefinansierad produktion – vare sig den sker i offentlig eller privat regi – med transfereringar. Om konsumenterna, i stället för att hänvisas till en viss bestämd service, får en viss summa pengar för vilka de får köpa de tjänster de vill, ökar deras valfrihet. Detta kan dessutom antas pressa kostnaderna, samtidigt som de totala utgifter som läggs ner på tjänsten i fråga minskar.”

Utmärkt! Om denna tanke fick genomsyra regeringens politik skulle vi stå

inför ett rejält systemskifte, något som vi moderater smädats för i de två senaste valrörelserna. Det skulle leda till inte bara den större valfrihet som rapporten talar för utan också en bättre kvalitet i tjänsteutbudet samt större möjligheter och bättre villkor för de offentligt anställda. Rapporten går t.o.m. så långt att barnomsorgen undantas från den offentliga sektorns hårda kärna som enligt finansplanen bör undgå effektivisering genom anbuds-förfarande och konkurrens med enskilda alternativ. Mellan raderna innebär SAMAK-rapporten inget mindre än en svidande vidräkning med den hittills förda socialdemokratiska välfärdspolitiken.

Frågan är bara om det kommer ut något konkret av det hela. SAMAK-författarna tvingades till reträtt efter ingripande av LO-chefen Stig Malm. Fundamentalisterna i "rörelsen" bådades upp till försvar för det bestående. Under tiden tilltar problemen i den offentliga sektorn. De anställda vantrivs och flyr till andra verksamheter, medan patienterna blir kvar i växande vårdköer. Föräldrar får själva passa sina barn när daghemmen stänger. Många äldre blir kvar på sjukhus, när de hellre vill ha en plats på ett av de ålderdomshem som socialdemokraterna lagt ned. På gator och torg tilltar ungdomsvåldet, och i våra skärgårdar fortsätter ubåtskränkningarna. Hjälper det då att kanslihusögern har uppmärksammat och förklarat sig beredd att göra något åt den socialdemokratiska modellens sönderfall?

Och hur blir det med skattepolitiken? Orsaken till frågan är inte i första hand den anmärkningsvärda avsaknaden i finansplanen av förslag beträffande inkomstskatterna för nästa år. Orsaken är inte heller den än mer anmärkningsvärda skärpning av skattetrycket som ligger i den nya vinstskatten och i reformerade reavinstregler. Nej, allra mest oroväckande är den pågående debatten inom det socialdemokratiska partiet. I LO-tidningen går t.o.m. insiktsfulla ekonomer till storms mot planerna på en skattereform och anklagar partiet för att överge utjämningspolitiken. Och LO:s Per-Olof Edin varnar för tro på sänkt skatt. Den högste skatteutredaren själv, Erik Åsbrink, har sagt att de dynamiska effekter som kan uppstå inte skall användas för skattesänkningar utan för att finansiera reformer.

Fortsatt rekordhögt och kanske rent av stigande skattetryck riskerar således att bli resultatet av de storstilade planerna, när kanslihusögern möter motstånd hos fundamentalisterna. Följden blir att Sverige fortsätter att halka efter andra ledande industriländer. Den ekonomiska samarbetsorganisationen OECD spår att Sverige nästa år hamnar på den absoluta bottenplatsen i den internationella tillväxtligan, och det är ett direkt resultat av den socialdemokratiska oförmågan att göra något åt skatteeländet och andra utbudshinder.

Ytterligare ett exempel på vad fundamentalisterna kan åstadkomma är skrotandet av utgiftsramen. Här hade alltså regeringen faktiskt i finansplanen lagt fram ett konkret förslag som gick i rätt riktning. Ännu bättre blev det när socialdemokraterna i finansutskottet väckte en motion, där de i överensstämmelse med synpunkter som anförts från borgerligt håll föreslog att ramen skulle omfatta annat än lönehöjningar och att budgetsyste-met skulle decentraliseras. Därefter var det lätt för oss moderater att i utskottet tillstyrka finansplanens utgiftsram på 5 %, som till yttermera visso stämmer med den norm för den statliga utgiftspolitiken som vi anser bör gälla på längre sikt.

Det krav som uppställdes i den socialdemokratiska motionen, att utgiftsramen måste stödjas av en bred parlamentarisk majoritet, kunde därmed anses vara tillgodosett. Vad kan man mer begära än uppslutning från riksdagens två största partier, som dessutom hör hemma på var sin sida om blockgränsen? Till vår stora förvåning klargjorde emellertid socialdemokraterna i finansutskottet att detta inte var *rätt* majoritet. Förklaringen framstår milt sagt som krystad. Samma majoritet duger sedan flera år tillbaka för den fördelningspolitiskt känsliga åtgärden att trappa ned mjölksubventionerna. Den verkliga orsaken torde i stället ha varit motståndet från de statsanställdas fackliga organisationer.

Den socialdemokratiska reträtten betyder att regeringens budgetförslag blir ännu mer preliminärt och ofullständigt. Utgiftssidan kommer nu att bestämmas av löneförhandlingarna. Och de statsanställda har sannerligen inte hamnat i något bättre läge. Med en utgiftsram kunde de tänkas få större löneökningar än 5 %, om andra kostnader hos myndigheterna kunde nedbringas genom effektivisering och omprioriteringar. Men nu tvingas statens arbetsgivarverk desto hårdare stå fast vid att normen på 5 % skall gälla, om inte avtalet skall spräcka budgeten. Får jag fråga finansutskottets ordförande Anna-Greta Leijon: Varför övergav ni 5-procentsramen, när vi moderater yrkat bifall både till finansplanen i denna del och till den socialdemokratiska motion som Anna-Greta Leijon själv skrivit under?

Herr talman! Jag tvekar inte att säga att det moderata budgetalternativet är mera fullständigt och genomarbetat än regeringens. Det vilar på en klar målsättning beträffande utgiftspolitiken, något som regeringen skall återkomma till först i kompletteringspropositionen. Det innehåller konkreta förslag inför 1990 på det skattepolitiska området. Där redovisas åtgärder på det kommunalekonomiska området inför 1990. Sammantaget innebär det moderata budgetalternativet en viss finanspolitisk förstärkning jämfört med regeringens förslag, vilket är befogat med hänsyn till det väntade efterfrågetrycket i ekonomin och vår strävan att undvika höjningar av socialförsäkringsavgifter i framtiden.

Vi har också för första gången beräknat vad vår uppläggning av den ekonomiska politiken skulle betyda för försörjningsbalansen. Tillväxten blir betydligt bättre och kapitalbildningen större. Inflationen dämpas och sparandet förbättras. Däremot blir det en mindre ökning av bytesunderskottet, vilken dock jämfört med regeringens prognos i själva verket följer en förbättring, eftersom den mer än väl motsvaras av en uppgång i näringslivets investeringar, som i sin tur gör det möjligt att snabbare återvinna balans i våra utrikes betalningar.

En ekonomisk politik med moderata förtecken skulle föra Sverige mer i linje med den internationella utvecklingen. I det längre perspektivet medför den förhöjda aktivitetsnivån att produktionskapaciteten förstärks, flaskhalsproblemen på arbetsmarknaden reduceras, inflationstakten avtar och räntenivån sänks, vilket allt hjälper till att förbättra bytesbalansen. Vårt alternativ leder således inte bara till en bättre ekonomisk utveckling redan under 1990. Det innebär dessutom att grunden läggs för fortsatta framsteg fram mot år 2000. Skattesänkningar och avregleringar ger positiva verkningar även under kommande år, då också nya steg kommer att tas utefter den inslagna vägen.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till de reservationer i finansutskottets betänkande nr 20 som de moderata ledamöterna står bakom.

Prot. 1988/89:76
8 mars 1989

Finansdebatt

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det viktigaste skälet till den senaste tidens ekonomiska debatt är den omsvängning som gjorts inom delar av socialdemokratin. Utbudsekonomi, sänkta marginalskatter, avreglering och konkurrens är ord som förekommer flitigt framför allt i artiklar av finansministern och hans adepter. Ett och annat av dem förekommer också i dagens betänkande från finansutskottet.

Många har tolkat denna ordens omsvängning så att finansministern har övergått till folkpartiets ekonomiska politik. I någon mån har de rätt. Skälet är enkelt – han har tvingats därtill av verkligheten.

Verkligheten, herr talman, har i allt tydligare fakta visat att den gamla socialdemokratiska politiken inte fungerar. Den förmår inte lösa de problem som möter oss i vardagen.

Den gamla socialdemokratiska politiken – med skattehöjningar, offentliga monopol och kollektivt ägande som främsta vapen – har inte kunnat få bukt med inflationen, snarare bidragit till att öka prishöjningarna. Priserna fortsätter att stiga snabbare i Sverige än i andra länder. Jämfört med genomsnittet för OECD-länderna handlar det om drygt 2 procentenheters snabbare prisökningar varje år här hemma. För närvarande stiger priserna med en årstakt av ungefär 6,7 %, alldeles på tok för mycket!

Den gamla socialdemokratiska politiken har inte heller lyckats få någon ordning på våra utlandsaffärer. I valrörelsen hette det att Sverige numera är ett land som betalar för sig. Det är inte sant. Vi har underskott i utlandsbetalningarna, och underskottet är dessutom enligt regeringens egna prognoser i växande. Sverige är fortfarande ett land som lånar utlandet, och lånar alltmer.

Den gamla socialdemokratiska politiken har misslyckats med att stimulera sparandet. Hushållens sparande har sjunkit katastrofalt och faktiskt blivit negativt. Många hushåll har hamnat i en hopplös skuldsituation.

Den gamla socialdemokratiska politiken har t.o.m. misslyckats med det som sagts vara dess kärna, den generella välfärdspolitiken. Sjukvård, barnomsorg, omsorgen om de äldre, handikappolitiken lider av stora brister. Sjuka människor tvingas köa i månader för en ganska enkel behandling som kanske tar bara några timmar att utföra. Föräldrar och barn tvingas köa för en plats inom barnomsorgen. Även om de fått en plats är inte allt gott och väl, för rätt som det är stängs dagiset därför att personalen har slutat. Gamla människor som har rätt till en värdig ålderdom kan inte ens få ett eget rum inom långvården. Åldersdementa kan inte få sådant gruppboende som bevisligen är bäst för dem själva och deras anhöriga, därför att det inte finns tillräckligt med platser. Föräldrar med barn med handikapp för en hopplös kamp mot myndigheterna för att klara sin ekonomi, därför att regeringen vägrar att höja deras vårdbidrag.

Den gamla socialdemokratiska politiken har också misslyckats med statens finanser. Regeringen brukar berömma sig av att ha lyckats bryta trenden mot

stigande skatte- och avgiftsbehov genom att minska de offentliga utgifternas andel av bruttonationalprodukten. Men den minskning som har skett går inte att trendframskriva, snarare tvärtom. En viktig orsak till den sjunkande utgiftsandelens är bättre konjunkturer och mindre industrisubventioner. Bokföringsmässiga operationer svarar för en annan stor del, och varje sådan kan göras bara en gång. Andra orsaker är eftersläpningen av de offentliganställdas löner och eftersatta investeringar och underhåll, och inte heller det går det att bygga vidare på.

Den gamla socialdemokratiska politiken har inte ens med sex års oavbruten internationell högkonjunktur lyckats få upp produktivitetstökningen i Sverige över blygsamma 0,5–1 %. Trots regeringens mekaniska självberöm visar verkligheten att produktivitetstökningen i Sverige är lägre än i omvärlden. Den totala tillväxten är heller inget att skryta med – den har nästan varje år under 1980-talet varit 1 procentenhet lägre än genomsnittet för OECD.

Av finansministerns miner förstår jag att han tycker att detta är ett fasligt gnäll. Men allt är naturligtvis inte dåligt. Alla har inte fått det sämre. Tvärtom har många fått det bättre. Men bristerna måste påtalas. Det är särskilt angeläget att ett oppositionsparti gör detta, eftersom regeringen själv väljer att blunda.

Mitt syfte är att stärka finansministern i hans interna kamp för en omläggning av den ekonomiska politiken – annars blir det ytterligare förlorade år utan förbättringar, innan en ny majoritet i riksdagen kan slå an andra tongångar.

Jag började med att säga att de nya tongångarna från delar av socialdemokratin i någon mån liknar vad vi i folkpartiet länge hävdade och krävt. Viktiga skillnader finns emellertid. Det framgår inte minst av att folkpartiet har 17 reservationer till finansutskottets betänkande nr 20. Flera av dessa är ideologiskt laddade och visar att det i varje fall hittills inte finns särskilt konkreta spår av omsvängningen i de socialdemokratiska förslagen.

Socialdemokraterna vill inte göra ett uttalande med nej till fler kollektiva fonder, vilket vi i folkpartiet kräver tillsammans med de andra borgerliga partierna. Vårt krav avfärdas med att det skulle vara att strypa den fria debatten. Vad är det för nonsens? Enskilda debattörer från LO och andra får gärna kräva fler kollektiva fonder för att lösa än det ena, än det andra problemet. Folkpartiet vill att riksdagen säger nej till sådana socialistiska påfund. Men det vill inte socialdemokraterna i finansutskottet. De vill tydligen hålla öppet för nya kollektiva fonder. En parallell: Riksdagen har sagt nej till fortsatt älvutbyggnad. Detta hindrar minsann inte LO från att kräva att skövlingarna fortsätter!

Konkurrens är bra, sägs det på flera ställen i dagens betänkande. Det är utmärkt. Särskilt uppskattar jag att socialdemokraterna nu har insett att prishöjningarna är störst i de reglerade sektorerna i ekonomin, dvs. där det finns minst konkurrens. Där tänker de sig en viss avreglering, i alla fall så småningom. Det är bra. Men då blir det minst sagt egendomligt att slå vakt om de offentliga monopolerna inom produktionen av så viktiga ting som sociala tjänster.

De verksamheter som lämnar, som det står i finansplanen, "relativt sett

mindre bidrag till rättvisa och trygga levnadsvillkor för medborgarna kan produceras av entreprenörer men enbart under förutsättning att detta blir billigare utan att kvaliteten blir lidande". Det står faktiskt ordagrant så i finansplanen. En så konstig formulering kan jag inte åstadkomma själv. Till råga på allt har socialdemokraterna i utskottet verkligen fäst sig vid formuleringen, för den upprepas i betänkandet.

Vad betyder nu detta? Jo, för vissa s.k. oviktiga verksamheter kan man anlita entreprenörer, om kvaliteten är lika och kostnaden lägre. Men för viktiga verksamheter skall man tydligen hålla fast vid de offentliga producenterna, även om andra erbjuder samma kvalitet till lägre kostnad. Jag tycker det bör vara allra mest angeläget att få samma kvalitet till lägre kostnad inom viktiga områden. Då kan man nämligen få råd att göra mer. Men här får saktligheten stryka på foten för de gamla dogmerna. Det skulle vara intressant att få höra Anna-Greta Leijon försöka förklara varför dessa förnämliga förändringar med konkurrens och entreprenader bara skall få förekomma inom det som kallas mindre viktiga områden.

Herr talman! Det är stora skiljelinjer mellan folkpartiets ekonomiska politik och regeringens, som jag just har redovisat. Men den största återstår ändå. Den budgetpolitik som Kjell-Olof Feldt och Anna-Greta Leijon bedriver är en orättvis politik. Här kan man sannerligen tala om ljusår mellan folkpartiet och socialdemokratin.

Den socialdemokratiska politiken brukar påstås bygga på solidaritet. Solidariteten – i socialdemokratisk tappning – sägs kräva att socialförsäkringssystemen är utformade exakt i detalj så som för närvarande är fallet. Varje förslag till förändring påstås vara osolidariskt, ett angrepp på välfärdspolitikerna.

Men, herr talman, är det verkligen solidaritet att göra som socialdemokraterna gör? Är det verkligen solidaritet att från första timmen och till sista kronan förfäktat nuvarande principer inom t.ex. sjukförsäkringen, när man inte anser sig ha råd att ge sjukvård till dem som behöver det? Är det verkligen solidaritet att vägra ge pensionstillskott till dem som i dag bara har folkpension? Är det verkligen solidaritet att säga nej till viktiga miljöinsatser?

Är det verkligen solidaritet att slå vakt om varje krona i socialförsäkringsystemen, när samtidigt barn med handikapp blir utan tillräckligt stöd och när åldersdementa tvingas irra runt i fel bostad till men för sig själva, andra patienter och anhöriga? Är det verkligen solidaritet när gamla får vänta på en enkel ögonoperation? Jag tycker inte det.

Jag tycker att solidariteten kräver att gamla människor, som inte vill dela rum med någon okänd, skall slippa göra det. Jag tycker att solidariteten kräver att de dementa kan få ett boende som ger dem en värdig tillvaro.

Jag tycker att solidariteten kräver bättre hjälp för de handikappade. När folkpartiet förde fram kravet på en höjning av vårdbidraget till familjer med barn med handikapp, sade socialdemokraterna att det var en småsak; den behöver vi inte tvista om. I regeringsförklaringen i höstas stod några vänliga ord om insatser för handikappade barn. Men sedan blev det inget mer. Varför inte det? Varför är ni socialdemokrater så envisa motståndare till att öka stödet för barn med handikapp? Kan Anna-Greta Leijon försöka förklara det?

Det är denna uppfattning om vad verklig solidaritet är som är grunden för folkpartiets budgetförslag. Socialdemokraterna avfärdar det utan egentlig diskussion. Nu måste emellertid Anna-Greta Leijon förklara sig. Varför är ni socialdemokrater så envisa motståndare till förbättringar för svaga och glömda människor?

Herr talman! Ett av de mera väsentliga inslagen i den ekonomiska politiken gäller skatterna. Om detta står inte särskilt mycket vare sig i propositionen eller i betänkandet. Om det totala skattetrycket står t.ex. bara att detta skall "hållas nere". Det låter som om det redan vore lågt, vilket sannerligen inte stämmer med verkligheten. Men formuleringen vittnar ändå om en viss förståelse för att det inte får tillåtas öka. Det skulle vara bra om detta motsvarades av några konkreta förslag, men de enda som hittills finns är sådana som innebär just ökade skatter. En rejäl ny vinstskatt på ungefär 3,5 miljarder kronor och en nyinförd asymmetri i reavinstskatten på aktier är konkreta skattehöjningsförslag som folkpartiet säger nej till.

Enligt min uppfattning är en rejäl skattereform den mest nödvändiga förändring av den ekonomiska politiken som måste göras. I denna fråga har, som alla vet, socialdemokraterna efter valet tagit flera steg framåt i den riktning som vi i folkpartiet länge krävt. Om socialdemokraterna nu inte svänger tillbaka igen finns kanske en skattereform inom räckhåll. Det skulle vara utomordentligt angeläget för att nå en positiv utveckling för enskilda hushåll och företag i Sverige.

Få frågor är så infekterade som den svenska skattedebatten. Många har önskemål om än den ena, än den andra förändringen. Nästan alla kan emellertid vara överens om att dagens inkomstbeskattning med extremt höga marginalskatter och dagens kapitalbeskattning med asymmetrier och olikformiga regler är av ondo. Även jag anser att systemet är ruttet och har perversa effekter. Det är därför som vi i folkpartiet vill göra rent hus med dagens s.k. system och införa något bättre.

Detta som vi vill ha bygger på några enkla grundprinciper. En sådan är en rejäl sänkning av marginalskatten, dvs. lägre skatt på löncökningar. De flesta bör inte betala mer än kommunalskatt, dvs. deras marginalskatt blir ungefär 30 %. Ingen skall ha mer än 50 % i marginalskatt. Det betyder att alla alltid får behålla åtminstone hälften av en inkomstökning eller extrainkomst.

Den här sänkningen av marginalskatten måste bli bestående i motsats till vad som hänt efter 1982 års skattebeslut. Därför krävs ett automatiskt inflationskydd så att inte inflationen smyghöjer skatten igen.

Kapitalskatten måste göras mer enhetlig. Därför har vi i folkpartiet sedan några år tillbaka föreslagit ett nytt inkomstslag för kapital med en enhetlig skattesats. Den skattesatsen bör vara lika med den marginalskatt som de flesta har för arbetsinkomster. Denna tanke går numera under benämningen separatmetoden och tycks ha vunnit brett stöd. Det ser vi som en stor framgång.

Det svåra i en skattereform är emellertid inte att sänka skattesatserna, utan det är att fylla igen de hål sänkningen skapar i statskassan. Antingen får man ta bort utgifter eller också får man skaffa nya inkomster. Våra förslag innehåller en del utgiftsminskningar, men merparten av finansieringen kan bara ske med hjälp av nya inkomster. Jag vill betona att denna finansiering inte får ske så att skatterna totalt sett höjs.

När man beräknar vilka hål som uppkommer i statskassan måste man därför vara realistisk – man måste ta hänsyn till att de nya lägre skattesatserna påverkar hur människor och företag betar sig. Lägre skatt på extrainkomster gör att det lönar sig bättre att arbeta. Övertidsersättning kan t.ex. tas ut i pengar i stället för kompensationsledighet, och då har antalet arbetade timmar ökat. Då får staten också in mer pengar i skatt.

Den som jobbar extra en helg får kanske 1 000 kr. i övertidsersättning. Med dagens skatter skulle 610 kr. gå bort i höjd skatt för många människor. Många tycker att de 390 kr. som blir kvar är för litet och tar i stället kompensationsledigt några dagar. De 610 kronorna kommer alltså inte in i skatt. Men om marginalskatten sänks till de 30 % som nu är aktuella, blir det 700 kr. kvar av tusenlappen i stället för futtiga 390 kr., och då lönar det sig. Då tar man ut inkomsten i pengar i stället för i komplidighet, och de 300 kronorna kommer faktiskt in i skatt. Genom den sänkta marginalskatten ökar alltså skatteinkomsterna med 300 kr. Om många reagerar så, blir det ganska stora summor. Det hål i statskassan som jag nyss nämnde blir med andra ord inte så stort som en rent mekanisk beräkning tycks visa. Det är om detta som resonemanget om de s.k. dynamiska effekterna handlar.

Ingen vet exakt hur stora dessa dynamiska effekter blir. Men alla vet att de inte är noll. Den som bygger finansieringen av en skattereform på att de dynamiska effekterna är noll, skapar medvetet en överfinansiering, dvs. fler kronor tas in i nya skatter än de kronor med vilka skatten sänks. Detta vill vi i folkpartiet inte vara med om. Erfarenheten säger oss att pengar som en gång kommit in till staten inte kommer tillbaka. Därför måste vi se till att extrapengarna inte kommer in.

Däremot är vi självfallet beredda att finansiera det hål som faktiskt uppstår i statskassan. Även om socialdemokraterna har glömt bort allt som ni själva sade under valrörelsen, kanske ni kommer ihåg att folkpartiet var det enda parti som tyckte att det var viktigt att finansiera en skattereform. De som då valde att smita från notan var socialdemokraterna.

Utöver att reformera skattesystemet så som jag just har beskrivit är det angeläget att sänka det totala skattetrycket. Det bästa vore att göra båda sakerna samtidigt. Men om det inte skulle gå, får det bästa inte bli det godas fiende. Det vore ett enormt misslyckande för det politiska systemet i Sverige, om vi efter de öppningar som nu tycks finnas hos både de icke-socialistiska partierna och socialdemokraterna inte skulle förmå samlas till ett beslut om en skattereform.

Till sist vill jag, precis som Lars Tobisson, uppmana finansministern att tala om för riksdagen vad han uppenbarligen redan har sagt till LO och några andra om skatterna för nästa år. Det tycks vara en rent korporativistisk inkomstpolicik han ägnar sig åt. Tänker regeringen verkligen sätta sig vid förhandlingsbordet med arbetsmarknadens parter och försöka göra upp om inkomstskatten för 1990?

Sådan korporativism säger vi i folkpartiet nej till. Det är riksdagen som skall bestämma skatterna. Regeringen bör presentera ett förslag till skatteskala för 1990 här i riksdagen. Da vet parterna vilka förutsättningar som gäller. En sådan skatteskala bör, som vi har beskrivit i våra motioner, innehålla sänkt marginalskatt och inflationsskydd som ett steg på vägen mot en stor skattereform.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till alla reservationer som folkpartiet undertecknat.

Anf. 3 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Årets finansplan andas, tycker jag, en hel del insikt om flera problem i svensk ekonomi, och det är bra. Tyvärr är inte regeringens budget särskilt rikhaltig när det gäller att presentera offensiva lösningar på dessa problem. Finansutskottets betänkande nr 20 visar framför allt att vi de facto har en minoritetsregering efter 1988 års val. Socialdemokraternas förslag på flera områden avstyrks i utskottet, och vi kommer här i riksdagen under våren att uppleva en rad nederlag för den socialdemokratiska regeringspolitiken.

Den internationella högkonjunkturen håller ännu i sig. Den svenska konjunkturen är fortfarande att betrakta som överhettad. Frågan är hur länge rådande konjunktur varar och vilken beredskap vi har för den konjunkturavmattning som kommer förr eller senare. En flyktig blick ger härvidlag intryck av en stark svensk ekonomi. En statsbudget i balans och hög privat konsumtion förmedlar denna bild.

Svensk ekonomi har emellertid en lång rad problem. Det gäller en i förhållande till våra konkurrentländer alltför hög inflation, den alltmer försämrade externa balansen, den låga produktivitetsutvecklingen, en svag utveckling av tillväxten med en inriktning som ökar kostnaderna för miljöförstöringen.

Regeringen har, trots de internationellt sett goda förutsättningarna, hittills misslyckats med att lösa de flesta av de grundläggande problemen. Detta riskerar att ge en svårare situation bl.a. för sysselsättning och regional balans när konjunkturen vänder än vad som annars skulle ha varit fallet.

Den snabba utvecklingen av löner och priser är kanske trots allt det allvarligaste problemet för närvarande. Inflationen i Sverige har alltsedan 1982 legat betydligt över OECD-genomsnittet, och 1988 var därvidlag inget undantag. Den svenska inflationen blev 6,3 %, vilket var drygt 2,5 % mer än genomsnittet i OECD. Mot viktiga konkurrentländer som Japan och Västtyskland blev differensen ännu större.

Hur bemästrar vi då denna utveckling? Naturligtvis är en dämpad lönekostnadsutveckling ett viktigt inslag. Som en fingervisning om att vi haft rätt ser centern i det sammanhanget att vikten av låglönesatsningar och fördelningspolitiska komplement till marginalskattesänkningar såsom skatterabatt nu diskuteras också i avtalsrörelsen.

Centern har hela tiden hävdat att samtliga skattebetalare måste få del av successiva skattesänkningar för att man skall undvika omfattande kompensationskrav. Regeringen tycks nu äntligen ha fått upp ögonen för skattesänkningarnas roll också i avtalsförhandlingarna.

Men frågan är – och jag instämmer i Lars Tobissons och Anne Wibbles krav på besked i detta avseende: Tänker ni lägga fram förslaget om 1990 års skatter på ett sådant sätt att förutsättningarna för låga avtal gynnas – eller missgynnas? Det är viktigt att riksdagen får besked på den punkten. Vill ni gynna låga avtal, bör ni ansluta er till det förslag som centern har lagt fram, nämligen om en skatterabatt som är lika för alla.

En förbättrad kommunal skatteutjämning är också mycket viktig. Marginalskattesänkningarna för 1989 i kombination med förändringar i det kommunala skatteuttaget innebär att när utebliven statsskattesänkning och höjd kommunalskatt samvarierar, skjuts kompensationskraven i lönerörelsen i höjden. Centern föreslår av denna anledning ökade resurser till den kommunala skatteutjämningen under nästa budgetår.

En kraftigt bidragande orsak till inflationsutvecklingen är den överhettning som i dag råder på bostads- och arbetsmarknaden i vissa koncentrationsområden. Överhettningen i dessa områden driver på kostnadsökningar och löneglidning. En politik för regional balans skulle kunna råda bot på detta. Centerns förslag om investeringsavgifter kan innebära ett viktigt styrinstrument för att åstadkomma en sådan utveckling.

Man måste samtidigt komma ihåg att det inom vissa områden i landet inte råder samma expansiva utveckling som i vissa av de mest expansiva regionerna.

Sänkt skatt på basmat är en naturlig del av en kommande skattereform. En sådan sänkning ger de facto – det har undersökningar visat – en fördelningspolitisk effekt och bidrar också till att hålla tillbaka kompensationskrav och inflationsutveckling.

Skatteutredningarna går under våren in i sitt avslutande skede. Centern har vid otaliga tillfällen uttalat att vi har stött tanken på en genomgripande skattereform med kraftigt sänkta marginalskatter. Trots detta försöker man från olika håll misstänkliggöra centern för bristande reformvilja.

Centern ställer, som alla partier, krav i utredningsarbetet. Ett av dessa är en fördelningspolitisk inriktning så att höginkomsttagarna betalar sina egna marginalskattesänkningar och inte överlåter det på låg- och medelinkomsttagarna – en princip som för övrigt också socialdemokraterna har hävdad, åtminstone förr. Vad som gäller numera i skattepolitiken för socialdemokraterna framstår inte som helt klart.

Är en lösning med marginalskattesänkning kombinerat med en fördelningspolitiskt ansvarsfull finansiering en alltför avancerad tankemodell för dem som numera dväls på politikens högra ytterflank?

Centern stöder en successiv avveckling av de återstående delarna av valutaregleringen. Det är en sak som vi gemensamt med de andra icke-socialistiska partierna har hävdad här i riksdagen under en rad år. Det är viktigt att följa upp den effekt som valutaregleringen får på en rad områden, och det är också naturligt att vi kämpar för att hävda att svensk industri fortfarande skall vara lokaliserad till Sverige. Det gör att vi med intresse måste följa utvecklingen av valutaregleringen.

Det är också viktigt att lönekostnadsökningarna inom den offentliga sektorn i likhet med lönerna på den privata marknaden hålls på en samhällsekonomiskt rimlig nivå. Det förslag till utgiftsram för lönekostnadsökningar inom den statliga sektorn som regeringen har använt sig av har dess värre inte varit någon bra metod, av en rad skäl som centern har redovisat i flera debatter. Vi har också i vårt budgetalternativ i fjol och i en reservation i finansutskottet redovisat detta.

Centern var 1988 det enda parti på den icke-socialistiska sidan som kritiserade regeringens utgiftsram. Vi har stått fast vid vår kritik av följande

skäl: Ramen måste avse det totala anslaget till en myndighet. Decentraliserade förhandlingar måste föras. Strikta regler för verksamhetens miniminivå måste fastställas. Statens personalrekrytering måste garanteras.

Den av regeringen föreslagna, sedermera tillbakadragna, cash limitmetoden fungerar inte på detta sätt. Centern anser att regeringen bör inleda ett utvecklingsarbete för att ett system med utgiftsramar skall fungera så som vi har angett i vår partimotion.

Finansutskottets majoritet borde här i dag ha redovisat resultatet av innehållet i den motion som den socialdemokratiska riksdagsgruppen har väckt. Vi borde ha fått en klar bild av hur förslaget drabbar eller gynnar olika myndigheter. Eftersom anslaget till skolan enbart avser lönekostnader bör detta förhållande granskas särskilt. Det bör också tilläggas att kommunerna inte får 100 % kompensation för lärarlöner, utan 80–82 %. Det gör det extra angeläget att granska just lönekostnaderna för skolan.

Det kan också konstateras att det i den motion som Anna-Greta Leijon m. fl. har väckt inte ordentligt klarläggs vad som egentligen är socialdemokraternas linje i dag. Trots ett flertal genomgångar i finansutskottet har vi inte fått klara besked om hur olika myndigheter kommer att påverkas.

Det var för övrigt den motionen som den socialdemokratiska riksdagsgruppen väckte efter det att man konstaterat att den majoritet man befann sig i var av fel sort. Det fanns nämligen en majoritet, som Lars Tobisson påpekade, för finansministerns förslag, bestående av socialdemokrater och moderater. Det är också riktigt att konstatera att den majoriteten har existerat andra gånger, t.ex. när det har gällt att försäkra för barnfamiljerna genom att minska mjölksubventionerna. Men det skall tydligen vara rätt sorts majoritet numera – det ger majoriteten en ny dimension.

Det skall bli intressant att få ett klagörande av vilka åsikter finansministern numera har. Är det regeringens linje han företräder, eller är det den socialdemokratiska riksdagsgruppens linje? Jag hoppas att debatten här i dag skall ge ett besked på den punkten.

Finanspolitiken i nuläget bör inte innefatta några mer omfattande köpkraftsindragningar från hushållen. Den privata konsumtionen har redan dämpats jämfört med den situation som rådde hösten 1988. En stram finanspolitik är däremot nödvändig och bör åstadkommas framför allt genom stimulanser för hushållssparandet. Detta skulle också inverka positivt på bytesbalansen.

I finansutskottets betänkande sägs, apropå detta att spardelegationen nu skall göra en kartläggning av hushållssparandet, att delegationen nog får använda förstoringsglas, då de förhoppningar som finansministern i fjol hade om en förbättrad sparkvot ännu inte har infriats.

Herr talman! Man brukar traditionellt säga att målen för den ekonomiska politiken skall vara full sysselsättning, prisstabilitet, jämn fördelning, hög ekonomisk tillväxt och balans i utrikesaffärerna. Centern har genom åren arbetat för att också målen om god miljö och regional balans skall ta plats vid sidan av de andra målen. Regeringen accepterar inte dessa mål – de nämns inte bland de ekonomisk-politiska målen i finansplanen. I stället hävdar regeringen att en god ekonomisk utveckling och en god miljö förutsätter varandra och att sådana hänsyn tas redan nu.

Det är en vanlig reservation som vissa partier gör, när de med en läpparnas bekännelse talar om god miljö och villkorar denna till ekonomisk tillväxt men inte vill ta upp tillväxtens innehåll till debatt. Det räcker inte, som socialdemokraterna länge har gjort, att tala om miljöpolitik – det måste också föras en politik med ekologisk balans. Ett miljöpolitiskt mål är då en viktig del i en sådan ny politik.

Centern har, tillsammans med folkpartiet för första gången, fogat en reservation rörande miljömålet till utskottets betänkande. Miljöpartiet ställer sig däremot inte, vilket är något förvånande, bakom det krav om god miljö som vi har som mål för den ekonomiska politiken. Jag vill gärna nämna att det är med ganska stor förvåning som jag läser miljöpartiets reservation. Den verkar nämligen mest vara riktad mot centerns och folkpartiets reservation i stället för mot majoritetens skrivning. Miljöpartiet säger att vår reservation är en chimär.

Det krävs nog en förklaring här i kammaren till hur det kan komma sig att miljöpartiet reserverar sig mot en reservation, där man vill göra mer för miljöfrågorna än majoriteten vill. Det är mycket märkligt att miljöpartiet avger en sådan reservation.

Centerpartiet vill markera att en tillväxt med rätt innehåll är nödvändig om det sociala trygghetssystemet skall kunna bibehållas på nuvarande nivå utan att avgiftsuttaget för detta ökar.

Centerpartiet har också såsom mål en regional balans. Regeringen har tidigare haft en bättre förståelse för det kravet, men tyvärr har man numera tagit bort det – det är väl ett led i den expansionistiska politik som regeringen för när det gäller storstadsregionerna. Vi menar att det måste föras en politik för regional balans, och det är särskilt viktigt i nuvarande konjunkturläge.

Centern arbetar för en decentralisering av samhället. Därför vill vi satsa på en utveckling av näringslivet i alla delar av landet. Framför allt bör en satsning ske på småföretagandet. Det är också en framtidssatsning. Skattepolitiken måste läggas om så att den, tvärt emot dagens situation, gynnar små- och medelstora företag. Bl.a. bör uttaget av arbetsgivaravgifter sänkas för de mindre och medelstora företagen och höjas för de övriga.

Centern gör i sin budget också en storsatsning på decentralisering av den högre utbildningen och regionalpolitiska insatser för glesbygden samt en satsning på infrastruktur. Vi vill också i detta sammanhang nämna vikten av att en kommande skattereform utformas så att risktagande och investeringsvilja uppmuntras. Tillgången på riskkapital måste säkerställas. Kraven på symmetri i skattesystemet får inte drivas så långt att viktiga samhällsinsatser inte kan uppmuntras.

Svenskt näringsliv uppvisar en internationellt sett påfallande liten högteknologisektor. Därför har de icke-socialistiska partierna en reservation om att högteknologiindustrier bör stimuleras. EG-ländernas högteknologiandel är liten i jämförelse med Japans och USA:s, men Sveriges andel är ännu mindre. Detta är bl.a. en följd av att skattesystemet har missgynnat risktagande. Därför tycker vi att det är viktigt att regeringen nu utreder hur en utveckling av högteknologiindustrin kan stimuleras och återkommer till riksdagen med förslag om detta.

För att få till stånd en utveckling av företagandet krävs också stabila

spelregler. Det måste vara en rimlig skattebörd och en rimlig mängd byråkrati för företagen. Löntagarfonderna bör därför avskaffas, och vinstskatten borde aldrig ha införts. Beskattning som gynnar marknadsimperfectioner tjänar ingen på. Nyligen lade t.ex. företaget SOFE ned sin optionshandel, mycket på grund av den s.k. valpskatten. Jag kan knappast tro att samhället tjänar på den nedläggningen.

Herr talman! För en tid sedan stod det en artikel i Svenska Dagbladet om den genomgripande skattereformen. Ovanför den fanns en artikel om en 20-årig flicka som arbetar som städerska. Hon hette Anneli, och hon tjänade 8 700 kr. i månaden. Hon hade arbetat sedan hon var 14 år. Hon är därmed en av de nära en halv miljon, eller rättare sagt 450 000 heltidsarbetande svenskar som tjänar under 9 000 kr. i månaden. Flickan Anneli, liksom de flesta i hennes inkomstläge, ligger på den s.k. marginalen, dvs. de är beroende av olika typer av bidrag, t.ex. bostadsbidrag.

Man skulle kunna beteckna det som något av samhällets "bakvatten" att en stor del av Sveriges befolkning har löner som ligger på en nivå, som debatten aldrig berör. På den inkomstnivån finns inga "fringisar" och inga marginalskatteproblem. Dessa människor erbjuds inga emissionsandelar. Det finns en rad saker som dessa inkomstagare aldrig känner sig delaktiga i. De drabbas i stället ganska hårt av relativt små förändringar, t.ex. av ökningen av indirekta skatter, mervärdesskatter eller förändringar i bidragssystemet. Jag tror att det därför vore värdefullt om man kunde få till stånd en ny låginkomstutredning, speciellt när det som nu diskuteras omfattande förändringar av skattesystemet och av den offentliga sektorn.

Jag är faktiskt ganska besviken över det ointresse som socialdemokraterna numera visar för låginkomstagarnas problem. De kanske är för få för regeringspartiet. Det var kanske inte någon tillfällighet då socialdemokraterna i en valannons hade en bild på en framgångsrik ung man i en sportbil. Det är kanske den typen av grupper man numera vill ägna sig åt.

Konsumentverket visade i en undersökning i december månad att hushållens ekonomi generellt är den sämsta på tio år, och att inkomstklyftorna mellan hushållen ökat. 1979 var det ekonomiskt bästa året för hushållen under tioårsperioden. 1987 däremot kunde en arbetarfamilj med tre barn inte upprätthålla en skälig konsumtion utan att få 300 kr. minus i kassan varje månad. Samtidigt med att hushållens ekonomi alltså försämrats vet vi att en stor del av storföretagen gått mycket bra sedan 1982.

I finansutskottets betänkande sägs apropå detta att det faktum att fördelningspolitiska spänningar uppstått varit "oundvikligt" och en följd av regeringens krisbekämpande politik. Man understryker också att åtgärder vidtagits och nämner löntagarfonder, förnyelsefonder, engångsskatten på livförsäkringsbolagen osv. För det första handlar det alltså inte bara om spänningar, utan om ökade samhällsklyftor. För det andra har knappast några kvinnor i samma situation som Anneli i artikeln hjälpts av löntagarfonder eller liknande påfund.

Jag skall inte nu ta upp den interna socialdemokratiska kritiken i dessa frågor. Jag hänvisar enbart till uppmärksammade artiklar av Rolf Alsing, av Villy Bergström och t.o.m. av utrikesminister Sten Andersson. Det sägs att centern angriper socialdemokratin från vänster numera. Kjell-Olof Feldt har

också sagt det i flera debatter. Det är en synvilla. Vi står fast vid vår politik och för samma politik efter valet som vi gjorde före. Det är i stället så att socialdemokraterna numera angriper centern från höger.

Centerns budgetalternativ innebär en rejäl satsning på kommunerna för att de skall kunna hålla nere sina skatter. De 30–33 % som kommunalskatten utgör verkar vara en skatt som man helst vill glömma och inte diskutera. För dem som har lägre inkomster är den skatten nog svårare att bortse från.

Vi föreslår en ordentlig skattesänkning också vad avser statsskatten.

Vi satsar i vårt budgetalternativ på vägbyggnad och på utbyggnad av näringslivet. Vi satsar på ordentliga länsanslag, som stimulerar näringslivet i hela landet och inte bara i storstadsregionerna. Vi redovisar en klar finansiering för de budgetförsvagningar som vi gör i vårt budgetalternativ. Vi gör detta också med en miljöpolitisk prägel. Det är en konsekvent uppföljning av den energipolitik som vi står för och som vårt land borde föra.

Det innebär att våra krav på miljöavgiftsområdet går stick i stäv med de planer som regeringen har nu, eftersom man t.ex. arbetar med att gå ifrån tidigare energipolitiska beslut. Jag tänker då på socialdemokraternas planer att införa moms på energi, vilket skulle innebära en fullständig kapitulation, att man lägger sig platt för de gamla idéer som linje 1, dvs. moderaterna, tidigare föreslog. Exakt den politik som linje 1, arbetsgivarna och Industrieförbundet har fört tänker nu Kjell-Olof Feldt förverkliga. Jag har svårt att se att energiminister Birgitta Dahl kan sitta kvar med hedern i behåll om finansministern genomför moms på energi. Det vore en fullständigt ny politik i Sveriges riksdag att gå ifrån de energipolitiska mål som vi har haft tidigare.

Från centerns sida fullföljer vi också i vårt budgetalternativ den linje som vi har haft på utbildningsområdet, och som visar att vi också här ser till att föra samma politik nu som före valet.

Vi har en klar fördelningspolitisk linje i vårt budgetalternativ. Vi vill stödja de utsatta regionerna och vi inriktar oss på en rimlig fördelningspolitik. Vi ser också till att på område efter område fullfölja den politik som fördes före valet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer som centerns ledamöter i finansutskottet står bakom.

Anf. 4 HANS PETERSSON (vpk):

Herr talman! Redan under valrörelsen i höstas utsattes naturligtvis socialdemokratin för vänsterkritik. Den kom inte bara från vänsterpartiet kommunisterna, utan också inifrån det socialdemokratiska partiet och från de många arbetarväljare som man möter i en valrörelse. De är särskilt under den tiden villiga att diskutera den aktuella ekonomiska politiken och vad de olika partierna står för. Det ställdes många frågor om den framtida ekonomiska politiken, om rättvisefrågorna, om den offentliga sektorn, som diskuterades väldigt mycket, och naturligtvis en rad andra frågor.

Bland de försiktiga steg till förändring i politiken som man då kunde märka från regeringens sida var uppmärksammade utspel som aviserade en mjukare attityd från regeringen när det gällde t.ex. matmomsen. Det fanns ett stort folkligt tryck för att den skulle slopas. Andra märkbara eftergifter, eller justeringar i uppträdande kanske man skulle säga, inför kritiken var de

uttryckliga löftena om att man nu skulle satsa på t.ex. skolan. Man kunde i regeringsuttalandena åtminstone tolka att också vård- och omsorgsfrågor skulle prioriteras. Om det senare presenterade inkomstskattesystemet sade man ingenting, men det var naturligtvis för att det förslaget, precis som alla andra tidigare skatteförslag under 80-talet, skulle visa sig ha stora fördelar för dem med de allra högsta inkomsterna. Sådant är mycket känsligt bland arbetarväljare och inför ett val. Det var väl därför man lade fram förslaget så snabbt efter valet.

Under höstens riksdagsdebatter gjordes ständiga syftningar framåt från regeringens sida, dvs. mot den januaribudget som skulle komma och där allt skulle presenteras. Trots att man är luttrad i dessa sammanhang tänkte man kanske litet till mans att den som väntar på något gott väntar inte för länge – vi får väl se vad som kommer i januari. Det ekonomiska läget är ju sådant att det verkligen finns plats för en rad reformer och förändringar, även om man ser på politiken med kamerala ögon, som det finns en tendens att göra när man diskuterar ekonomisk politik.

Nu vet vi alla att regeringen i stället åter med kraft har visat att den är på väg bort från en traditionell rättvisepolitik, en traditionell arbetarpolitik. Vi vet nu att politiken också fortsättningsvis helt skall ske på kapitalismens villkor, och vi vet nu att den tredje vägen fullföljs med förslag om en ännu mer avreglerad ekonomi. I höstas var det inriktningen av jordbruks- och tekopolitiken som var uppe till beslut. Nu är det valutareglerna som helt skall tas bort. Vidare vet vi nu också hur regeringen hade tänkt sig att låta det s.k. lönetaket slå igenom i budgeten.

Som vi här har hört har denna debatt ganska mycket handlat om inslag i budgeten som gäller valutareglerna och lönetaket. Jag skall också uppehålla mig en del vid dessa företeelser, eftersom de är utmärkta exempel på det ekonomisk-politiska tänkande som ligger bakom både regeringens och de borgerliga partiernas ekonomiska politik.

Lönetaket eller, som det kallas, "utgiftsramen för löneökningar", som vänsterpartiet kommunisterna varnat för, röstat emot och försökt föra debatt omkring även utanför riksdagen, har nu verkligen kommit i ropet och blivit debatterat. Man kan konstatera att en fråga aldrig blir riktigt viktig eller uppmärksammas förrän massmedierna nappar på den. Trots alla försök att lägga ut dimridåer omkring tillämpningen av lönetaket, såsom det har gjorts tidigare vid förhör i utskottet, i interpellationsdebatter osv., så var det nu uppenbart att lönetaket måste slå igenom i budgeten, om det överskreds. Det visste naturligtvis långt i förväg också de borgerliga partierna, som var för lönetaket. Att det nu skulle uppmärksammas och bli så dramatiskt just på skolans område beror naturligtvis på att skolorna ser ut som de gör och att så många lärare, elever, föräldrar och familjer känner till vilken verkan åtstrammingspolitiken inom den offentliga sektorn har haft på skolorna – det kan de se varje dag. Det finns så många andra områden inom den samhällsliga sektorn där det är mer fördolt för allmänheten.

Nu blev emellertid pressen för stor på de borgerliga. Modet svek, trots att de ju vill ha ett lönetak i någon form, vilket framgår av dagens betänkande där alla de andra partierna står bakom något slags löneram eller lönetak. De har ju skapat nya namn i stället för de gamla. Finansministern blev för sin del

sur och sprang ifrån sin egen proposition – i varje fall tog han muntligen avstånd från den. Han kunde ju inte lägga fram en ny proposition, eftersom förslaget om utgiftstak redan var framlagt.

Finansutskottets socialdemokratiska ledamöter, som annars aktar sig för att motionera i egna frågor som behandlas i det egna utskottet, eftersom man i så fall måste ta ställning till sina egna skrivelser, lade nu fram en motion i vilken man försökte förklara sig beträffande lönetaket och om vad som skulle finnas i stället, dock utan att skapa det minsta grand av klarhet.

Trots en lång debatt i utskottet, trots försök till förklarande skrivelser står vi där vi började. Finansministerns lönetak gäller inte, men förutsätts fungera. De borgerliga och socialdemokraterna, som inför den allmänna opinionen velat slingra sig ur ramen, har i stället skapat en totalram där lönerna ingår och alltså fortsättningsvis skall vägas mot verksamheten. Det står helt klart att det vi nu skall besluta om är exakt detsamma som en utgiftsram för löneökningar. I sak har inget förändrats bara för att det fått ett nytt namn.

Vi i vpk anser att lönetaket skall bort. Vi har aldrig accepterat ramtänkandet för löner och verksamhet tillsammans och anser att det är felaktigt. Verksamhetsbidrag måste skiljas från lönekostnader. Anställda skall inte pressas att välja mellan lön och verksamhet. Ofta behöver ju båda förbättras. Annars hotas enligt vår mening den fria förhandlingsrätten och en delegering av s.k. ansvar nedåt tenderar att ske samtidigt som ramarna blir snävare. Förr, då man hade generösare anslag, var det inte tal om att ge ansvar till lägre nivå.

Politiska prioriteringar och anslagsbeviljande för viss verksamhet skall skötas på politisk nivå. Därmed är inte sagt att en omfattande demokratisering av den gemensamma sektorn inte skulle kunna få till resultat att mer ansvar och beslut läggs långt ut i organisationen, där kunnandet och den vardagliga kontakten med problemen finns. Det är en sak, men en annan sak är att, som man nu gör, ställa detta mot löneutvecklingen, vilket är helt oacceptabelt.

I detta vårt ställningstagande ligger naturligtvis vetskapen om de oerhört stora rikedomar som i vårt land skulle kunna användas för att utveckla och förbättra den gemensamma sektorn i stället för att man mekaniskt stramar åt och vältrar över verksamhetsansvar på t.ex lärare eller vårdbiträden.

Men då måste naturligtvis storfinans och kapitalägare vara med och betala. Då kan man inte göra som man nu gör: lägga fram förslag om att byta skattesänkningar mot löneökningar för att skydda kapitalets utgifter. Den politik som i dagarna diskuteras och som verkligen kan lyftas fram som ett komplement till den här ekonomiska politiken, eftersom den visar vad man tänker sig i framtiden, går ut på att man skall hålla nere lönerna och rädda vinsterna åt kapitalet genom att staten går in med en skattesänkning och alltså betalar ut till de anställda det som bolagen borde betala. Jag kan inte se att det får någon annan effekt än att man får ännu svårare att finansiera den gemensamma sektorns utgifter, eftersom skatteintäkterna minskar. På det sättet skulle man behöva sätta ännu snävare löneramar och hårdare verksamhetspress på de anställda. Detta anser vi vara en helt bakvänd politik.

För vpk:s del kan vi i nuvarande vinstläge, vid en historisk tillbakablick och med den framförhållning som är möjlig i den ekonomiska politiken inte se att man skall behöva sänka skatten som ersättning för ett hyggligt avtal. Det finns pengar för hyggliga avtal.

Vpk kan naturligtvis i och för sig tänka sig att sänka skatterna för den enskilde, men det skall då vara fråga om skatterabatt till de lägre inkomstskikten eller att överföra pengar till kommunerna, så att kommunalskatten kan minskas. Den är ju oerhört betungande för låginkomsttagarna. Eller också kan matmomsen slopas. Det kan finansieras genom att av bolagsvinsterna ge ersättning åt staten. Det är en riktig skattepolitik, som skulle kunna ha en gynnsam inverkan på familjernas hårt pressade ekonomi utan att staten behövde förlora.

Så över till den andra frågan, där man också fullständigt ger efter för kapitalmarknaden. Det gäller valutaregleringen. En totalavreglering, som man nu föreslår – det finns några små helt betydelselösa rester kvar, om jag tolkar experternas uttalanden rätt – skulle innebära ett fullständigt kapitulerande inför dessa kapitalkrafter. Affärstidningarna visade också när detta blev känt förmögna personer som gjorde glädjeskutt och ropade: Äntligen! Under hela 80-talet har avregleringen av ekonomin pågått, och det är nu bara de sista resterna som skall säljas ut under våren.

Frågan om valutaregleringen är frågan om rätten att föra en självständig ekonomisk politik. Hur skall t.ex. en kapitalbeskattning eller en investeringsstyrning till utsatta regioner kunna genomföras, om det är fullt fritt att föra kapital över gränserna? Naturligtvis går det inte. Naturligtvis har man avhänt sig dessa instrument i och med att man fullständigt avreglerar ekonomin på det här sättet. Jag kan inte se annat än att det är en ytterligare anpassning till de starka kapitalistiska länderna och till kapitalets vilja att fritt disponera och hantera de ekonomiska resurser som de vanliga människorna arbetat ihop. Vinsterna i bolagen är faktiskt resultatet av de många människornas arbete. Detta vill man nu fritt disponera utan någon som helst politisk inblandning.

Förutsättningarna för en nationellt präglad ekonomisk politik måste ju härmed vara väsentligt försämrade. Det tror jag alla är på det klara med, även om man inte säger det. Det gäller även anhängarna till dessa förändringar från samtliga andra partier, såvitt jag förstår. Det är inget att hymla om lika litet som om lönetaket. Men det är icke desto mindre helt förkastligt.

Det jag nu har talat om är bara några exempel på den borgerliga revolutionens fullbordande i alla väsentliga frågor. Det kommer, såvitt jag kan förstå, att ta mycket lång tid innan arbetarrörelsen med något som helst stöd från den ekonomiska politiken kan återerövra sin förlorade position och maktställning i samhället.

Nya signaler både i budgetpropositionen och i andra sammanhang tyder på att samhället inte kommer att ta det fulla ansvaret för t.ex. välfärden och pensioneringen. Alltmer lämnas öppet för privata lösningar, och de borgerliga gläds naturligtvis. De enorma rikedomar som skapats av de arbetande, men som nu disponeras av kapitalägarna, söker nya områden för investeringar och spekulation. Vad vore lämpligare för dessa krafter än en privatisering av delar av eller hela den offentliga sektorn. Och vad vore olämpligare ur

rättvis- och fördelningssynpunkt än om den enskilde själv skulle börja betala för sådant som vi är vana vid skall finansieras över skatten och fördelas på ett rättfärdigt och riktigt sätt.

Vilken ekonomisk politik vill då kommunisterna föra? Vi säger i våra motioner att det görs framsteg och att det finns viktiga delar där förbättringar har skett, trots att man i stor utsträckning har fört en politik som leder bort från rättvisa och välfärd. Att t.ex. arbetslösheten är låg kan inte motbevisas. Vid sidan av den ljusa bild av ekonomin som regeringen ger finns det viktiga områden som vi menar att man måste göra något åt, om man skall fullfölja en traditionell arbetarpolitik, som återtar förlorade positioner och skapar möjligheter för de vanliga människorna att i fortsättningen få det bra i samhället.

Man måste t.ex. demokratisera ekonomin. En demokratisering av ekonomin är grundläggande för att kunna motverka storfinansens maktkoncentration och dess inflytande över näringslivets investeringar och över samhällets utveckling på lång sikt. Kampen för en demokratisering sker i första hand på arbetsplatserna, men den borde understödjas av riksdagsbeslut och den ekonomiska politikens inriktning, så att vi får ett stöd för dessa förändringar. Nu är vi på väg åt det andra hållet.

Det krävs förändringar i arbetsorganisationen för att människor skall få ett direkt inflytande över sina arbeten både inom industrin och inom den offentliga sektorn. Det krävs insatser för teknikutveckling så att makten sprids och elitvälde motverkas. Men för att detta skall kunna förverkligas krävs förstärkta rättigheter för de anställda och deras fackliga organisationer.

Det behövs en skärpt valutalagstiftning – inte en avreglering. Transnationaliseringen måste motverkas, och kapitalrörelser över gränserna måste kontrolleras mer än vad som nu är fallet. Det krävs därför att riksdagen uttalar sig mot den avreglering som regeringen nu vill genomföra. De anställda måste ges vetorätt mot utländska uppköp av svenska företag och mot att svenska företag hur som helst kan köpa upp bolag här i landet. Vi vet ju t.ex. hur det gick till när ABB transnationaliserades. Det var bittra erfarenheter från fackligt håll. Det är intressant att se att det finns ett stöd från de gröna när det gäller viktiga frågor som den ekonomiska demokratin, demokratin på arbetsplatserna och de anställdas rätt att påverka sin egen situation, och det tackar vi för.

Sveriges internationella relationer måste breddas. Målsättningen för politiken gentemot länderna inom EG måste vara densamma som gäller för politiken gentemot andra stater – en beredskap för samarbete och handel men inte till underordning och beroende. Världen är bra mycket större än EG, vilket t.o.m. Carl Johan Åberg har uttalat i en debattartikel i Vestmanlands Läns Tidning. Det var roligt att höra.

Sverige bör verka för en ny ekonomisk världsordning som gynnar tredje världens sociala utveckling. Vi måste ha en bättre spridning när det gäller handelsrelationerna till andra länder. I Europa bör Sverige verka för en förstärkning av EFTA och för ett ökat nordiskt samarbete. EG kan inte vara allt.

Vi i vpk vill föra vad vi kallar en ekologisk näringspolitik, dvs. en inriktning

av produktion, konsumtion och trafik som inte hotar livsmiljön och naturen eller skapar rovdrift. Man måste medvetet styra näringslivets utveckling mot sunda produktionsmetoder, tekniker och material som är skonsamma mot miljön. Detta kräver att det skapas ekonomisk-politiska instrument för en sådan inriktning. Det räcker inte med att man bara talar om en god miljö, medan den kapitalistiska produktionen och rovdriften pågår som vanligt. Detta måste bli en del av den ekonomiska politiken och inte, som sägs i olika sammanhang, ett bihang.

Det behövs naturligtvis också en oerhört hård lagstiftning och ingrepp mot kapitalets frihet. Ett rejält investeringsprogram krävs för att klara eftersatta behov inom den offentliga sektorn. Det krävs rejäla satsningar när det gäller vård, barnomsorg och äldreomsorg, skola, kultur och handikappade. Den inriktningen finner man inte i årets finansplan. Man kan tvärtom se en kommersialisering, en anpassning av förhållandena inom t.ex. vårdområdet till sådana effektivitetskrav som råder för varuproduktionen, lönetak och en press på människor att i första hand klara ekonomin och inte verksamheten.

Det lönetak eller den "totalram" som man nu har skapat står i bjärt kontrast till en sund och politiskt styrd utveckling av den offentliga sektorn. Man måste öka demokratiseringen, som jag tidigare sade, för att de anställda skall få inflytande på alla nivåer. Men detta är en sak som skall frikopplas från de anställdas lönenivå.

Vi behöver en förstärkt regionalpolitik. Regeringen hänvisar visserligen till att arbetslösheten minskat mest i de norra delarna av landet. Men tendenserna till avfolkning och långsiktiga problem för Norrlandslänen, Bergslagen och sydöstra Sverige är inte brutna. Detta hänger samman med kapitalets koncentrationspolitik, och den upphör inte för att vi har en högkonjunktur som påverkat dessa regioner.

I glesbygdsområden finns särskilda problem för kvinnor och ungdomar. Det gäller många områden i Norrland och Bergslagen där det fortfarande finns en traditionellt ensidig arbetsmarknad. Det borde därför göras särskilda regionalpolitiska insatser, vilka naturligtvis kommer att stå i mycket bjärt kontrast till EG:s regler för att hantera regionalpolitiken. Det är intressant att se att man inom centern är för en avreglerad ekonomi och en kapitalistisk ekonomi, medan man är emot en utarmning av glesbygden, vilket blir en följd av den ekonomi man stödjer. Det är så inkonsekvent att det är otroligt.

Det måste föras en riktig fördelningspolitik som minskar klassklyftorna, och det är väl främst den politiken som det senaste halvåret skapat en debatt ute i samhället. Man är besviken över att regeringen inte för en traditionell fördelningspolitik när det nu verkligen finns ekonomiska resurser.

Det behövs en helt annan fördelningspolitik. Man skall inte som hittills ställa upp på arbetsgivarnas sida i lönekampen, man borde i stället ställa upp på arbetarnas sida. Vad skall man annars med det socialdemokratiska arbetarepartiet till? Man måste föra en utjämnande ekonomisk politik som innebär skärpta skatter på kapitalvinster och spekulation och inte sänkta skatter för främst höginkomsttagare. Att slopa matmomsen och att pressa tillbaka de kommunala skatterna utgör mycket viktigare skattereformer än att sänka marginalskatten.

En kortare arbetsdag måste också vara en målsättning. Utslagning, förslitning och en sönderdelning av produktionen kräver oerhörda insatser i det moderna Sverige. En kortare arbetsdag kan här vara en väg att komma vidare, och det har vi råd med.

Det måste föras en bostadspolitik för lägre hyror. Regeringen har börjat arbeta med frågan och säger att man med en ökad konkurrens när det gäller byggmateriel kommer åt högkostnadseffekterna inom byggsektorn. Men den nämner inte med ett ord markspekulation, bostadsspekulation och hur finanshajarna kastar sig över bostadssektorn. Deras influens på priserna i storstäderna och på andra håll är det mycket viktigare att angripa.

Detta var några huvudpunkter som främjas genom de olika förslag som vpk lägger fram i vår alternativbudget. Det finns vpk-reservationer som täcker samtliga dessa områden. I några fall har det avlämnats reservationer gemensamt med miljöpartiet de gröna. Jag yrkar bifall till samtliga dessa reservationer.

Anf. 5 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Svensk politik är på väg in i en ganska dramatisk förändring, och det syns mycket tydligt här i kammaren i dag. Den gamla blockpolitiken är faktiskt död. Finansministern – föregiven socialist – lägger borgerliga skatteförslag och dödförklarar grundläggande socialdemokratisk ideologi som ersätts med tankar om socialekonomisk effektivitet.

Det uppstår naturlig oro bland de socialdemokratiska gräsrotterna, och Bengt Westerberg ilar till försvar för finansministerns nya skattepolitik och säger sig vilja hjälpa till mot den socialdemokratiska oppositionen.

Den nya skattepolitiken är en utpräglad högerpolitik – de redan rika skall få rejäla skattesänkningen medan låginkomsttagarna inte får några. Skattelindringen som kostar statskassan ungefär 60 000 milj. kr., skall betalas genom vidgad moms och punktskatter, som i första hand drabbar låginkomsttagarna.

Moms på energi och persontransporter gynnar energislöseri och miljöförstöring och flyttar energibeskattningen från industrin till hushållen. Moms på tidningar kommer att slå ut stora delar av vår press och hämmar därför det fria ordet. Med tanke på den debatt som har förts den senaste tiden känns det märkligt med finansdepartementet som det främsta hotet mot det fria ordet, som är en sådan omistlig del av vår demokrati.

Wibble och Tobisson har det svårt en dag som denna – att gå hårt åt finansministern vore en ren självstymning. Han för ju deras politik. Det är tydligt att vi i Sverige har fått ett nytt politiskt block – den nya högern.

Vad är det som kännetecknar den nya högern? Det är ett politiskt block för tillväxtfundamentalister – fundamentalister är ett populärt ord i dag. Blocket satsar all sin politiska kraft på att ständigt öka den materiella förbrukningen och den oreflekterade ekonomiska tillväxten utan tankar på tillväxtens innehåll. Allt som ökar den ekonomiska tillväxten, mätt som ökning av bruttonationalprodukten, är bra för landet, hävdar den nya högern. Ett penningomsättningsmätt har förvandlats till ett välfärdsmått.

Det är slående att höra Tobisson säga att det vore fruktansvärt om Sverige hamnade längst ner i tillväxtökningsligan. Han ser detta som en tävlan – bryr sig inte om innehållet. Det är ganska ruskigt!

All vår kunskap visar att ständigt ökad materiell förbrukning ger oss alla del av den miljöförstöring som nu skenar runt om oss. Bara genom att blunda kan man inbilla sig att allt är som förr.

Den nya högern, som består av socialdemokratins ledning, folkpartister och moderater, är ett kapitalorienterat block, och därför vill det nu avveckla valutaregleringen helt och det snarast. Riksbankschefen Dennis menar att vi i Sverige trots detta skulle kunna bevara en viss ekonomisk-politisk handlingsfrihet. Det är klart att han måste hysa den uppfattningen, annars hotas han att reduceras till en expeditör av beslut fattade i Bryssel. Det kan knappast vara en önskesituation för handlingskraftiga personer som Feldt och Dennis. Miljöpartiet de gröna motsätter att denna avveckling sker, utan att vi i Sverige har tagit reda på konsekvenserna i förväg.

Mot bakgrund av denna vilja att på allt sätt hindra Sverige från att kunna bedriva någon form av självständig ekonomisk politik blir det naturligt att förstå hur det kan komma sig att riksdagen i dag med all säkerhet kommer att säga nej till att den skall uttala sig för att Sverige skall bibehålla sin riksbank och att den svenska myntenheten skall vara den svenska kronan som miljöpartiet de gröna har krävt. Detta är alltså inledningen till den stora kapitulationen.

Vi ser hur högerblocket i svensk politik steg för steg manövrerar oss in i den västeuropeiska ekonomi- och militäralliansen EG, en allians som nu skall byggas upp med en egen polis, ett eget försvar, en centralbank och en enhetlig västeuropeisk valuta (european currency unit), gemenligen förfranskad till ecu.

Syftet med denna västeuropeiska maktallians är att bygga ett starkt block, som kan hävda sig ekonomiskt, militärt och politiskt gentemot omvärlden. Till detta säger miljöpartiet de gröna ett bestämt nej. Däremot säger vi ett bestämt ja till ekonomiskt samarbete, som respekterar länders olikheter och självbestämmande och som bidrar till solidaritet mellan alla länder i världen och deras folk. Världen är långt mer än EG.

Till finansminister Feldt måste det sägas att han är utomordentligt skicklig jämfört med de klantar som skötte svensk ekonomi före honom – Bohman och hans pojkar. Det är trots allt betydligt trevligare att färden mot ekologiska katastrofer går till musik och är guldbeströdd än att den går till tonerna av de jeremiader och den usla ekonomi som kännetecknade den borgerliga regeringsperioden.

Det finns en skiljelinje i svensk politik, och den är ganska markant. Den går mellan tillväxtfundamentalisterna och de partier som hävdar dels att vi i Sverige har ett övergripande överlevnadsansvar som sträcker sig bortom det egna landet och nu levande generationer, dels att den gällande normen i ekonomisk politik inte borde vara att leva i lyx och överflöd nu och låta kommande generationer stå för kostnaderna.

De partier som står för denna skiljelinje är de blågröna, de gröna och de grönröda. Mellan dessa partier finns i dag en begynnande gemensam syn på vilka problem som är de framtidsavgörande. De föreslagna lösningarna är inte gemensamma.

Till Gunnar Björk vill jag säga att anledningen till att vi i miljöpartiet inte ställer oss bakom centerns reservation är att ni har ljerat er med ett utpräglat

och extremt tillväxtparti, vars politik står i direkt motsättning till den politik som centern säger sig vilja föra. Det är centern som har hamnat på fel sida i den här reservationen. De får skylla sig själva – det är förhoppningsvis ett misstag.

Miljöpartiet de gröna har framhållit behovet av att minska den materiella förbrukningen i samhället och världen. Detta kan ske med förhållandevis enkla medel som t.ex. genom att sänka hastigheterna på våra vägar, höja drivmedelsskatterna, utveckla återanvändning och komma bort från massan av engångsförpackningar. Inom energiområdet har partiet anslutit sig till en gammal centerpartiidé, nämligen den att skatt skall läggas på energiråvaran. Centern har applicerat den på uran, och miljöpartiet de gröna har utvidgat detta till alla fossila bränslen, uran och torv. En skatt på själva energiråvaran leder till att den som har energieffektiva processer gynnas. Därmed kan energianvändningen och slöseriet minska. De inhemska förnybara energierna får ett försprång, och det kommer att minska miljöbelastningen.

Ett led i detta arbete är att på allvar satsa på spårbundna kollektiva transporter, och då hjälper inte regeringens löjliga 10 000 milj. kr. på tio år när dessutom 2 000 milj. kr. av dessa redan är ianspråktagna för Grödingebanan. Regeringens stolta planer måste ställas i relation till de belopp som totalt satsas på bilismen i det svenska samhället. Det rör sig om ca 90 000 milj. kr. per år. Under tioårsperioden blir det ungefär 100 gånger mer än den omtalade järnvägssatsningen.

I framtidsarbetet måste ingå en tunnel under Öresund enbart för järnvägstrafik, så att vi får en möjlighet att minska den förödande belastningen på miljön i södra Sverige. Enligt miljöpartiet de gröna går det inte att ta regeringens trafikpolitik på allvar.

Detta är tankegångar som helt avviker från dem som presenteras inom kommittén för indirekta skatter, där man genom momsbeläggning av energi och reduktion av punktskatter medvetet vill gynna energislöseri och energiformer som är miljöförbrukande. Till detta kommer momsbeläggningsen av persontransporter, som medvetet missgynnar goda kollektiva transportalternativ.

Den samlade nya högerens förstörelsepolitik blir på detta sätt mycket tydlig. Om riksdagen faller för utredningens förslag kan vi helt glömma de beslut som riksdagen fattade i maj 1988. Det enda rimliga är då att fatta nya miljöpolitiska beslut med rakt motsatt verkan jämfört med de tidigare.

Det vore schyst av finansministern att klart deklarerat att miljön får helt underordna sig de kortsiktiga ekonomiska triumferna.

Efter vad vi kan förstå delas de nya energipolitiska – och därmed också miljöpolitiska – signalerna från skatteutredningen av alla partierna i det nya högerblocket.

Miljöpartiet de gröna motsätter sig alla försämringar av den nu gällande miljöpolitiken, som redan är långt ifrån acceptabel. Partiet ser de förändringar som nu aviseras som klara och entydiga inslag i anpassningen till den västeuropeiska ekonomi- och militäralliansen EG.

Det är miljöpartiet de grönas bestämda uppfattning att vi måste förskjuta beskattningen från mänskligt arbete till råvaror och energi. Beskattningen av mänskligt arbete kan bli ett verksamt instrument i arbetet för en aktiv

regionalpolitik på temat "Hela Sverige ska leva", och därför vill miljöpartiet de gröna variera arbetsgivaravgifterna så att de blir lägre i våra stödregioner och inom vården, och därmed relativt högre i storstadsområdena. Bortfallet av medel kan kompenseras bl.a. genom höjda skatter på drivmedel och skattebeläggning av flygbränsle, kombinerat med delkompensation för dem som bor i glesbygder utan rimlig kollektivtrafik. Miljöpartiet de gröna säger nej till det onyanserade förslaget från skatteutredningarna att avdragsrätten för arbetsresor helt skall slopas för alla som bor mindre än fem mil från sin arbetsplats. Det måste finnas bättre lösningar.

De förändringar som fordras för att komma bort från dagens slöseri måste i första hand kunna genomföras med hjälp av de marknadsekonomiska krafterna. Med hjälp av skatter och avgifter skall industrin och konsumenterna fås att välja miljörimligare processer och produkter. Det är en gammal erfarenhet att både konsumenter och producenter är kostnadsmedvetna. På detta område har miljöpartiet de gröna under den allmänna motionstiden väckt en lång rad motioner.

Våra erfarenheter visar oss att aktiva och medvetna konsumenter faktiskt kan svänga en hel bransch. De numera klorfria blöjorna är ett bra exempel på vad kvinnors inköpskraft kan betyda. Därför är det enligt miljöpartiet de gröna av största betydelse att vi bygger ut konsumentinformationen och rådgivningen, så att en effektiv sådan finns tillgänglig i alla kommuner och får anslag av sådan omfattning att den kan verka och bli känd.

Enligt all marknadsekonomisk teori är det ju den kunnige konsumenten som genom sina medvetna val skall styra produktionen. Låt oss hjälpa till med detta, och låt inte konsumenterna helt utlämnas åt oblyg reklam! På den punkten finner man ofta egendomliga stämningar hos speciellt moderater och folkpartister ute i kommunerna, där de oftast motarbetar konsumentupplysningen i stället för att verkligen kraftfullt stödja den kunnige konsumenten i dennes val.

När det inte hjälper med en fungerande och ansvarsfull marknadsekonomi, och inte heller konsumenterna rör på förstörelsearbetet, måste vi få tvingande lagar och bestämmelser som för arbetet mot miljöförstöringen framåt.

En finansdebatt i Sverige kan inte längre bara röra sig om frågor kring räntor, utlandsskulder, bytesbalans och allt det andra, som visserligen är viktigt. Den måste, för att kunna vara i sitt rätta sammanhang, också beröra våra livsförutsättningar och hur den förda politiken påverkar dem. I dag vet vi mycket väl att den konsumistiska livsstil som vi har lagt oss till med i den industriella världen är fullkomligt förödande för oss, våra barn och deras barn.

Fortfarande är den allmänna tron, speciellt inom det nya högerblocket och hos alla dess internationella vänner, att världen går att rädda med en del små tekniska finesser och att tekniken alltid kommer till vår räddning.

Det är denna naiva syn på ekonomi som vi inom miljöpartiet de gröna inte kan acceptera. Detta gör det svårt att meningsfullt föra en debatt, eftersom uppfattningen om var de stora problemen finns och om vad som måste göras är så olika – det finns en avgrund mellan verklighetsbeskrivningarna.

Miljöpartiet har lagt fram ett balanserat budgetförslag, där partiet har

presenterat de konkreta förändringar i skattepolitiken som fordras för att vi skall få ett uthålligt, resursbevarande samhälle och kunna föra en politik till fromma för det svenska folket på lång sikt.

Vi kan inte acceptera den ledande maximen i svensk politik: "Lev nu och betala sen" eller, som den egentligen skall lyda: "Ös på nu och låt andra betala". Det är därför som det behövs ett levande alternativ i svensk politik – ett alternativ för solidaritet i god svensk tradition, i kontrast till den krämarhållning som kännetecknar dagens politik, utförd i skön förening av den nya högern.

Jag vill passa på att yrka bifall till av miljöpartiet undertecknade reservationer samt reservation 118.

Anf. 6 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Det jag tog upp i mitt anförande som gällde miljömålet var det faktum att miljöpartiet har en reservation, som är riktad mot en reservation från folkpartiet och centern, inte mot majoriteten. Den viktigaste miljöfråga som vi har diskuterat i dag och under lång tid är möjligheterna att påverka finanspolitiken också ur miljösynpunkt.

Jag tycker det är rätt fantastiskt att miljöpartiet saknar åsikt i den frågan. I den frågan väljer miljöpartiet att reservera sig mot dem som vill driva miljöaspekterna hårdast!

Anf. 7 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Carl Frick påstod med en del lustiga ordvändningar att det där med tillväxt egentligen bara var pest och pyton. Jag vill bara säga att effekten av den politik som Carl Frick förordar verkligen är pest och pyton, därför att hans politik innebär att man slänger ut barnet med badvattnet. Det blir inga resurser för de viktiga miljöinsatser som vi i folkpartiet anser helt nödvändiga. Med Carl Fricks politiska saklighet tycker jag därför det är mycket dåligt beställt.

Får jag sedan fråga: Det kan väl inte göra någon skillnad om vägen mot katastrof är guldkantad eller gruskantad, om katastrofen ändå infinner sig?

Anf. 8 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag är helt medveten om att det saknas förutsättningar för ett meningsfullt tankeutbyte mellan Carl Frick och mig, men jag skall ändå kommentera två begrepp som Carl Frick använde.

Det ena var "högerblocket", dit han förde även den socialdemokratiska partiledningen. Det må vara – det intressanta är själva begreppet "högerblock". Alldeles tydligt ställer sig Carl Frick till vänster. Det anförande han höll här vill jag beteckna som vänsterextremistiskt.

Det andra nya begrepp vi fick höra var "tillväxtfundamentalister". Det hade ju kunnat vara idé att skälla oss som utgör majoriteten för "betongfundamentalister" – det hade åtminstone inte placerat Carl Frick till vänster. I stället talar han alltså om "tillväxtfundamentalister". Det är om något en motsägelse i sig självt. En fundamentalist slår vakt om det bestående. Vi moderater arbetar för förbättringar.

Den verkliga fundamentalisten här i kammaren är Carl Frick.

Anf. 9 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Jag föredrar att börja bakifrån, med Lars Tobisson.

Fundamentalister är personer som har en närmast religiöst fanatisk tro på att det de står för är riktigt. Det vi i miljöpartiet upplever är att det finns grupper i det svenska samhället som är närmast religiöst fanatiskt hängivna tillväxten: fundamentalister. De bryr sig över huvud taget inte om konsekvenserna beträffande miljöförstöring och annat av den politik som de för. De är helt fascinerade av att se kapitalet öka.

Att man karakteriserar vissa människor såsom tillhörande högerblocket betyder inte automatiskt att man definierar sig själv såsom tillhörande vänsterblocket. Vi har länge sagt att miljöpartiet inte tillhör vare sig det ena eller det andra blocket. Vi går mitt emellan och vill föra den medvetna, ansvarsfulla framtidspolitik som vi står för. Vi kritiserar både höger och vänster för de dåligheter som de står för – och det står vi för.

Anne Wibble säger att det är inte så viktigt hur vägen ser ut, men ofta i filosofiska sammanhang säger man att vägen är viktigare än målet. Jag måste ju säga att jag tycker att det är trevligare att vägen är stjärnebestrodd. Målet är tyvärr väldigt dystert med tanke på den politik som förs.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 10 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Några få ord.

Carl Frick sade att vi som tycker om tillväxt inte bryr oss om konsekvenserna. Jag vill då bara uppmana Carl Frick att åtminstone läsa det anförande som jag höll för någon timme sedan och som faktiskt handlade nästan enbart om de konsekvenser som vi vill uppnå, nämligen många sociala förbättringar och möjlighet att genomföra viktiga förbättringar inom miljöpolitiken. Allt det är konsekvenser av den ekonomiska politik som vi förordar.

Anf. 11 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! De väldigt allvarliga långsiktiga konsekvenser som den medvetna politik som i dag förs får, dem ser vi faktiskt runt omkring oss. Den accelererande miljöförstöringen är ett resultat av den politiken.

Fortsätter vi på det sättet, rycker vi undan livsgrunden för oss själva. Då spelar det relativt sett ganska liten roll, om man dessutom har vackra tankar om att man vill göra andra saker. Förstör man själva livsgrunden, rasar ju allt detta som ett korthus. Det är det som vi protesterar mot, och vi vill föra en helt annan politik.

Anf. 12 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Kvinnorna är ungefär hälften av jordens befolkning. Men av de ansträngningar som människornas samlade arbetstimmar representerar står de för betydligt mer än hälften – närmare bestämt två tredjedelar. Trots dessa ansträngningar får männen merparten av världens samlade inkomster, kvinnorna bara en tiondel. Än orättvisare är förmögenhetsfördelningen i världen. Kvinnornas del uppgår inte till mer än en hundradel. Att i en

finansdebatt som hålls på den internationella kvinnodagen erinra om och fundera över dessa fakta tycker jag känns riktigt.

Det är långt kvar till jämställdhet och jämlikhet också i vårt eget land. Förmodligen är det få parlament vars finansutskott leds av ett kvinnligt presidium och det är få länder som har så många kvinnor i riksdagen som vi i Sverige. Men vi har en mer uppdelad, mer segregerad, arbetsmarknad än många jämförbara länder. Det är få yrken där män och kvinnor blandas lika. Kvinnorna dominerar låglöneyrkena. Kvinnorna får oftare belastningskador. Personalutbildning och möjligheter till utveckling i arbetet ges framför allt männen.

Man kan också ställa frågan vad den ekonomiska politik och den budget vi skall diskutera i dag betyder ur jämställdhetssynpunkt. Att kunna kombinera förvärvsarbete med barnafödande och ett ott föräldraskap, det är och förblir en nyckel till jämställdheten i övrigt.

En budget som innebär en rejäl utbyggnad av föräldraförsäkringen är därför naturligtvis en glädje att diskutera just på internationella kvinnodagen.

I många länder har kvinnorna farit illa av de senaste årens ekonomiska politik. Arbetslösheten har drabbat dem särskilt hårt. Det märks inte alltid i statistiken därför att man försöker manipulera den och därför att den dolda arbetslösheten – den som innebär att kvinnorna inte vågar göra sina röster hörda – har ökat.

Arbete åt alla är den socialdemokratiska ekonomiska politikens främsta mål. Arbetslösheten skapar sociala klyftor. Den slår ut människor, sänker deras inkomster, rubbar självförtroende, skadar yrkeskunskaper, fräter ned mänskliga relationer, ställer människor vid sidan. Ingen uppgift är viktigare än att långsiktigt trygga arbete åt alla medborgare som vill förvärvsarbete.

Från detta har socialdemokratin aldrig vikit. Kampen för arbete är vårt adelsmärke. Och här skiljer vi oss rejält från många andra.

I början av 1980-talet var det många länder som, influerade av Milton Friedmans monetaristiska läror, medvetet valde att driva en hård åtstramningspolitik och låta arbetslösheten gå i höjden. Arbetslösheten skulle användas som hävstång för att pressa tillbaka inflationen. Den inställningen fick ett visst – om än blekt – genomslag också i delar av den svenska borgerligheten.

Från en del akademiker fick vi höra, att den ökning av arbetslösheten som krävdes för att få ner inflationen inte var så stor. Man hävdade att människornas förväntningar om en lägre inflation skulle anpassas nedåt så pass snabbt att anpassningsperioden med hög arbetslöshet skulle bli kort. Det krävde dock, sade man, att regeringarna inte tvekade, utan verkligen tog i med hårdhandskarna för att skrämja ned lönekraven, att de inte lät sig hejdas av arbetsmarknadshänsyn utan öppet och uttalat sade att de accepterade en höjd arbetslöshet. Det krävdes, som Milton Friedman sade, en "chockmedicin".

Uppmuntrade av dessa nobelprisbelönade visdomsord, satte en rad konservativa regeringar i gång med att höja arbetslösheten.

Nu har vi facit. Nu vet vi vad som har hänt i de länder där åtstramningspolitiken fått råda. Nu kan vi sätta betyg på den nyliberala politiken.

Resultatet är klart och entydigt. Inflationen *har* pressats tillbaka, det är otvivelaktigt sant. Men priset har varit högt, alltför högt. I Västeuropa steg arbetslösheten tiondel för tiondel, procent för procent, under första hälften av 80-talet. Den slutade inte växa förrän den nått upp till 11 % – och där låg den sedan kvar, år efter år. Inflationen knäcktes – men till priset av många miljoner arbetslösa, varav åtskilliga, framför allt kvinnor, ungdomar och äldre, har kommit att ställas utanför arbetslivet under flera år. Det innebär att det nyliberala receptet misslyckades.

Den ökning av arbetslösheten som åtstramningspolitiken gav blev inte alls övergående – så som de optimistiska hade trott. Den högre arbetslösheten har i stället blivit bestående.

Det finns många orsaker till det, men den kanske viktigaste är att de som drabbats hårdast av arbetslöshetspolitiken är ungdomar, kvinnor och lågutbildade, som befunnit sig i utkanten av arbetsmarknaden och haft svårt att skaffa sig fotfäste där. Det är framför allt de som har blivit arbetslösa, och när de har blivit arbetslösa har det ofta blivit långa arbetslöshetsperioder. Det gör att de fått väldigt svårt att komma tillbaka in på arbetsmarknaden när de en gång blivit arbetslösa.

Den politiska lärdomen är väldigt tydlig. Arbetslösheten måste bekämpas. Det är nödvändigt att se till att den inte stiger – för om den stiger, så blir det oerhört svårt att få ned den. Den höga arbetslösheten permanentar sig själv – det är den lärdom som den moderna nationalekonomin dragit. I politisk klartext innebär den just detta – att den konservativa åtstramningspolitiken systematiskt vältrat över krisens kostnader på dem som är svagast på arbetsmarknaden, och att de har fått bära de kostnaderna år efter år, år ut och år in.

Mot den bakgrunden kan vi i Sverige vara stolta över den ekonomiska politik som gjort det möjligt att bevara den fulla sysselsättningen. Vi gav aldrig vika för de nyliberala teorierna. Vi stod fast vid kravet på arbete åt alla – och vi stod fast vid en ambitiös arbetsmarknadspolitik, mot dem som menade att den kunde skäras ned.

Nu ser vi resultatet. Medan arbetslösheten i Europa ligger kvar på en högre nivå än den gjorde under 30-talets massarbetskris, har vi i Sverige i praktiken full sysselsättning – även om det finns enskilda människor som fortfarande behöver arbetsmarknadspolitikens och den ekonomiska politikens stöd och även om vi har regioner där vi vet att problemen inte är lösta. Om vi hade haft samma arbetslöshet som i Europa, skulle 500 000 människor ha varit arbetslösa – nu är siffran 80 000. Det är *ett* mått på den tredje vägens framgångar.

Det är också ett mått på hur fördelningspolitiken drivs. Vpk, och ibland också centern, kritiserar vår fördelningspolitik – men "glömmer" att full sysselsättning är det främsta redskap vi har för jämlikhet och rättvisa. Full sysselsättning ger en jämnare fördelning av inkomster och livschanser än en situation med hög arbetslöshet. Full sysselsättning ger också löntagarna mod och styrka att sätta kraft bakom sina ord när det gäller arbetsmiljön. Full sysselsättning bevarar facket starkt. På dessa områden är Sverige långt före andra länder i Europa.

En annan förutsättning för en rättvis fördelning är sunda statsfinanser.

Stora underskott i statens budget – som vi hade under de borgerliga åren – är ett säkert sätt att underminera trygghet och välfärd för folkflertalet. Stora budgetunderskott sätter staten i skuld och tvingar den att låna pengar från banker och välbärgade hushåll, som därigenom bygger upp fordringar på den gemensamma sektorn. Så sker en väldig förmögenhetsomfördelning från det gemensamma till det privata, en förmögenhetsomfördelning som efter ett tag också för med sig jättelika räntebetalningar till de nyrika fordringsägarna. Räntorna växer och växer och tränger så småningom ut fördelningspolitiska rättvisetåtgärder som pensioner, sjukförsäkring och barnomsorg. Det var också därför de borgerliga på sin tid föreslog karensdagar, urholkade pensioner och sänkt delpension.

Nu har vi satt stopp för det. Statsfinanserna är starka igen. För första gången på ett kvarts sekel redovisar budgetförslaget ett överskott. Staten behöver inte låna mer. Förmögenhetsöverföringen har stoppats. Det är en stor seger för en rättvis fördelning – inte minst när man betänker att detta har kunnat ske samtidigt med att pensionerna värdesäkrats, delpensionen höjts, ersättningen till de arbetslösa förbättrats, barnbidragen fördubblats och sjukförsäkringen reformerats.

När den ekonomiska politiken kan visa upp så många framgångar är det kanske inte så konstigt att oppositionen är oförmögen att samla sig kring någon alternativ politik. Till finansutskottets betänkande har fogats 46 reservationer. Alla partier har vart och ett sina riktlinjer för den ekonomiska politiken, vart och ett sina riktlinjer för budgetpolitiken. En mer splittrad borgerlighet än den som nu framträder har vi inte sett på mycket länge i Sverige. Bland de få saker man lyckats ena sig om finns naturligtvis avvecklingen av löntagarfonderna.

Men om samlingen mellan de tre borgerliga partierna tycks svårare och svårare att uppnå, verkar det som om moderata och folkpartister har allt lättare att finna varandra. Sju gemensamma reservationer har de. Bl.a. gäller det inriktningen av kreditpolitiken och valutaregleringen. På den sista punkten får man intrycket att moderaterna och folkpartiet inte vill ta sig tid att få en fullgod skattekontroll i samband med att valutaregleringen avskaffas. Propositionen och utskottsmajoriteten anger det som en självklar förutsättning.

Fem oppositionspartier och fem allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken. Moderaternas handlar ju egentligen om det eftersträvarsvärda systemskiftet. På kvinnodagen kan det vara värt att citera följande ur den moderata reservationen: "Moderaternas alternativ innefattar strukturpolitisk omvandling genom skattelättnader och avreglering samt en icke-interventionistisk, normbaserad uppläggning av stabiliseringspolitiken."

En som inte är så skolad i den ekonomiska terminologin skulle kunna översätta detta till: "Fritt fram för marknadskrafterna. Politikerna skall hålla sig borta." Och borta skall de naturligtvis hålla sig, även om kvinnornas arbetslöshet stiger osv.

Herr talman! Vi är överens – alla partier – om att det svenska skattesystemet måste stöpas om. Vi behöver ett system som är enklare, mer effektivt och mer rättvist än det som vi nu har.

Men nu larmas det från olika håll. En skattereform kräver, säger Lars

Tobisson, att skattetrycket sänks. Men det är fel att ställa den typen av villkor. Moderaterna tar på sig ett tungt ansvar, om de försöker blockera skattereformen med den typen av argument.

För det första: man måste ju kunna hålla isär frågan om skattetryck och frågan om skattesystem. Skattetrycket avgörs av de offentliga utgifternas storlek. Den uppgift som skattereformen skall lösa är däremot att få till stånd ett så effektivt och rättvist skattesystem som möjligt. Det är en uppgift som man bör kunna diskutera, oavsett hur stor man anser att den offentliga sektorn skall vara.

Om Lars Tobisson låter sitt ogillande av det höga skattetrycket blockera en skattereform, blandar han alltså ihop två olika frågor och låter sin uppfattning om den ena förhindra en lösning av den andra. Det förefaller inte särskilt konstruktivt.

För det andra: Ett argument, som moderaterna ibland för fram, är att någon finansiering inte behövs. Sänkningen av marginalskatterna skulle nämligen, påstår man, ge så oerhört stora "dynamiska effekter" att skattesänkningen mer eller mindre betalar sig själv. Ibland verkar det som om moderaternas värsta optimister tror att dessa dynamiska effekter också inträder omedelbart.

Om det vore så enkelt, skulle vi ha mindre att tvista om. Men vi måste ändå helt lugnt konstatera, att det inte finns några säkra belägg för hur stora de dynamiska effekterna är. Inkomstskatteutredningen har publicerat två expertrapporter, av de kanske bäst meriterade forskare som finns på det här området. De har – tyvärr – kommit till olika slutsatser. Professor Sören Blomqvist är mer optimistisk, professor Steinar Ström är mer pessimistisk. När det gäller frågan om hur lång tid det dröjer innan de dynamiska effekterna uppträder vet vi ännu mindre.

Men Lars Tobisson har tydligen sina egna, pålitliga beräkningar. Det vore naturligtvis en fördel om han kunde redovisa dem för kammarens ledamöter.

För det tredje: Vi vet också väl, av egen bitter erfarenhet i det här landet, vad som kan hända om statsfinanserna inte är i ordning. Vi minns – eller borde åtminstone minnas – vilka problem som orsakades av de stora budgetunderskott som Lars Tobissons partikamrater släppte fram då de var i regeringsställning.

De erfarenheterna borde varna oss för ofinansierade skatteomläggningar som medför stora underskott. Avvecklingen av valutaregleringen innebär dessutom att de internationella finansiella marknaderna reagerar ännu snabbare på en slapp finanspolitik. Kraven kommer att skärpas – inte att försvagas – på en trovärdig budgetpolitik.

För det fjärde: Kravet på finanspolitisk stramhet – och därmed på totalfinansiering av reformen – blir ännu viktigare i det konjunkturläge som vi har nu, med överhettning och brist på arbetskraft. En ofinansierad skattesänkning skulle ytterligare spåda på inflationen.

För det femte, och kanske det allra viktigaste: När moderaterna hävdar att skattereformen inte behöver finansieras, innebär det att de vill undanta kapitalägarna från finansieringen av reformen. De som gynnas av det är ofta desamma som de som får de största marginalskattesänkningarna.

Vad får det för effekter på inkomst- och förmögenhetsfördelningen? Är det inte i själva verket detta, Lars Tobisson, som är kärnan i er kritik av socialdemokraternas förslag till skattereform? Ni vill inte att kapitalägarna skall vara med och betala sänkningen av skatten på arbete. Ni vill inte ha en jämnare fördelning av inkomsterna – utan en ojämnare. Det må ni väl tycka, och de må ni väl vilja. Men hymla inte! Säg rakt ut vad det är det handlar om! Dölj er inte bakom tekniska resonemang!

Herr talman! Ett av folkpartiets käraste hatobjekt under årens lopp har varit arbetslöshetsförsäkringen. Också i år upprepar man sina krav på högre egenavgifter och att arbetslöshetsförsäkringen skall kunna användas för att finansiera en större del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Riksdagen har många gånger tidigare avvisat de folkpartistiska förslagen och värnat den svenska arbetsmarknadspolitiken. Det förhållandet att arbetslösheten nu är mycket låg ger inte anledning att frångå tidigare bedömning.

Centerpartiet söker mäla sig ur den borgerliga gemenskapen, men partiet har svårt att finna en egen plattform. Man vill så väl, men hamnar oftast fel. Centern föreslår ökade överföringar till kommunerna under nästa år, samtidigt som man lägger fram förslag som medför att kommunerna under innevarande år drabbas av nedskärningar på sammanlagt 675 milj. kr. Frågan är om ens de egna centerpartistiska kommunalråden hänger med i svängarna.

Vpk:s motioner och reservationer skiljer sig från tidigare år egentligen mest i fråga om tonläget. Vpk tycks ta den låga arbetslösheten för given i Sverige och förbigår sysselsättningens effekter på fördelningspolitiken alltför lätt.

Miljöpartiet förordar i sin reservation om den ekonomiska politiken, precis som moderaterna, ett systemskifte. Även om förtecknen och motiven är annorlunda, tror jag faktiskt att det skulle bli ett lika högerbetonat samhälle.

När jag läste miljöpartiets motion om den ekonomiska politiken blev jag ganska upprörd. Inom arbetarrörelsen läser vi ofta dikter. Citerar vi en rad talar vi om var den kommer ifrån – i vilket sammanhang den hör hemma. Så gör inte miljöpartiet. Så gjorde inte heller Carl Frick här i kammarens talarstol alldeles nyss.

”Bara genom att blunda – – – Bara genom att inte blunda.” Det är väl funna formuleringar, men de är inte miljöpartiets utan Bernt Rosengrens. Formuleringarna handlar om fred och frihet. Bernt Rosengrens miljöengagemang går säkert inte att ta miste på, men dikten skall brukas rätt.

Herr talman! Även om tiden går är det faktiskt den internationella kvinnodagen. Den handlar inte bara om jämställdhet mellan män och kvinnor, utan också om fred. Därför tänkte jag ta mig friheten att läsa de två första verserna av denna dikt, vars ord miljöpartiet använder sig av utan att

tala om var de kommer ifrån. Dikten heter "Bara genom att inte blunda" av Bernt Rosengren.

Bara genom att blunda
kan vi tro att fred råder
och att frihet finns
Bara genom att inte blunda
kan vi se till att fred
kommer att råda och att frihet
kommer att finnas
Det finns en nödvändig sorts
galenskap: att tro att just du
kan förändra världen
Galenskap som gränsar
till genialitet
och samtidigt är enklaste
vardagsklokhet:
Du kan det och du gör det
tillsammans med andra

Herr talman! Låt mig till sist säga några ord om utgiftsramen för lönekostnadsökningar. Regeringen lade i finansplanen fram förslag om en sådan ram. Den förutsatte att riksdagens tidigare beslut om en utgiftsram stod fast också i den praktiska tillämpningen.

Riksdagens tidigare beslut innebar att det inte fanns utrymme för undantag för vissa områden utom för försvarets myndigheter och för statsbidragen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. När det stod klart att en riksdagsmajoritet inte ville stå fast vid detta – inte ville stå fast vid sitt egna tidigare beslut – blev det självklart för regeringen och finansministern att dra konsekvenserna och konstatera att det inte fanns förutsättningar att lägga fast en utgiftsram för lönekostnadsökningar för 1989. Utskottet delar denna uppfattning. Bara moderaterna har en annan mening, trots att moderaterna i praktiken inte stod pall för det tidigare beslutet. Efter att ha flytt från de praktiska konsekvenserna av de egna förslagen försöker Lars Tobisson och moderaterna nu att lägga ut dimridåer.

Socialdemokraterna i utskottet föreslår att ett nytt system med ramstyrning för statligt finansierad verksamhet utvecklas. Det bör gälla inte bara lönekostnader utan även de samlade förvaltningsutgifterna. Syftet med detta är att få mer långsiktig planering och mindre av detaljstyrning. Verksamheten skall styras genom att de valda politikerna anger klara mål för verksamheten. Om beslutanderätt och ansvar sedan läggs ut på myndigheterna inom de ramarna, kan de anställdas kunskaper och engagemang i högre utsträckning än i dag komma till sin rätt. Om detta tycks det nu finnas en ganska bred enighet i utskottet. Varför centerpartisterna ansåg det nödvändigt att reservera sig är för mig fortfarande höljt i dunkel. Folkpartiet däremot fann det angeläget att också i detta sammanhang betona de privata, de enskilda, alternativens fördelar. Vi socialdemokrater tror inte att de offentliganställda skulle vara en särskild sorts människor, mindre förmögna

och benägna till nytänkande än privatanställda. En annorlunda budgetstyrning än dagens detaljreglering kan frigöra ett nytänkande till gagn både för de offentligtanställda och för verksamheten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 13 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Anna-Greta Leijon började med att tala om jämställdhet. Det finns senare i dag konkreta förslag att stödja för den som verkligen värnar om jämställdhetsåtgärder. Om några timmar går det bra att rösta på två folkpartireservationer när det gäller arbetsmarknadsutskottets betänkande 9 för ytterligare 5 milj. kr. till jämställdhetsombudsmannen och särskilda jämställdhetsprojekt. Jag föreslår att socialdemokraterna gör det.

Det fördes sedan ett långt resonemang om nyliberalism och annat som, såvitt jag förstår, är fullständigt irrelevant för Sverige. Därför tänkte jag inte ta upp det.

Anna-Greta Leijon skröt ganska rejält med socialförsäkringssystemet och de reformer som har genomförts. Men sanningen är ju att utvecklingen är fullständigt katastrofal. Kostnaderna ökade förra året med 8 miljarder kronor. Ersättningen t.ex. inom sjukförsäkringen varierar från 60–70 % till långt över 100 %, trots att regeln i sjukförsäkringen är 90 %.

Den här exploderande kostnadsutvecklingen inom socialförsäkringssystemet är sannerligen inget att skryta över. Det är ett seriöst och allvarligt problem som socialdemokraterna inte på något sätt har börjat hantera. Som jag tog upp i mitt anförande blir ju effekten av denna oförmåga en snålhet mot angelägna sociala verksamheter.

Det är anmärkningsvärt att inte Anna-Greta Leijon vågade svara på någon av de frågor jag ställde om det verkligen är solidariskt att föra en sådan budgetpolitik som regeringen och finansutskottets majoritet förespråkar. Är detta verkligen vad Anna-Greta Leijon menar med solidaritet, dvs. att från första timmen till sista kronan slå vakt exakt om dagens sjukförsäkringar, när man inte får råd att bedriva vettig sjukvård, när barn står i kö för plats på dagis, när handikappade barn blir utan tillräckligt stöd? Är detta verkligen vad socialdemokraterna menar med solidaritet? Jag är mycket glad att jag inte är socialdemokrat.

Anf. 14 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Anna-Greta Leijon tog inte upp mitt resonemang om avvägningen mellan finans- och penningpolitik – detta med hänvisning till att det i dag är internationella kvinnodagen. Det är klart att detta är rätt svåra saker, men det finns olika sätt att hantera dem.

I betänkandet polemiserar socialdemokraterna mot sådant som vi moderater inte har föreslagit. Om inte annat så för att tjänstemännen på finansutskottets kansli skall kunna höra på och därmed undvika dylika skrivningar i fortsättningen, känner jag ett behov av att rätta till vissa saker.

Jag har redan nämnt det felaktiga påståendet att vi moderater utesluter finanspolitiska åtgärder vid allvarliga efterfrågestörningar. Vidare sägs det att moderaternas skattesänkning endast till en mindre del motsvaras av

minskad offentlig konsumtion – i själva verket stärker ju vi budgeten. Man återger korrekt att vi har sagt att t.ex värden skall öppnas för privata alternativ, men samtidigt påstår man att detta betyder en långtgående privatisering, vilket man bestämt avvisar. Jag ser inte framför mig någon privatisering i mening av utförsäljning av befintliga offentliga vårdinrättningar. Vad jag vill göra är att skapa bättre möjligheter till vård genom att också tillåta privata alternativ.

Andra häpnadsväckande argument är att en marginals-kattereform inte av avtalsparterna skulle ses som en god utgångspunkt för att godkänna ett lågt löneavtal. Det här kommer väl som en överraskning för finansminister Feldt som just har gått in för denna linje, dock – enligt vår mening – för litet och för sent.

Vidare tvivlar man på att arbetsutbudet skulle öka med 0,9 % – en siffra som ligger till grund för vår försörjningsbalans. Vad innebär detta? Det är 20 minuter per vecka, och det är inte fråga om att man skall behöva övertidsarbete för att uppnå detta. I stället för att som nu ta ut komplodigt, tar man ut ersättningen i pengar, vilket faktiskt ger den här effekten. Tror man inte att en marginals-kattesänkning får dynamiska effekter av detta slag – vilket Anna-Greta Leijon betvivlade – förstår jag inte varför man alls skall genomföra en sådan reform. Jag får väl trösta mig med att Anna-Greta Leijon inte beskyller mig för att vilja föra en sådan konservativ åtstramningspolitik som annorstädes har skapat arbetslöshet.

Så till utgiftsramen. Vi moderater har föreslagit lika mycket i besparing på skolans område som regeringen, 170 milj. kr. Hur detta skall gå till följer inte av beslutet om ram. Utbildningsministern skriver: "Den metodik som jag förordar är att veckotimpriserna för grundskolan minskas med 1 %". Vi har gått in för en annan teknik som inte går ut över det centrala i skolans verksamhet, nämligen undervisningen. Men här kom då en storm som fick finansministern att i vredesmod återkalla förslaget, vilket inte framgick av den motion som Anna-Greta Leijon väckte. Meningen var väl att man skulle kunna stryka ett streck över det hela. Men faktum kvarstår: Vi moderater har givit värt stöd till såväl förslaget i finansplanen om en 5-procentsram som förslaget i Anna-Greta Leijons motion.

Vad är det i socialdemokraternas politik som gäller? Är det regeringens förslag eller är det den motion som Anna-Greta Leijon har avgivit? Vi moderater kan ställa upp för bådadera, i förening.

Anf. 15 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill anknyta till det som Lars Tobisson sade i sitt anförande i fråga om löneramen. Samtidigt vill jag så här på internationella kvinnodagen nämna ett annat namn: fru Thatcher, eftersom det – såvitt jag förstår – var hon som uppfann systemet med cash limit. Det är ju inte alltid sagt att kvinnor för en politik som gynnar arbetarklassen. Mer om detta senare.

Det är mycket fagert tal om utvecklingen av den offentliga sektorn, om delegering och om ansvar för dem som har ansvar och befinner sig ute i verkligheten. Jag menar att den totalram som man nu har skapat för att på något sätt ersätta lönetaket innebär precis detsamma, eftersom man i

verksamhetsanslagen vill baka in löneanslagen. Då är man kvar vid problemet att man måste välja mellan lön och verksamhet. Någon förändring i sak har således inte skett.

Fru Leijon hänvisade till Friedman och de borgerligas ideologiska hemvist. I det sammanhanget vill jag hänvisa till Thatcher och socialdemokratiens hemvist. Det förhåller sig så att också socialdemokratin får mycket beröm ute i världen av nyliberaler för att man lämnar traditionell fördelnings- och rättvisepolitik och nu på olika områden övergår mer till marknadsliberalism, inte minst när det gäller den offentliga sektorn.

Det står skrivet att den tredje vägens politik innehåller oundvikliga fördelningsproblem. Jag anser inte alls att de är oundvikliga. Den tredje vägens politik har alstrat enorma fördelningsproblem, men med en aktiv ekonomisk politik kan man ju rätta till förhållandena, lindra dessa problem och skapa större rättvisa, om man vågar göra ingrepp mot kapitalmakten.

Fru Leijon, jag håller med om att när det gäller den 8 mars och jämställdheten återstår det oerhört mycket att göra för att åstadkomma jämlikhet och jämställdhet mellan män och kvinnor. Men det återstår även oerhört mycket att göra för att åstadkomma jämställdhet och jämlikhet mellan samhällets klasser.

Fru Leijon talade om utslagningen i arbetslivet, i industrin. Jag talade om problem för kvinnor i glesbygd såsom Bergslagen och Norrbotten, om effekterna av matpriser och bostadspriser som i första hand ofta drabbar kvinnor, eftersom de genom sin kvinnoroll har ett stort ekonomiskt ansvar för sådant. Detta är i själva verket ett klassproblem, arbetarklassens problem. Jag tror inte att de av arbetarklassens kvinnor som slås ut i den mekaniska industrin har så särskilt mycket gemensamt med kvinnorna på övre Östermalm och överklassens kvinnor.

Det går alltså inte att se den ekonomiska politiken ur ett könsperspektiv på det förenklade sätt som fru Leijon gjorde. Genom socialdemokraternas ekonomiska politik, som slår mot den offentliga sektorn och bibehåller storfinsansens makt, skapar ni ännu större problem, också för kvinnorna.

Anf. 16 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Anna-Greta Leijon tog upp centerns krav på det kommunala området. Det är kanske viktigt att vara något försiktig med orden, särskilt med tanke på vad som ligger till grund för centerns krav.

Majoriteten hävdar att en nedskärning på 675 milj. kr. som centern föreslår skulle vara väldigt drastisk. Sanningen är den att man under de socialdemokratiska tio åren drog in ca 10 miljarder från kommunerna, men jag kan inte se att detta har drabbat kommunernas likviditet. Som vi skriver i vår reservation beror ju skillnaden på förskjutningen i utbetalningen av det utökade skatteutjämningsbidrag som föreslås. Obalansen uppstår genom att centerns tidigare förslag om förstärkt skatteutjämningsbidrag har avslagits. Det är alltså andra än vi som är ansvariga för detta. Det är ungefär som att en kommun väntar på statsbidrag och inte får ut detta. Det rör sig således om ett budgetårsresonemang och är följaktligen en mer optisk-teknisk synvilla. Anna-Greta Leijon, det är väl ändå så att ni säger nej till de 850 milj. kr. som vi i centern vill ge i extra skatteutjämningsbidrag och som ger 1 700 milj. kr.

per budgetår? Det kanske är skäl nog att vara litet mer försiktig med orden på den punkten.

Ett skäl till att centern inte kunde stödja motionen om budgetramarna var att vi aldrig riktigt lyckades förstå vad som var den socialdemokratiska riksdagsgruppens åsikt. Vi fick inget klart besked om hur förslaget skulle drabba eller gynna olika myndigheter. Socialdemokraterna avstod från att redovisa detta. De gånger vi behandlade förslaget spreds dessutom en oklar bild av vad syftet med motionen var och framför allt vad den skulle få för konsekvenser. Vi får höra om finansministern i dag kommer att tala för regeringen eller om han talar för det samlade socialdemokratiska partiet.

Det är intressant att tänka tillbaka ett år i tiden. Finansutskottets ordförande hette ju då Arne Gadd, och han stod vid den tidpunkten och läste högt ur Veckans Affärer, där det hette att den socialdemokratiska regeringen var bäst i världen på att föra ekonomisk politik. Nu kan vi konstatera att Anna-Greta Leijon inte gör på detta sätt. Hade hon gått tillbaka ett antal nummer och hämtat material ur samma tidning, skulle hon ha funnit att Sverige inte alls har skött sig särskilt bra på det ekonomisk-politiska området. Anna-Greta Leijons tystnad på denna punkt är ganska talande.

När det gäller det borgerliga alternativet är det viktigt att tänka på att det finns en rad reservationer om löntagarfonderna liksom om vinstandelssystem, ekonomisk demokrati, främjande av högteknologi och framtida finansiering av socialförsäkringssystemet. På en rad områden har vi alltså en gemensam åsikt.

Går man tillbaka 10–15 år i tiden, vilket numera är det enda sättet för socialdemokraterna att finna tröst, kan man säga att det finns en klar skillnad, nämligen att nu har riksdagen i varje fall en ganska ansvarsfull och ansvarsmedveten opposition.

Anf. 17 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Jag vill först be Anna-Greta Leijon om ursäkt för att jag gjorde henne upprörd. Jag är ledsen över att jag citerade fritt från Bernt Rosengrens dikt, som jag själv läst många gånger med stort nöje. Jag hoppas att Anna-Greta Leijons upprördhet nu har minskat.

Visst fordras det någon form av systemskifte för att vi skall kunna komma bort från de oändliga miljöproblem som vi står inför – vi ser ju framför oss hur dessa problem ökar. Det behöver på inget sätt innebära någon form av högerpolitik, för vår strävan är att en bra miljöpolitik skall vara till fromma för de stora folkflertalet. De flesta människor som drabbas av miljöförstöringen kan inte komma ifrån denna, utan det kan egentligen bara de som har det väldigt gott ställt i samhället. Den fördelningspolitik som vi förespråkar är av en helt annan karaktär än högerpolitiken.

Anf. 18 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Det finns kanske en och annan socialdemokrat som delar Anne Wibbles glädje över att hon inte är socialdemokrat – jag kan tänka mig det.

Anne Wibble för en konstig argumentation. Det är alldeles riktigt att vi har allvarliga frågor inom socialförsäkringssystemets ram som vi måste diskutera

ra, att vi har en mycket kraftig ökning av kostnaderna för sjukförsäkringen, för arbetsskadeförsäkringen osv. Men Anne Wibble framställer saken som om folkpartiet är det enda parti som bryr sig om detta, trots att hon borde veta att – det framgår både av propositionen och av finansutskottets betänkande – just de här frågorna diskuteras både i finansdepartementet och i övriga regeringsdepartementet. Anne Wibble borde följa den debatt som förs, där Allan Larsson och många andra under flera år har resonerat om dessa frågor och där man nu börjar kunna lägga fram relativt konkreta förslag. Det är alltså inte så att det finns någon ovilja mot att diskutera de här frågorna – tvärtom är de föremål för behandling, och därför fanns det ingen anledning att följa förslagen i folkpartimotionen.

Till Hans Petersson vill jag säga att socialdemokraterna får ibland beröm och ibland mothugg. Och det är klart, Gunnar Björk, att visst kan man citera alla möjliga tidningar. Jag skulle ha kunnat citera Wall Street Journal som skrev: Ingen skulle behandla en hund så illa som den svenska regeringen har behandlat de finansiella marknaderna.

Det finns många citat man kan anföra, men jag tycker kanske att det är bäst att försöka hålla sig mest till sin egen näbb.

Jag tror att det var Hans Petersson som tidigare i debatten talade om en ung kvinna som hette Anneli. Han sade att hennes problem inte diskuterades – hon var en låglavlönad kvinna. Jo, just de problemen diskuteras väldigt mycket inom socialdemokratin, och det är inte minst för Annelis skull som det i finansplanen, liksom i det socialdemokratiska valmanifestet, har angivits att en av de viktigaste uppgifterna för oss och för samhället i framtiden handlar om att få en arbetsmiljö som tar mer hänsyn till de enskilda individerna. Kvinnorna är bland dem som utsätts och förlits mest i dagens arbetsmarknad. Det är också de som själva i stor utsträckning tar på sig ansvaret för den här utslitningen. Därför handlar både finansplanen och debatten om just sådana människors problem.

Jag ber att få återkomma, herr talman, till en del ytterligare frågeställningar i nästa replik.

Anf. 19 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Anna-Greta Leijon försökte i sitt anförande skilja mellan skattetryck och skattesystem. Hon menade att det går att förbättra systemet utan att sänka skattetrycket och varnade för att låta det ena bli det andras fiende. Här har jag en helt annan uppfattning. Det är inte mycket mening med att sänka vissa skatter, om andra höjs lika mycket. Med vårt hårda skattetryck får sådana höjningar – om det nu är breddad moms, högre energiskatt eller vad det kan vara – betalas av alla, även av lägre inkomsttagare. En skattereform värd namnet förutsätter sänkt skattetryck. Skatten skall sänkas för alla.

Och nu skall jag avslöja något för finansutskottets ordförande. Beslutet om en kraftig sänkning av skattetrycket kommer att tas i dag, om några timmar. Det sker när klartecken ges för valutaregleringens avskaffande. Därefter blir det omöjligt för oss i Sverige att segla i egen sjö, med markant högre skatter än i omvärlden, och det gäller i synnerhet kapitalbeskattningen.

Det här för då över till nästa steg på det valutapolitiska området, frågan om anknötning till EMS. Jag frågar återigen: Varför utgå från felaktiga teser i bevisföringen? Beträffande möjligheten till medlemskap i EMS så är det fullt klart att denna föreligger även för icke-EG-stat. Detta har jag framfört både under utskottsbehandlingen och i en reservation. Ingen har prövat det ännu. Därför krävs det förhandlingar. Vi talar om anknötning därför att vi inte vill binda oss för formen. Men när man avvisar denna tanke från utskottets sida gör man det än en gång med argument som inte träffar målet. Man säger att det är av stor vikt för vår trovärdighet att ändringar inte företas i korgens konstruktion. Det har ingen föreslagit. Vad vi föreslår är att vi skall byta anknötningsspunkt och skaffa oss en bättre ankarbotten, nämligen i EMS.

Det sägs också att man om man inte är med undviker de återkommande spekulationerna om kursjusteringar inom EMS. Ja, senast det skedde en sådan justering var för över två år sedan, i januari 1987. Man kan se hur välgörande det har varit t.ex i Frankrike att vara med. Där har man fått ner inflationen kraftigt under den här tiden.

Till slut: Anna-Greta Leijon nämnde inte i sin replik utgiftsramen, och jag förstår detta. Naturligtvis är det hela väldigt genant. Det vittnar om de problem man får när fundamentalisterna hör av sig.

Men en viktigare fråga i dag är kanske: Vad händer nu med budgeten? Tidigare kunde man ju veta att de föreslagna utgiftsbeloppen skulle hålla. Blev det mer i löneökningar fick man ta igen detta någon annanstans. Nu finns det ingen sådan restriktion. Tycker Anna-Greta Leijon att det här ger en bra utgångspunkt för det budgetarbete som skall vidta i de olika fackutskotten?

Anf. 20 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Anna-Greta Leijon tyckte att det var konstigt att folkpartiet i samband med diskussionen om utgiftsnorm ville öppna för enskilda alternativ. Det är inte alls konstigt. Det är precis samma tanke som vi förde fram när frågan diskuterades förra gången. Jag förstår att det känns litet ovanligt för socialdemokrater att partier har samma åsikter både före och efter ett val, men vi har en tendens att ha det.

Problemet i den här diskussionen har – vilket jag tycker har framgått ganska tydligt – inte alls skapats av åsikter inom de andra partierna, utan av det bristande parlamentariska stödet i den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

Jag har förståelse för att Anna-Greta Leijon inte kan svara på alla frågor. En av mina frågor kräver i stort sett bara en halv sekund för att besvaras. Om Anna-Greta Leijon menade allvar med de vackra orden om jämställdhetens betydelse, tycker jag att hon skall rekommendera sin partigrupp i riksdagen att här i eftermiddag om några timmar bifalla två folkpartireservationer i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 9. Det gäller reservation 1 och 2 om ökade insatser för jämställdheten.

Herr talman! Slutligen sade Anna-Greta Leijon ungefär som så att folkpartiet inte behöver bekymra sig så mycket, eftersom man inom socialdemokratin håller på att diskutera socialförsäkringssystemet. Det är ett sällsynt dåligt svar till de människor som blir utan sjukvård eller utan förbättrat stöd medan ni sitter och diskuterar.

Jag måste nog ändå framhärda i min fråga. Tycker verkligen Anna-Greta Leijon att det är solidariskt att göra som ni gör i dag, nämligen att slå vakt om varenda krona från första timmen till sista kronan i sjukförsäkringssystemet, när effekten blir att barn med handikapp blir utan tillräckligt stöd, när effekten blir att människor får köa för sjukvård och när effekten blir att åldersdementa inte kan få den boendeform som ger dem ett någorlunda värdigt liv? Jag tycker inte det, Anna-Greta Leijon. Jag tycker att det är en osolidarisk politik. Det är en oerhört väsentlig skiljelinje som jag djupt beklagar. Jag tycker att frågan är värd att behandlas mera seriöst än att bara avfärdas med att man håller på och diskuterar inom socialdemokratin. Detta är ett reellt problem i vardagslivet för många människor som faktiskt tillhör svaga grupper. Vi i folkpartiet brukar kalla det för det glömda Sverige. Det är helt uppenbart att socialdemokratin verkligen har glömt bort det glömda Sverige.

Anf. 21 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Visst är det bra att den öppna arbetslösheten för närvarande är relativt låg. Men även här finns en baksida. Förtidspensioneringen ökar, och det blir allt fler långtidssjukskrivna. I dag finns ett mycket stort antal människor som har slagits ut av industrin under 1980-talet.

När finansutskottets ordförande, fru Leijon, talar om den tid som har gått, vill jag ju påminna om att hon har varit arbetsmarknadsminister under den här tiden. Under den tiden har kraftig utslagning pågått och utvecklingen har accentuerats. Det har inte precis funnits brist på förslag här i riksdagen om vad man skall göra för att motverka denna utslagning. Det är dock fråga om hur man prioriterar och vilka ramar den ekonomiska politiken ger för kapitalets egen planering och dess planekonomi, när man väljer att slå ut i stället för att förändra arbetsmiljön, eftersom det på kort sikt är mycket lönsamt att förbruka både människor och råmaterial.

När man nu tittar i backspegeln så borde socialdemokratin kanske också på detta område idka litet självkritik och inte bara berömma sig för att man nu talar om ett problem, som har växt fram under den långa tid då man har sagt att det här är en riktig politik. Den tredje vägen innebär inte oundvikligen fördelningsproblem och klassproblem, om man använder de politiska instrumenten. Men om den får se ut som den har gjort hittills, kommer dessa problem att bli ännu större.

Anf. 22 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! När det gäller avreglering och EMS tycker jag att det är viktigt att komma ihåg att tillkomsten av EMS grundar sig på ett initiativ från dåvarande EG-ländernas stats- och regeringschefer 1969. Vitaliseringen av EMS-samarbetet på senare år grundar sig på en revidering av Romfördraget. Den fördjupning som man nu diskuterar inom EG och EMS är en kommitté som leds av Delors. Att centralbankerna aktivt deltar i det fördjupade samarbetet grundar sig ju på en fördelning mellan centralbank, regering och parlament än den som vi har i Sverige. Det är viktigt att komma ihåg det när man diskuterar detta.

Vi har ingenting emot ett ökat samarbete på växelkursområdet, men

tycker att det är konstigt om man skulle gå före England på detta område. Ett riktigt svar får man naturligtvis inte förrän man ansöker. Jag tycker att frågan inte är aktuell. Vi är inte emot det, men frågan är över huvud taget inte aktuell.

När Anna-Greta Leijon sedan skulle kommentera mitt citat från en tidning i Sverige så fick hon lov att hämta citat från en engelsk tidning för att få något stöd för sin teori. Hon hävdar då att Wall Street Journal säger att finansministern i Sverige behandlar finansmarknaden som man behandlar en hund. Det är ju ett upprörande uttalande om vilken syn man har på hundar. Det enda lämpliga i detta läge vore väl att man tog kontakt med den svenska konungen som ju ändå kan hantera den här typen av frågeställningar.

Anf. 23 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Jag som är kattälskare får väl stå kvar vid partiprogrammets krav på införande av republik.

Lars Tobisson och jag blir nog inte ense om skatten. Det framgår helt uppenbart av det som Lars Tobisson nu sade att han och moderaterna inte vill utnyttja det tillfälle som nu finns på samma sätt som socialdemokraterna. Vi socialdemokrater vill göra om ett skattesystem som vi själva inte tycker fungerar bra till ett mer effektivt och rättvisare system. Lars Tobisson vill däremot utnyttja detta tillfälle till att rycka undan grunden för den svenska välfärdspolitiken. Om detta kommer vi aldrig att kunna bli överens.

Anne Wibble, jag sade inte att det var konstigt att folkpartiet i samband med diskussionen om en utgiftsram för lönekostnadsökningar passade på att tala om de enskilda alternativens förträfflighet framför den offentliga sektorns. Jag håller med Anne Wibble om att det är en folkpartistisk politik. Det är just därför som vi inte kunde ena oss om en skrivning. Vi socialdemokrater har en annan syn på de enskilda alternativen än vad folkpartiet har.

Vi tror att de offentliganställda är lika förmögna till nytänkande som de privatanställda är. Vi tror inte att offentliganställda drar benen efter sig och automatiskt skulle medföra någon form av lägre produktivitet. Vi tycker tvärtom att den offentliga sektorn i stora delar fungerar mycket bra, och vi är angelägna om att behålla den sektorn stor. Därför måste vi naturligtvis diskutera och vara öppna för kritik när den är befogad. Vi har dock en annan principiell syn på de enskilda alternativen än Anne Wibble har. Det var inte konstigt, det var naturligt.

Jag förstår inte vare sig Anne Wibble nu eller Bengt Westerberg i valdebatten. Jag hade en privat debatt i Expressen med Bengt Westerberg om dessa frågor. Varför skall just de som är delpensionärer och de som är sjuka vara med och betala kostnader för de grupper som Anne Wibble nu talar om att hon ömmar så mycket för? I valdebatten framgick det klart och tydligt att man inte ville skära ned på karensdagar och sjukförsäkringsersättning och göra andra försämringar bara för dessa gruppers skull, utan man ville göra det av andra budgettekniska skäl. Svaga grupper ställs mot svaga grupper med folkpartiets politik.

Andre vice talmannen anmälde att Anne Wibble anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 24 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Många tycks anse att den intressanta ekonomisk-politiska debatten i Sverige just nu inte äger rum mellan regering och opposition. Den förs i stället inom arbetarrörelsen. Därför har den också blivit vital, bred och t.o.m. spännande. Våra politiska motståndare försöker dölja sin avundsjuka genom att bara se debatten som tecken på splittring inom vår rörelse.

För min del tror jag att svenska folket självt kan avgöra vem som bedriver konstruktiv politik och vem som gnäller, vem det är som ställer de viktiga frågorna och vem som har svaren – och vilka som står vid sidlinjen och tittar på.

Socialdemokratin har nu i sex år bedrivit ett målmedvetet saneringsarbete för att röja upp i det ekonomiska moras vi fick ta över 1982. Resultaten har varit goda. Låt mig illustrera det med hjälp av två siffror: 1,7 % och 400 miljoner.

Den första siffran – 1,7 % – anger andelen för närvarande arbetslösa. Vad den betyder är att vi nu i praktiken är mycket nära full sysselsättning – det främsta målet för den tredje vägens ekonomiska politik. Visst har vi fläckar av arbetslöshet fortfarande, i vissa delar av landet, liksom vi har överhettning och brist på arbetskraft i andra delar. De obalanserna måste vi kämpa vidare med. Men för landet som helhet kan vi säga att vi har nått vårt mål.

Den andra siffran – 400 miljoner – visar det *överskott* i statsbudgeten som redovisas i årets budgetförslag. Därmed har vi klarat också uppgiften att reda upp statsfinanserna. Det är bara fem år sedan som framstående ekonomer talade om att Sverige satt fast i en "skuldfälla", där galopperande statsskuld-räntor obönhörligen skulle driva fram hyperinflation eller massarbetslöshet. Nu har det talet tystnat. Budgeten är i balans för första gången på mycket länge.

Detta är en stor framgång. Att budgeten är balanserad betyder bl.a. att vi inte längre behöver stoppa in tiotals miljarder i det svara hål som statsskuld-srântorna utgjorde, till men för alla andra viktiga insatser som vi skulle kunna göra med skattepengarna.

Visst har vi problem i Sverige – inflationen, kostnadsutvecklingen, sparandet. Jag skall återkomma till det. Men ingen kan förneka att vi på de här båda områdena – sysselsättningen och statsfinanserna – uppnått mer än vad någon vågade räkna med. Dessutom innebär det en stor seger för välfärdspolitikerna.

För vad var det vi fick höra under krisens dagar, säg för tio år sedan? Vad innehöll den konservativa vind som då svepte fram över världen? Jo, regeringar kan och skall inte ta ansvar för sysselsättningen. Tvärtom är nedskärningar av välfärden och en hög arbetslöshet det oundvikliga pris som måste betalas för att stampa ut inflationen. "There is no alternative." Det var Margaret Thatchers budskap.

Oppositionens bidrag till debatten här i dag har mest varit en katalog över den socialdemokratiska politikens alla förmenta misslyckanden. Anne Wibble sade att det var naturligt att oppositionen klagar och kritiserar. Men man utmanar löjet när Sverige beskrivs som eländets hemvist med en ekonomi i kris. Den effekten uppstår inte minst när man jämför oppositions-partiernas version med den uppmärksamhet Sverige består i den internatio-

nella debatten. Där noterar man att Sverige snabbare än något annat land återvunnit sin ekonomiska balans, försvarat sin välfärd och samtidigt nått den lägsta arbetslösheten i västvärlden.

Vad vi har visat i Sverige och vad som skapat respekt och intresse runt om i världen är att det finns ett alternativ. Det finns en politik som bygger på rationalitet och förnuft, men för den sakens skull inte kastar solidariteten över bord. Det finns en politik som grundas på *både* förnuft och solidaritet. Det är det som är utgångspunkten för den ekonomiska politik socialdemokratin för. Det är den vi har kallat den tredje vägen.

Den tredje vägen går på tvärs med många traditionella konservativa och liberala ekonomiska ståndpunkter. Vad som där hävdas är ju att människan i grunden är en egoist som måste drivas av ekonomisk oro, lockas av penningmorötter eller piskas av rädslan för arbetslöshet och ruin för att uppföra sig på rätt sätt. Stora löneskillnader, svaga fackliga organisationer, låga skatter och små gemensamma åtaganden – det är det nyliberala framgångsreceptet.

Det receptet tror inte vi socialdemokrater på. Tvärtom envisas vi med att tro att människan är en i grunden solidarisk varelse, som drivs av sin önskan efter trygghet, kamratskap och personlig utveckling minst lika mycket som av jakten på pengar. Det går därför alldeles utmärkt att bygga ekonomisk framgång och ekonomisk tillväxt på trygghet och solidaritet:

Med lika lön för lika arbete och små löneskillnader totalt, blir det lättare för dem vars företag kommer i kris att finna arbeten i ungefär samma löneläge som det man har. Man behöver inte gå ner i lön för att ta ett nytt jobb. Det minskar risken för inlåsning i föråldrade företag, det bör stimulera rörlighet på arbetsmarknaden och bidrar till att göra omställningar mer acceptabla. Alla internationella jämförelser visar att den mest rörliga arbetsmarknaden i något industriland faktiskt finns i Sverige. Det är samma sak med ett omfattande socialt skydds nät; det gör att människor kan acceptera strukturomvandling och teknisk utveckling mer beredvilligt, eftersom de kan känna sig förvissade om att vi alla gemensamt ställer upp med hjälp – i form av omskolning, vidareutbildning, understöd – om så skulle krävas. Starka fackföreningar som tar ett övergripande samhällsansvar och inser – som Stig Malm har sagt – att det inte är ny, utan gammal teknik som hotar jobben och arbetsmiljön, bidrar aktivt till förnyelse och teknisk utveckling.

Så blir det möjligt att skapa trygghet i förändringen – och att genom tryggheten driva på förändringen och tillväxten.

Vi socialdemokrater är för en god ekonomisk tillväxt – det kan jag ge Carl Frick rätt i. Vi har lärt oss att tillväxten ger arbete, att den utrotar fattigdom och nöd och att den dessutom ger möjligheter att bygga för framtiden. Men samtidigt ställer vi krav på tillväxten. Den får inte hota vår miljö och vår natur. Vi vill ha en tillväxt som skall komma hela folket till del. Det gör också att den marknadsekonomi som ger tillväxt måste tuktas och tämjas för att fungera rätt.

Visst förmår marknadsekonomi ge tillväxt och ökad standard – och detta, enligt min uppfattning, långt bättre än planekonomin. Det visar i dag all erfarenhet. Men vi har också lärt oss att marknadsekonomi har sina mörka

sidor. Om den lämnas helt på egen hand skapar den arbetslöshet och sociala klyftor. Och det finns en rad områden – ta bara som exempel skola, vård, omsorg och rättsväsen – där marknaden helt enkelt inte går att använda.

Därför måste också marknadsekonomi tuktas och beskäras, inte för att fungera sämre, utan för att fungera bättre för folkflertalet. Vi socialdemokrater vill bevara marknadsekonomi, samtidigt som vi vill minska eller avlägsna de negativa konsekvenser som den kan ha för rättvisa, trygghet och faktiskt också frihet. Vi vill, som jag sade i förra årets finansdebatt, bygga upp ett humant ekonomiskt system, som åstadkommer inte bara ett växande välstånd utan ett välstånd för alla, inte bara sysselsättning utan sysselsättning för alla.

Det är socialdemokratins uppfattning att grundläggande förutsättningar för ett gott liv, såsom sjukvård, omsorg och utbildning, måste komma alla till del, på lika villkor. Alla är vi sköra och bräckliga ibland, och alla skall vi ha rätt till skydd vid sjukdom, arbetslöshet, handikapp och ålderdom. Detta kallar vi generell välfärdspolitik.

Den generella välfärdspolitiken är en omistlig del av det svenska välfärds-samhället. Men den är dyr. Det är ofrånkomligt med de ambitioner som vi har. Det innebär att alla medborgare tillsammans måste ta ett gemensamt ansvar för att den finansieras på ett solidariskt sätt. Men i och med att den också kommer alla till del får alla vara med att utnyttja det gemensamma ansvaret som tas.

Rättvisan kräver att jämlikhet råder också i fråga om rätten till arbete. Alla som vill arbeta skall också få göra det. Regering och riksdag har ett ansvar att föra en sådan ekonomisk politik att människor kan skaffa sig arbete och en inkomst som de kan leva på.

Dit har vi faktiskt kommit i dag. Nu vill vi gå vidare. Det skall nämligen inte handla om vilka arbeten som helst. Vi vill att det skall vara bra och utvecklande arbeten – inte bara för ett fåtal utan för alla. Vi vill att arbetslivets villkor skall utjämnas, att riskerna för arbetsskador och utslitning minskar och helst tas bort och att alla människor skall behandlas humant och rättvist också i arbetslivet.

Man kan säga att detta är vår ideologiska grundsyn, och den ligger fast. Därmed kan den också förenas med en pragmatisk och öppen hållning till de medel som vi använder i vår politik.

När förutsättningarna förändras, måste också politikens medel ses över och förnyas. De medel, med vilka vi kompletterar och tämjer marknaden, kan behöva förändras, och gränserna mellan marknaderna och politiken förskjutras. Det har skett förr, och det kommer att ske också i framtiden. Men detta gäller politikens medel, inte målen eller de grundläggande värderingar som politiken måste bygga på.

Det är viktigt att föra en debatt om detta. Det gäller alltid, men kanske i synnerhet just nu. Den ekonomiska politiken står i dag inför utmaningar som kräver både djärvhet och eftertanke.

- Inflationen är för hög. Vi har fortfarande en prisstegringstakt på 6 %, trots att våra viktigaste konkurrentländer har bara hälften därav. De nominella löneökningarna uppgår till 7–8 % per år, vilket är dubbelt så

- mycket som i Västtyskland, men också dubbelt så mycket som löneökningarna enligt de uppgörelser som nyligen har träffats i våra nordiska grannländer.
- Våra utrikesaffärer visar på nytt underskott, trots de senaste årens draghjälp från oljepriser och goda exportkonjunkturen. Det visar att sparandet i vårt land är för lågt.
  - Produktivitetsökningen är långsam, framför allt i tjänstesektorn. Det gör att den kaka som skall ge oss både välfärd, reallöner och investeringar växer alldeles för långsamt.

Detta är fakta, det är hårda och kanske också obekväma fakta. En del vill därför blunda för dem och, som de säger, föra bort ekonomin ur politiken. Då blir politiken mycket behagligare. Andra börjar återigen tala om att arbetslösheten måste upp om inflationen skall ned.

Regeringen tänker inte följa något av dessa råd. Vi i regeringen sätter arbete åt alla som det främsta målet, och vi kommer att fullfölja den ambitionen.

Men skall vi klara de uppgifter som vi har framför oss – inflationen, sparandet, tillväxten – och göra det utan att stabiliseringspolitiken medför ökad arbetslöshet, då kommer kraven på oss att använda också andra metoder i den ekonomiska politiken att vara mycket stora. Det är då vi behöver tänka nytt och fritt.

Vad är det då för medel som vi kan ta till? I princip är det två. Det första är att vi får en central uppgörelse mellan arbetsmarknadens parter som innebär åtaganden att hålla tillbaka pris- och kostnadsstegringarna. Det är något som har prövats tidigare med viss framgång, även om en del kanske har glömt bort det nu.

Under hela 1960-talet och faktiskt även fram emot mitten av 1970-talet gick det att förena låg arbetslöshet med ekonomisk balans. Då låg andelen arbetslösa under 2 %, affärerna med omvärlden var någorlunda i balans, och prisstegringarna låg på en låg nivå jämfört med den nuvarande.

När vi nu registrerar en arbetslöshetsnivå på mellan 1 och 2 % är det ur ett historiskt perspektiv inte särskilt märkligt. Men skillnaderna mot 1960-talet är ändå slående när det gäller konsekvenserna för inflationen.

På 1960-talet fördes samordnade förhandlingar över hela arbetsmarknaden. Då bedömde man utrymmet för löneökningarna och drog upp ramavtal som man sedan höll löneökningarna inom. Nu har de snabba förändringarna av näringslivet ställt krav på anpassningar av lönerelationerna mellan olika yrkesgrupper och mellan olika branscher. Arbetsgivarna har inte trott att dessa anpassningar skulle kunna ske på något annat sätt än genom fria lokala avtal.

Priset för den nyordningen är att vi nu har fått en löneglidning inom alla delar av arbetsmarknaden som hotar både sammanhållningen mellan löntagarna och stabiliteten i ekonomin. De vinstrikaste företagen har varit de som lett den lönespiral som vi nu har fått. Många företag redovisar höga vinstnivåer. Regeringen anser inte att den kan tillåta att dessa vinster driver upp kostnadsläget. Det är därför regeringen har lagt fram förslag om vinstindragning från de vinstrikaste företagen.

I denna debatt har det efterlysts besked om vilken roll regeringen skall spela i de löneförhandlingar som nu har inletts. De borgerliga företrädarna påstod att regeringen har lämnat hemliga besked till Landsorganisationen, besked som också skulle kränka riksdagens grundlagsenliga rätt att besluta om skatterna.

Nu är beskeden inte hemligare än att jag i går redogjorde för dem i deras helhet utan utslutningar inför offentligheten. Det är dessutom besked som lämnas inte bara till Landsorganisationen utan också till Svenska arbetsgivarreföreningen. Men jag skall redovisa dem en gång till.

Vad som har hänt är att Landsorganisationen och Svenska arbetsgivarreföreningen förra veckan ställde en fråga till regeringen om skattepolitiken för 1990, dvs. nästa år. Skälet till frågan var att de hade börjat diskutera tvåårsavtal för både 1989 och 1990 och ville veta de skattemässiga förutsättningarna. Deras fråga löd: Kan statsmakterna genom en skattesänkning 1990 av samma slag som 1989 tillföra löntagarna köpkraft?

Det svar de fick under söndagen och måndagen var följande. Regeringen är beredd att föreslå riksdagen en sänkning av inkomstskatten nästa år med samma huvudinriktning som årets skattesänkning. Förutsättningen för den försvagning av finanspolitiken och den ökning av köpkraften som detta leder till, och att detta kan genomföras utan att hota den samhällsekonomiska balansen och utan att öka inflationstrycket, är att den totala ökningen av lönekostnaderna, inkl. löneglidningen, begränsas till högst 4 %. Avtalen på hela arbetsmarknaden måste därför ge rimliga garantier för att detta villkor uppfylls, innan regeringen i nuvarande konjunkturläge med en redan stor efterfrågan kan föreslå riksdagen en ofinansierad skattesänkning. Detta betyder inte att regeringen tänker bli någon part i löneförhandlingarna. Det förblir arbetsmarknadsparternas sak att förhandla fram sina löneavtal. Men det blir sedan regeringens uppgift att bedöma om de samhällsekonomiska förutsättningarna föreligger för en skattesänkning 1990 enligt den huvudlinje som vi följt i år. Jag tycker att det är en helt orimlig ståndpunkt som de borgerliga partierna intar, att regering och riksdag nu skulle binda upp sig för skattepolitiken 1990, innan vi vet hurdan en så avgörande faktor som löne- och kostnadsutvecklingen blir.

Inte heller kränker regeringen i något avseende riksdagens rätt att besluta om skatter. Det är faktiskt regeringen helt obetaget att till vem den vill redovisa sina avsikter och ekonomiska bedömningar. Det är inte riksdagens sak att avgöra med vem regeringen skall samtala och till vem den skall framföra uppfattningar. Däremot är det regeringens skyldighet att förelägga riksdagen sina förslag. Det kommer vi att göra den dag vi anser att utrymme finns för en sänkning av skatterna i Sverige.

Den andra typ av medel som kan användas för att klara inflationen och utrikeshandeln utan ökad arbetslöshet är att förbättra ekonomins sätt att fungera. Det handlar om att öka utbudet av arbetskraft och kapital, att få resurserna att flyta smidigare dit de gör störst nytta, om att stimulera arbete och sparande.

På några av dessa områden har socialdemokratin fina traditioner att falla tillbaka på. På andra har vi det inte. Vi hymlar inte om att vi i hög grad har varit medskyldiga till att bygga upp det skattesystem som i dag är i skriande

behov av reformering. Vi har länge trott att höga marginalskattesatser är det främsta medlet för utjämning.

I dag vet vi att det inte är så. De riktigt rika, de skrupelfria, de med tid och experthjälp kan alltid gå runt skatten. Med avdrag och skatteplanering kan de få ned sin skatt, som andra måste betala. Därför misslyckas det skattesystem som vi har i dag att skapa en rimlig rättvisa. Därför måste vi tänka om.

Själv är jag övertygad om att det är möjligt att åstadkomma en skattereform som ger både mer rättvisa och mer effektiva skatter: skatter som uppmuntrar till mer arbetsinsatser, större investeringar, mindre snedvridningar i ekonomin, ökat sparande – och som samtidigt fördelar skattebördan bättre.

På andra områden kan vi bygga vidare på tidigare framgångsrecept. Det gäller inte minst arbetsmarknadspolitiken. Den måste fortsätta att vridas över mot mer utbudsstimulerande åtgärder, dvs. mer utbildning och en ännu bättre arbetsförmedling. Arbetslinjen – att människor skall ha utbildning och arbete i stället för bidrag – skall ligga fast. Ja, den bör t.o.m. utvidgas. Arbetslinjen kan hjälpa oss att lösa de stora problem vi i dag har med snabbt stigande kostnader i sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. Anne Wibble tog upp problemet. Hennes enda recept är att skära ner förmånerna. Men då har vi inte kommit åt det grundläggande problemet, som är ett annat, nämligen varför människor blir sjukskrivna långa tider, varför antalet arbetsskador växer så snabbt och varför vi har så många förtidspensionerade. Det enda de borgerliga partierna kan tänka sig är att försäkra förmånerna för dem som drabbats. I stället måste vi söka lösningar som innebär att vi kan minska sjukskrivningsperiodernas längd, minska antalet arbetsskador och minska antalet förtidspensioneringar. Det kan vi åstadkomma t.ex. genom att skärpa incitamenten för arbetsgivarna att förbättra arbetsmiljön och för samhället att förbättra folkhälsan och ge sig i kast med rehabilitering av dem som skadats. Om vi kunde minska förtidspensionering och långtidssjukskrivning skulle det ge både lägre kostnader och flera arbetstimmar och därmed högre produktion samt en bättre tillvaro för de enskilda människor det gäller.

För den som har ett socialt samvete, Anne Wibble, är svaret givet: Det är den vägen vi skall gå. Det är det social-humana sättet att både minska kostnaderna och förbättra människors situation.

Det är också nödvändigt att diskutera om vi kan föra över resurser från sjukförsäkringen till sjukvården och hur vi skall kunna förbättra vår organisation för rehabilitering. I dag händer det alltför ofta att personer med problem bollas fram och tillbaka mellan olika, strikt avgränsade byråkratier, var och en med sitt eget budgetkonto och där man inte har tillräckligt god samordning och bra samarbete.

Det här är ett av flera exempel på hur viktigt det är att vi skärskådar och förnyar den offentliga sektorn. Den kläms i dag mellan stigande krav på kvalitet, tillgänglighet och valfrihet å den ena sidan och en långsammare tillväxt av resurserna å den andra. Vi vet att vi har köer till vården, gamla och trasiga skolhus, för få dagisplatser. Samtidigt är det ett faktum att det inte går att bygga ut den offentliga verksamheten i samma takt som tidigare. Vår uppgift är därför att förbättra den offentliga sektorn på en rad viktiga

områden – men utan att använda mer än de resurser som redan finns tillgängliga.

Det innebär en stor utmaning. Tidigare kunde vi alltid försöka lösa problemen genom att tillföra mer resurser via höjda skatter. Nu blir uppgiften att lösa dem med de resurser som redan finns. Medan fältropet för arbetarrörelsen tidigare kan sägas ha varit "Mer pengar till reformer!", blir det nu "Mer reformer för pengarna!".

Det är min övertygelse att det går att klara den uppgiften, men då krävs också att vi självkritiskt granskar den styrning och organisation vi byggt upp på detta område.

De politiker som ansvarar för den offentliga verksamheten måste tydligare än i dag se sig som medborgarnas företrädare. De skall sätta upp klara mål för den offentliga verksamhet de svarar för, men de skall därefter våga släppa ner besluten över den löpande verksamheten till dem som arbetar i den. Det kan sägas att detta är detsamma som att organisationen decentraliseras. Vi har redan sett åtskilliga exempel på att detta leder till en både bättre och billigare verksamhet. Och det kan ge konsumenterna, medborgarna, större möjlighet att välja mellan olika utformningar av verksamheten i vårdcentraler, skolor, på dagis och sjukhus.

För att detta skall fungera måste också de ansvariga politikerna ha vilja och kunskaper att utvärdera den verksamhet som bedrivs, att ta reda på vad som faktiskt uträttas, att belöna dem som når de uppsatta målen, liksom att vara beredda att dra bort resurser från de enheter som inte når de mål som satts upp.

Det här är verkligen svårt. En annan svårighet ligger i den målkonflikt som vi måste ta med öppna ögon. Ju mer av valfrihet och decentralisering som skapas, desto svårare kan det bli att nå den jämlikhet som varit ett av syftena med att organisera vård, omsorg och utbildning i offentlig regi. Här krävs en rejäl och grundlig debatt – inte minst inom arbetarrörelsen – om valfrihetens innebörd och konsekvenser. Det är nämligen ett inte alldeles lättlöst problem.

Den debatten har redan startat. Och, för att sluta där jag började, den debatten är spännande och vital. Den senaste tidens många möten som jag har haft på olika ställen runt om i landet har övertygat mig om att det svenska folket – och medlemmarna i vårt parti – vill att denna vår debatt skall fortsätta på det här viset. Man vill att vi skall fortsätta att värna full sysselsättning, trygghet och rättvisa, men man vill också att vi stöper om våra gamla medel så att de svarar mot en ny tids krav. Man vill helt enkelt att den svenska socialdemokratin skall fortsätta sitt arbete för att omdana Sverige på ett sätt som kännetecknas av både solidaritet och förnuft.

Anf. 25 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Efter den senaste tidens debatt, inte minst kring SAMAK-rapporten, var det naturligt att finansministern kände sig skyldig att hylla den socialdemokratiska välfärdspolitik. Men, handen på hjärtat, är inte prognosen om ett budgetöverskott på 400 milj. kr. ett litet svagt bevis för detta? Budgetöverskottet har ju uppnåtts till priset av ett kraftigt skärpt skattetryck som givit svag tillväxt, hög inflationstakt och ett växande

bytesunderskott till följd av minskat, ja rent av negativt hushållssparande. Det ter sig egendomligt att så hänga upp sig på dessa 400 milj. kr., när vi i dag kan konstatera att överskottet under det löpande budgetåret blir närmare 10 miljarder. Det vore verkligen något att ta fram.

Vi vet säkert att nästa års budgetsaldo inte blir plus 400 milj. kr. Det kommer sannolikt, som jag sade tidigare, att bli betydligt mer. Men osäkerheten är stor. Utmärkande för årets budgetförslag är nämligen att det är så ofullständigt. Vi vet inte vad som händer.

Sedan sade finansministern att vi inte längre behöver låna till välfärden, och det tycker jag var ett mycket konstigt uttalande. Avgörande är ju inte hur statsskulden påverkas utan hur bytesbalansen påverkas. Vi har ett växande bytesunderskott och lånar från utlandet för att upprätthålla vår levnadsstandard. Att man sedan gör det via privat upplåning, därför att utlandsskulden har privatiserats, på ett som jag anser felaktigt sätt, är en annan sak.

I fråga om priser och löner är finansplanen faktiskt mer realistisk för innevarande år än som varit vanligt. Priserna och lönerna höjs mer än som sagts, men de blir inte så mycket högre än de brukar bli. Man är så tillbaka till samma slags manövrer för att inflationen skall bli 4 % år 1990.

Vi har fått ett besked om ett kommande skatteförslag, som är märkligt på många sätt. Det finns inte med i det budgetförslag där regeringen är skyldig att redovisa statens inkomster och utgifter, inkluderande år 1990, som vi nu talar om. Förslaget går rakt emot vad som sades och gjordes på nyårsafton. Då höjdes skatterna, men nu skall man sänka dem, allt i syfte att försöka påverka löneutvecklingen. Vi som har föreslagit längre gående marginalskattesänkningar kan ju ta det som ett erkännande. Vad regeringen nu föreslår motsvarar inte mycket mer än inflationen, 7 % i lönehöjning, som vi har sagt, vore bättre. För 1991 skall man ju gå fram med marginalskattesänkningar på 20 %. Varför inte ta ett förskott på denna marginalskattesänkning, herr finansministern? Det finns faktiskt en god förebild för detta i det förslag som faktiskt föreligger i den moderata partimotionen från januari i år.

Anf. 26 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt både började och slutade sitt anförande med att säga att den socialdemokratiska politiken grundas på förnuft och solidaritet. Det tycker jag är fel. Tvärtom saknas det både förnuft och solidaritet i er politik.

Finansministern använder sig av ett ganska enkelt debattknep, som borde vara under hans värdighet, när han påstår att folkpartiets enda recept var att skära i förmånerna. Jag tycker att partimotioner från andra partier kunde förtjäna att läsas med något bättre förstånd, innan man uttalar sig om förslagen. Sanningen är att vi har en mycket genomgripande och väl underbyggd analys av de brister och problem som finns i socialförsäkringssystemen. Resultatet av denna diskussion, som för övrigt även finansutskottets socialdemokrater uppenbarligen tycker är ganska intressant, är att problemet kräver en rejäl översyn. Vi lämnar många förslag till hur en sådan skall utformas. Men – och det är poängen – i avvaktan på att en sådan översyn kan göras, kan man faktiskt inte bara sitta och rulla tummarna samt låta problemen och kostnaderna bara öka och öka. Då händer just det som

händer nu, nämligen att barn med handikapp blir utan tillräckligt stöd, att åldersdementa inte får det gruppboende de behöver och att sjuka människor får vänta i månader på en vettig sjukvårdsbehandling. Det är en bristande solidaritet mot enskilda människor, som jag djupt beklagar att socialdemokraterna uppenbarligen bekänner sig till.

Sedan sade finansministern angående skatterna att han hade fått en fråga från parterna, som ville få vetskap om det skattemässiga förutsättningarna. Det förstår jag mycket väl. Det har vi från folkpartiet tjatat om under ganska många år. Det är enligt vår mening viktigt att lägga fast förutsättningarna för inkomstskatter och annat i förväg så att parterna vet vilka förutsättningar som gäller i förhandlingarna. I dessa förutsättningar skulle ett utsökt inslag vara ett inflationsskydd. Då vet nämligen parterna att skatteskalen med dess procentsatser gäller oberoende av inflation och annat.

Får jag fråga om finansministerns uttalande om att det krävs rimliga garantier för att det skall bli en skattesänkning skall tolkas så att en sådan inte blir av utan dessa garantier. Om finansministern inte får vad han själv kallar för rimliga garantier, blir det då ingen ändring alls i skatteskalen för 1990? Det vore en utomordentligt dålig början på en skattereform. Det innebär de facto en skattehöjning med ungefär fem miljarder kronor.

Anf. 27 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! När finansministern nu berättar om skatteförslagen, har Anne Wibble rätt i att regeringen bör klargöra vilka skatteregler som gäller för att arbetsmarknadens parter skall kunna agera och så att inte de som förhandlar vid ett visst tillfälle gynnas. Om inte det nuvarande skatteförslaget ändras så att alla inkomsttagare får en skattesänkning, då är förslaget fördelningspolitiskt oacceptabelt. Det är alltså viktigt att det ses över.

När finansministern framlade sitt förslag till skattereform använde han argumentet att det för närvarande var för mycket av skatteplanerande och agerande från kapitalmarknadens aktörer inom ramen för nuvarande skattesystem.

Under den senaste tiden har både finansministern och statsministern kritiserat bankernas sätt att fungera. Den avreglering som har kommit till stånd har varit mycket positiv. Den har ökat konkurrensen men också effektiviteten på kreditmarknaden. Därför är det litet märkligt att den kritiserar i efterhand. Framför allt bör man klargöra vad man egentligen kritiserar. Vad är det t.ex. som statsministern är missnöjd med i fråga om bankernas agerande?

Det har talats om nya aktörer på bankmarknaden. Bl.a. har det sagts att LO skall skaffa sig en egen bank. Det vore alldeles utmärkt och ett led i avregleringen. En sådan bank borde omedelbart ges oktroy. Men regeringen bör alltså klargöra vad den kritiserar bankerna för. Är det inlåningen eller utlåningen eller vad är det?

Finansministern lyfte fram värdet av debatt inom det socialdemokratiska partiet, och det är viktigt att en sådan sker. Men för den skull får man inte bortse från eller anse debatter mellan olika partier och intresseinriktningar mindre viktiga. Det förs en frisk debatt också i andra delar av vårt samhälle.

Under mina snart 20 år här i riksdagen har, som jag ser det, socialdemokra-

terna under sin majoritetstid förlorat förmågan att samtala, lyssna, värdera och vara ödmjuka inför andras åsikter. Nu befinner de sig i minoritet och får leva ett kärvt liv. Jag kan se framför mig den rad av nederlag som regeringen har framför sig denna vår. Socialdemokraterna har blivit så deformerade genom sin majoritetsställning att de har glömt bort talandets, lyssnandets och ödmjukhetens konst. Om de hyste respekt för andras åsikter skulle det leda till ett helt annat klimat i utskotten än det klimat som socialdemokraterna har bäddat för under sin majoritetstid.

Anf. 28 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Finansministern sade inledningsvis att arbetarrörelsens debatt var intressant. Det är väl ingen hemlighet att definitionen på *intressant* i det sammanhanget är att finansministern har fått en väldig kritik när man har diskuterat målen frihet, jämlikhet och broderskap nu inför franska revolutionens 200-årsjubileum och socialdemokratin 100-årsjubileum. Det skulle också vara intressant att veta om han tycker att kritiken är riktig och om han tänker ändra något i fråga om den inslagna politiska vägen eller om allt är som det skall vara.

Jag upplevde första delen av finansministerns tal som ett internt försvarstal – eller något slags kongressanförande, lämpligt för den interna debatten inom socialdemokratin. Man talar om tillväxt och trygghet och man talar om marknadsekonomins förträfflighet om den bara tuktas och tämjs. Men i realiteten avreglerar man och öppnar för starkare marknadskrafter och mer ohämmad marknadsekonomi. Man talar om generell välfärd – men att den är dyr och att den måste gälla för alla. Och så talar man om omprioriteringar i ordalag som får mig att tro att man möjligen är på väg bort från specialdestinerade bidrag, att man tänker lämna klumpbidrag i detta ramtänkande som gör att man inte kan garantera en likvärdig utveckling för alla över hela landet.

Det skulle vara mycket intressant att få reda på vad som kommer när det gäller den offentliga sektorn under våren. Skall specialdestineringen bort? Blir det ramanslag och klumpsummor, där man bakar in lönekostnaden på det sätt som man nu skriver ihop sig om i finansutskottet när det gäller totalram? I så fall är vi ju tillbaka i en avregleringsekonomi, där man enligt min uppfattning öppnar för väldigt mycket konstigheter.

Man säger att låglöneavtal ger låga priser. Jag minns devalveringen, som i ett svep gjorde arbetskraften billig i Sverige. Hur var det med storföretagen? Sänkte de verkligen priserna, eller höll de igen i fråga om prisökningarna? Nej, naturligtvis inte. Vi kan se hur prissättning och vinstutveckling har varit under hela 80-talet, då man har kämpat och försökt lägga locket på för lönerna. Vinstutvecklingen är ju enorm. Vi vet också att vinstandelen av förädlingsvärdet har ökat under hela denna tid. Det finns ingen automatik mellan låglöneavtal och låga priser eller konkurrenskraft.

Då är man inne på det senaste schackdraget, att man skall leverera en ofinansierad skattesänkning i stället för en berättigad löneutbetalning från bolagen. Det är konstigt att det är så lätt att göra ofinansierade skattesänkningar på – som jag såg att affärstidningarna i dag beräknade – mellan 10 och 20 miljarder över en natt, när man annars brukar vara så kritisk mot förslag

från oppositionen som möjligen kan vara ofinansierade eller ha en tveksam finansiering ur finansministerns synpunkt.

Jag menar att en ofinansierad skattesänkning – med en marginalskattesänkning som dessutom är orättvis – försämrar möjligheterna att förbättra den offentliga sektorn. Den kommer att skapa ytterligare vinster i bolagen och en mer omfattande spekulationsekonomi. Vi kan tänka oss att slopa matmomsen – det klarar man med 20 miljarder.

Anf. 29 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Finansministern är en mycket glad man. Han är vital och visar något av högmod. Han beskriver i lyriska ordalag hur det går till inom det socialdemokratiska partiet. Där är det vitalt, där har man bredd, där har man en spännande debatt. Det är där man ställer frågorna och det är där man svarar.

Det får mig att tänka på det gamla Rom. När den tidens fältherrar kom hem efter sina segrar, hade de en slav som stod på vagnen och viskade: Kom ihåg att du är dödlig! Nu har vi inga slavar. Men det kunde kanske vara klädsamt med en viss ödmjukhet också i Sverige i dessa tider.

Finansministern säger att det gäller att para förnuft och solidaritet. Många av de mål han skisserar för den sociala politiken i samhället ställer vi upp på i miljöpartiet. Men han glömmer nästan konsekvent bort miljömålen. Fungerar det inte med miljön, så blir det väldigt dåligt med solidariteten. Därför blir det också mycket viktigt vilka medel man använder för att nå sina mål.

Vi har sagt att vi vill arbeta inom marknadsekonomins ramar. Vi delar Kjell-Olof Feldts uppfattning att marknadsekonomi måste tuktas och tämjas för att kunna fungera väl. Därför är det litet underligt när man nu vill avveckla de sista resterna av valutaregleringen. Det är ju inte mer än en timme sedan Lars Tobisson nästan ryste av glädje när han talade om vad som skulle inträffa när valutaregleringen försvann. Då skulle vi få skattesänkningar i Sverige, och allra mest för kapitalet. Aldrig har väl kapitalet varit särskilt solidariskt och särskilt intresserat av miljöfrågor och andra viktiga frågor i samhället.

Delar finansministern Lars Tobissons stora glädje över att kapitalet skall få dessa enorma skattesänkningar i framtiden?

Anf. 30 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Först en upplysning till Lars Tobisson. Han påstod att jag skulle ha sagt att vi inte längre behöver låna till välfärden. Det sade jag aldrig, Lars Tobisson. Vad som hände var tydligen att Lars Tobisson var uppe på pressläktaren och hämtade ett av de exemplar av mitt tal som delades ut. Sedan försjönk han så djupt i läsningen av detta att han inte lyssnade till vad jag sade. Jag strök det där ur talet. Jag delar nämligen Lars Tobissons uppfattning att vi inte kan hävda det, när vi lånar 15 miljarder utomlands. Därvidlag är vi alltså överens.

Sedan fann han det över måttan inkonsekvent att en regering på nyårsnatten kunde skärpa beskattningen av vinsterna, och ett par månader efteråt tala om skattesänkningar för löntagarna. Jag finner detta utomordentligt konsekvent, Lars Tobisson. Med den starka vinstökning som har

varit och med den inflation vi har, tycker jag att den "skänkeln" i skattepolitiken skulle kunna ge bästa möjliga resultat. Men det här visar det gap som ändå finns när det gäller vår syn på vad ekonomisk politik skall försöka utträta.

Jag vet inte om det lönar sig, men jag skall försöka dra följande resonemang för Lars Tobisson.

Han säger – och det säger han alltid – att budgetunderskottet har vi tagit bort bara genom att höja skattetrycket. Nu är det fel i och för sig, redan av ett mycket enkelt skäl. Enligt statistiken har budgetunderskottet från 1982, då det var 13 % av bruttonationalinkomsten, eliminerats genom lika delar minskning av utgifterna – 6 % – och höjning av skattetrycket, 6 %.

Men egentligen ger detta också en felaktig bild. Skattetrycket bestäms ju av de samlade offentliga utgifternas nivå. Även om de inte finansieras med skatter, så måste de ju finansieras. Och hur sker det, om man har underskott i sin budget? Jo, då lånar man, som Lars Tobisson noterade.

Och vad händer när man lånar? Visserligen blir det inte höjda skatter, men det blir höjda räntor och höjda priser – dvs. ett budgetunderskott kostar medborgarna någonting. Och skulle vi räkna på det riktiga sättet, så har det totala reella skattetrycket sjunkit från 67 % av bruttonationalinkomsten till 61 % i dag. Det är det vi har åstadkommit. Det är det som gör att vi kan stå här i dag och diskutera skattesänkningar. Utan den politiken hade det inte varit möjligt för någon här närvarande att göra det med någorlunda bibehållen hederlighet.

Jag vill till Anne Wibble säga att jag vet att folkpartiet vill ha en översyn av socialförsäkringen. Jag har t.o.m. offentligt uttryckt min uppskattning av den analys folkpartiet gjorde i sin motion – så jag har läst den. Anne Wibble tycks glömma bort att jag faktiskt också ger besked när jag finner att någonting är värt att läsa och värt att notera.

När Anne Wibble angrep Anna-Greta Leijon, så var det i själva verket för att denna översyn inte var gjord. Det enda konkreta förslag ni har, som skulle kunna lösgöra pengar ur socialförsäkringen, är i dag att skära ned förmånerna. Det är faktiskt så.

Det är bra att Anne Wibble vill att regeringen skall ange förutsättningarna för löneförhandlingarna. Det är det vi har gjort nu, och därmed har klarhet för parterna skapats på en väsentlig punkt.

I anslutning till detta vill jag säga till Hans Petersson att jag bara noterar hans formulering att det i stället för skattesänkningar skall vara berättigade löneutbetalningar från bolagen. Detta belyser falskheten i vpk:s s.k. stöd för löntagarna. Majoriteten av löntagarna i Sverige arbetar inte i de vinstgivande bolagen. Det är en minoritet som arbetar i de bolag som har de stora vinsterna. 1,5 miljoner arbetar i offentlig sektor, och där vet vi att ökade kostnader slår igenom antingen så att vi får mindre pengar att använda för vård, utbildning osv., eller så att vi måste gå till svenska folket och begära höjda skatter, höjda avgifter eller något annat. Ytterligare 1,5 miljoner arbetar inom handel och transport och i småföretag, som inte heller har någon annan väg – de har inte några stora vinster.

Om nu vpk fortfarande är ett arbetarparti är det synnerligen oansvarigt att försöka lura arbetarna med att de stora vinsterna i Volvo, Trelleborg och

SKF skall räcka till för att betala lönerna för fyra miljoner löntagare i hela Sverige. Det är det som inte går. Därför vore det bättre att beskära dessa företags möjligheter att höja lönerna genom en skärpt vinstbeskattning och att försöka klara lönebildningen i övrigt på annat sätt.

Gunnar Björk säger att socialdemokratin har förlorat sin förmåga att lyssna och visa respekt för andras ståndpunkter. Jag bara noterar att en del säger att vi har lyssnat alldeles för mycket, att vi har tagit över andra partiers uppfattningar, att vi har haft alldeles för stora och fladdrande öron som tar in andras ståndpunkter.

De borgerliga hävdar nu att de har trängt tillbaka socialdemokratin. Jag tycker faktiskt att det är tvärtom. Det är våra idéer som vinner terräng. Jag skall ta två inte helt oviktiga exempel. Det ena är synen på arbetslösheten. I Sverige vågar i dag inget parti, vare sig det kallas socialistiskt, borgerligt eller något annat, hävda, som många partier ute i Europa fortfarande gör, att arbetslösheten inte bara är oundviklig utan t.o.m. nyttig. Det gör ni inte längre, utan ni ställer upp bakom sysselsättningspolitiken, i varje fall i era offentliga uttalanden och offentliga gärningar. Jag ser det som en oerhörd seger för våra idéer att den fulla sysselsättningen är stabilt förankrad i Sverige.

Det andra exemplet är skattereformen. Under många år krävde de borgerliga bara en sak: sänkta marginalskatter – ingenting annat. De antydde inte ens att en sådan skattesänkning skulle skapa några fördelningspolitiska problem. Det var det enda folk fick höra: med sänkta marginalskatter blir ni lyckliga. När vi hävdade att sänkta marginalskatter som enda skattepolitiska åtgärd var farligt för rättvisan bemöttes vi med starkt motstånd.

Nu går det att tala med borgerliga partier om en mera sammansatt skattereform, där man skall försöka uppnå större rättvisa än i det nuvarande systemet genom att bredda basen för beskattningen och skärpa kapitalbeskattningen på åtskilliga områden. Jag anser att det är en seger för våra idéer att diskussionerna om och arbetet med skattereformen kan föras med den utgångspunkten. Från detta är dock moderata samlingspartiet helt undantaget.

Jag vill säga till Gunnar Björk, som talar för centern, att jag tycker att centern numera är skvadern i svensk politik. Här har man i sex år traskat patrull med moderaterna och folkpartiet. Man följde dem i motståndet mot praktiskt taget varje insats som vi ville göra på fördelningspolitikens område när det gällde att få till stånd en rättvisare fördelning. Men någonting hände under fjolåret – om det var Olof Johanssons metamorfos eller något annat som var orsaken vet jag inte – och sedan dess har centern inte gjort något annat än talat om fördelningspolitik. Jag vågar påstå att ni sedan valet i fjol har använt ordet fördelningspolitik fler gånger än vad ni har gjort i ert partis hela tidigare historia.

När jag tittar på den praktiska politiken börjar jag fundera. Det finns en konkret åtgärd som ni tillsammans med moderaterna och folkpartiet vill avskaffa, nämligen omsättningsskatten på aktier. Det är av omsorg om finansvalparna på SOFE som Gunnar Björk vill avskaffa omsättningsskatten. När det gäller den konkreta handlingen försvann den fördelningspolitiken.

Gunnar Björk åskådliggjorde utmärkt tydligt centerns problem med sin identitet när han sade att det inte är så att centern angriper socialdemokratin från vänster utan att det är socialdemokratin som angriper centern från höger. Det var en formulering i klass med vad Richard Nixon en gång sade: Jag vet att ni tror att ni förstod vad jag sade, men vad jag sade var inte vad jag menade.

Anf. 31 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Det är roligt med roliga historier som alla kan förstå.

Jag fick inget svar på en av de frågor som jag tror att det skulle vara av visst värde att finansministern svarade på före debattens slut, nämligen vad som händer med 1990 års skatter om finansministern inte tolkar vad parterna gör som rimliga garantier. Blir det då ingen förändring alls? Om det skall vara samma skatteskala innebär det, eftersom ni har tagit bort inflationsskyddet, en ganska rejäl skattechöjning på ungefär 5 miljarder kronor. Som inledning på en reform är detta utomordentligt allvarligt, och det befäster vad många befarar, nämligen att socialdemokraternas syfte med skattereformen bara är att genomföra ständiga skattechöjningar. För möjligheterna att åstadkomma en skattereform är det mycket viktigt att finansministern säger något mer än vad han har sagt.

Jag vill också ta upp budgetunderskottet. Siffrorna är korrekta, men resultatet är ju osthysel och snålhet i verksamheter, därför att finansministern inte har haft förmåga att göra någonting åt transfereringssystemen. Det är roligt att han läser våra motioner – det har vi ändå tyckt oss notera. Han sade att det enda konkreta förslag som nu finns är en karensdag. Det är inte sant. Det finns nämligen ett utomordentligt konkret motförslag från socialdemokratin som betyder nej till fler egna rum, nej till bättre bostäder för åldersdementa, nej till höjt vårdnadsbidrag för familjer med handikappade barn, nej till pensionstillskott för pensionärer utan ATP, nej till viktiga miljöinsatser, nej till mera insatser för jämställdheten. Allt detta kan vi åstadkomma genom en så liten förändring som denna enda karensdag. Det är en tanke som jag har läst i tidningen att också finansministern i sina ljusare stunder har ett visst intresse för.

Det är alltså fel att säga att detta är det enda konkreta förslaget. Det finns konkreta motförslag som innebär mycket stora försämringar för grupper som är mycket svagare än de löntagare som har ganska bra sjukförsäkringsskydd.

Anf. 32 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det är vetenskapligt klarlagt att skattechöjningar på företagsvinster inte påverkar lönebildningen. Möjligen kan de verka i motsatt riktning. En företagare kan säga sig: Lika väl som att betala skatt på vinsten, kan jag dela ut den i lönehöjning. Det kan befordra löneglidningen. Men lönebildningen bestäms främst av det lokala arbetsmarknadsläget. Även skattechöjningar på företags aktievinster får nämligen betalas av vanliga människor. Det är symptomatiskt att Kjell-Olof Feldt nu håller öppet för att vid en sänkning av marginalskatterna med 3 % höja andra skatter. Stig Malm invänder att det då inte blir någon reallöneökning. Jag frågar, Kjell-Olof Feldt, har finansministern redan glömt bekännelsen från valrörelsen om det

berömda tankefelet som han hade gjort i motsvarande situation förra året?

Jag får också fråga finansministern: Varför backar ni i fråga om utgiftsramen? I finansplanen fanns ett konkret förslag om en ram på 5 %. Sedan lämnade finansutskottets ordförande in en motion om att ramen borde omfatta även annat än löneökningar och att budgetsystemet borde decentraliseras. Dessa båda förslag kunde vi moderater varmt tillstyrka, eftersom de i förening motsvarade vår motion. Därmed kunde det ha bildats en bred parlamentarisk majoritet för socialdemokraternas ståndpunkt. Då backade ni. Det vore bra om finansministern kunde skapa klarhet i frågan varför socialdemokraterna slog till reträtt och klargöra vad som nu gäller. Vill han själv egentligen ha en utgiftsram på 5 %? Är detta fortfarande en utgångspunkt för arbetsgivarverket i förhandlingarna?

Sedan skulle jag vilja testa finansministern på en annan passus i hans skrivna anförande. Det står nämligen: "Vi vet att den traditionella s.k. keynesianska politiken inte längre fungerar så väl. Det betyder att vi inte kan finjustera ekonomin genom budgetpolitiken." Jag tror att Kjell-Olof Feldt hoppade över just detta stycke. Det var väl av hänsyn till Anna-Greta Leijon som inte ville göra detta medgivande. Men jag utgår från att finansministern står för åsikten. Då kan han skälla på nyliberaler hur mycket han vill, en tydligare bekännelse till Milton Friedmans huvudtanke kan man inte gärna begära. Jag tackar för beskedet i den grundläggande fråga jag ställde i mitt anförande, ett positivt besked dessutom.

Finansministern är en känd och uppskattad diktare. Jag har länge tvekat om att försöka göra honom äran stridig. Men upplivad av det senaste beskedet känner jag mig mogen för debut.

Det var en finansminister från Nacka,
som ofta om marknadsekonomi bruka' snacka.
Men det verkar mest bli tal,
ty rörelsen är sval,
för lovsången till vår politik får jag dock tacka.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 33 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Det är alltid en upplevelse att få vara med om litterära debuter.

Kjell-Olof Feldt beskrev i sitt anförande mycket av det positiva som har hänt. I vad gäller arbetslösheten har man klarat sig relativt bra, men man glömmer fortfarande bort att det har skett en ökning under den senaste tiden. Man skall se det i relation till den konjunktursituation som vi befinner oss i. När det gäller BNP-tillväxten befinner vi oss inte bland de bästa inom OECD.

Vart tog de positiva tankar vägen som fanns i höstas om att något skulle ske med hushållssparandet. Jag tror att någon typ av privata investeringskonton, något som vi har förordat, vore ett sätt att få litet nytänkande kring sparandet.

En del av underskottet har flyttats över till kommuner och till hushållen.

Skattetrycket har ökat och jag tycker också att inkomstklyftorna klart har ökat. Den undersökning som konsumentverket gjort under den senaste tioårsperioden visar just att en arbetarfamilj med tre barn 1987 inte kunde upprätthålla en skälig konsumtion utan att gå 300 kr. back varje månad. Samtidigt har alltså hushållens ekonomi försämrats ända sedan 1982. Det är under den tid som regeringen hävdar att man lyckats så bra. Men det har man inte gjort ur fördelningspolitisk synpunkt.

Då säger Feldt: Vad har centern gjort? Jo, vi har gjort ganska mycket faktiskt. Vi har slagits för att alla skall få del av skattereformen. Vi har slagits för undantagspensionärerna, för friåret i sjukvården. Detta finns i vår budget, om Feldt har tid att se på det. Vi har tittat på läkemedelssidan. Det finns en klar fördelningspolitisk profil i vår politik. Det var också ett av skälen till att centerns företrädare, bonderörelsen, en gång startade. Det var fördelningspolitiken som var felaktig då.

Man frågar sig vilket budgetramsresonemang som är Kjell-Olof Feldts i dag. Är det hans eget tidigare eller är det den socialdemokratiska riksdagsgruppens som gäller? Jag instämmer faktiskt i Lars Tobissons fråga.

När det gäller kritik från höger är det obestriddigen så, Kjell-Olof Feldt, att socialdemokraterna har gått till höger. Centern har ibland blivit anklagad för högervidning, men i så fall är socialdemokraternas ännu större. Den som inte tror mig behöver bara titta i det nummer av LO-tidningen där det skrivs: Behövs det ett högerparti nästa gång det blir val? Det är obestriddigen så att socialdemokraterna har tagit flera kliv till höger.

Hur jämförelsen mellan mig och Richard Nixon skall uppfattas får man fundera över. Det enda jag kan hoppas på är att inte behöva göra sorti på samma sätt som Nixon, utan att det kan ske på ett något hederligare och trevligare sätt.

Anf. 34 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag förstår att finansministern har problem med den intressanta debatten, som han sade, inom arbetarrörelsen, eftersom han tar till så omåttligt mot det jag sade i den första replikrundan. Självklart är förslaget om att staten skall avstå från skatteinkomster i stället för att bolagen skall betala skatt ett SAF-förslag. Givetvis är det så.

Men hur går det med alla inom handeln och inom den offentliga sektorn? säger finansministern. Det är inte alla som är anställda i bolag. Han redovisar marginalskattesänkningen som ett slags jämställdhets- eller fördelningspolitiskt instrument. Deltidsanställda eller de som inte orkar arbeta mer än sex timmar om dagen i åldringsvården, har de sådana löner att de får de stora vinsterna av detta? Naturligtvis gynnar en marginalskattesänkning den här gången, som alltid annars, dem med de höga inkomsterna och är inte en nödvändig skattereform.

Hur skall reformen finansieras? Finansministern har inte sagt om den skall vara finansierad eller inte. Skall den finansieras känner vi faktiskt till en skiss som har lagts fram om hur den kommande skattereformen skall finansieras. Går det efter de riktlinjerna står låginkomsttagarna som förlorare vid ett sådant här inbrott i avtalsrörelsen. Kjell-Olof Feldt vet lika väl som jag att en marginalskattesänkning inte är fördelningspolitiskt acceptabel. Utifrån

denna analys dömer han ut vpk:s politik. Jag menar att han inte kan hoppa över de vpk-förslag som föreligger till behandling i årets riksdag.

Man kan slopa matmomsen. Det rymms väl inom den tilltagna ramen på ca 20 miljarder kronor. Man kan förbättra skola, vård, omsorg. Man kan ge bidrag till den kommunala sektorn så att kommunalskatten, som är den tyngsta och värsta för låginkomsttagarna, inte behöver höjas. Det finns faktiskt möjligheter att föra en omfördelningspolitik. Inser inte finansministern det? Var det inte 8 miljarder som Volvo i förra veckan redovisade som vinst? Är inte likviditeten mer än 200 miljarder? Har inte spekulations- och börsekonomin utvecklats på ett ohämmat sätt under 80-talet, medan de anställda har fått stå tillbaka? Som Gunnar Björk redovisade med hjälp av konsumentverkets undersökning har familjerna, trots merarbete, mindre kvar i portmonnän. Låginkomsttagarna, som finansministern värnar om och talar om, de som är anställda inom vården, får sämre möjligheter att få en skälig lön om staten skall avstå inkomster i en avtalsrörelse. Nej, jag menar att den rätta vägen är att gå från botten. Sänk matmomsen, pressa kommunalskatterna, pressa de indirekta skatterna och låt vinsterna i bolagen, jag upprepar detta, finansiera det. Det är en rättfärdig politik, finansministern.

Anf. 35 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Anne Wibble vill veta nu hur skatterna under alla förhållanden skall bli 1990, dvs. hon begär att jag skall tala om vad som händer med skatterna om vi får ett tvåårsavtal på för hög nivå med fortsatt inflation. Hon begär att jag skall tala om vad vi gör med skatterna 1990 om vi bara får ett ettårsavtal eller om det blir något tredje helt okänt alternativ. Det är klart att det från oppositionsbänken ter sig högst rimligt att avkräva regeringen besked. Men utformandet av den ekonomiska politiken måste ju vara förankrat i verkligheten – inte bara i riksdagen. Det måste finnas något samband mellan de ekonomiska problem som vi står inför och hur vi utformar skattepolitiken.

Detta är också något av ett svar till Lars Tobisson och på hans oförsynta uppläsning av mitt icke upplästa manuskript när det gäller Keynesiansk efterfrågestyrning. Även om finjusteringarna är svåra att göra så spelar de en roll, och det är därför jag avvisar det oerhörda lättsinne varmed Lars Tobisson säger att det går att sänka skatterna redan 1990 med 20–30 miljarder. Han vill helt och hållet koppla bort finanspolitiken från stabiliseringspolitiken. Det är omöjligt.

Nej, Anne Wibble, så mörka stunder har jag inte haft att jag ställt mig bakom förslaget att återinföra en karensdag eller flera karensdagar. Om man bara vill spara pengar är det ett mycket orättvist sätt att göra det på, såvida man inte säger sig att Sveriges riksdag skall börja stifta lag om innehållet i kollektivavtal. Det är en orättvis besparingsmetod som ni föreslår. Som effektivisering av socialförsäkringssystemet är metoden ganska verkningslös. De stora problemen har vi nämligen inte med korttidssjukskrivningarna, inte med måndagsfrånvaron, utan med de långa sjukskrivningarna på minst en vecka och framför allt på månader och år. Jag tycker att det vore orättvist och ineffektivt att välja den metoden.

Sedan har Lars Tobisson flera gånger frågat varför vi övergav lönetidsramen. Svaret är: Därför att ni övergav den. Så fort man på kvällstidningarnas löpsedlar började blåsa upp till storm hoppade ni av. Det går inte att få ett sådant system att fungera, om man inte har möjlighet att genomföra det fullt ut. Ni stod inte pall inför en opinionsstorm. Därför har jag inte något förtroende för de borgerliga partierna som stöd för att få en lönetidsram att fungera i praktiken. Med den misstro som Lars Tobisson normalt visar mot fackliga organisationer måste han inse att om dessa får klart för sig att det med två dagars rubriksättning går att förmå riksdagen att falla ifrån en sådan här princip, så är den inte heller något värd i löneförhandlingar.

När det gäller bankerna och avgifterna tycker jag att våra banker själva har försatt sig i en besvärlig situation. Först skulle vi svenskar lära oss att använda checkar. Vi skulle sluta använda kontanter. Bankerna förde en enorm propaganda för att våra löner skulle in i bankerna. Sedan skulle vi ta ut pengarna med checkar eller med plastkort, som stoppas in i de apparater som sitter i bankernas väggar. Det kontantlösa samhället beskrevs som bankernas mål. Nu är vi snart där, men nu upptäcker bankerna att det där blev väldigt dyrt. Den billigaste formen för att förmedla betalningar är att använda pengar, om ni kommer ihåg hur de såg ut, att använda sedlar och ibland även mynt. Varje transaktion kostar pengar. Att ta ut 200 kr. kostar banken 30 kr. i transaktionskostnader. Det är klart att vi då har blivit olönsamma allihop ur bankernas synpunkt. Men det är bankerna själva som har infört det här systemet, som har propagerat för det, som har drivit fram en helt ny marknad. Därför tycker jag att de skall ta sig ur detta på ett hederligt sätt, och det är att i första hand göra upp med sina kunder om hur det här systemet skall fungera.

Jag skulle vilja säga ytterligare en sak om de ideologiska skillnaderna i Sverige. Det kan ibland förefalla som om vi inte har några konflikter på det området, men jag tycker att det har belysts väl i den här debatten, framför allt på två punkter.

Lars Tobisson vill minska det kollektiva sparandet och öka det privata sparandet. Jag antar att han i varje fall i viss utsträckning har stöd för det hos folkpartiet och centern. En del tycker nog att det låter bra att ta bort det kollektiva sparandet och se till att människorna får spara i stället. Men vad det betyder är ju att om allt sparande som staten i dag svarar för plus det sparande som måste till för att vi skall få någorlunda balans i ekonomin skall ske i den privata sektorn, då måste de privata förmögenheterna i Sverige varje år öka med mellan 50 och 100 miljarder kronor. Hela tiden, varje år måste den privata förmögenhetsmassan växa i den takten. Vi kan räkna ut hur många fler miljonärer och miljardärer som måste fram för att vi skall få den utvecklingen. Här har vi en springande punkt i politiken. Jag kan se framför mig hur vi i lägen där vi har möjlighet att uppnå ett överskott i budgeten eller att förstärka sparandet i ATP-systemet kommer att möta ett ideologiskt betingat motstånd, därför att man anser att det är bättre med snabbt ökad privat förmögenhetsmassa och att det är bättre – tydligen – med ökad ojämlikhet.

Det andra exemplet gäller synen på den offentliga sektorn. Jag skall inte uppehålla mig länge vid den saken – jag har många gånger tidigare utvecklat

den. Men det är ingen slump att sjukvård, utbildning, omsorg om människor i praktiskt taget alla utvecklade länder undandragits marknadens inflytande. Det är inte någon slump att så skett. Uppgifterna finansieras kollektivt och produceras i samhällets regi. Skälet härtill är enkelt. All erfarenhet visar att denna lösning är bättre än någon annan, att den bättre än någon annan gör det möjligt att låta behoven styra insatserna och dessutom göra insatserna tillgängliga för alla. Marknadslösningar klarar inte något av detta. Därför blir det också en ideologisk fråga när de borgerliga med så stor enfasc hävdar och väldigt ofta drar fram privatisering, marknadslösningar, för att råda bot på de problem vi har inom den offentliga sektorn och för att göra den bättre. Det är möjligt att ni gör den i någon mån mer produktiv, mer vinstgivande, men ni löser inte de uppgifter som den är till för att lösa, nämligen att insatserna styrs efter behov och att de är tillgängliga för alla.

Som vanligt har denna debatt handlat om socialdemokratins politik, om regeringens fögderi; det är väl rimligt. Men jag tycker att det blir ännu tunnare med möjligheter för mig som företrädare för regeringen att diskutera något sammanhållet, konkret, gripbart alternativ till vår politik. Det är möjligt att oppositionen i själva verket är rätt nöjd med detta tillstånd – man slipper avslöja sina inneboende problem. Men det betyder samtidigt att oppositionen visar nästan rörande tillit till regeringens politik, eftersom det är det enda alternativ som vi på allvar diskuterar.

Slutligen, herr talman, har jag på någon minut försökt åstadkomma något slags svar på Lars Tobisson's limerick. Jag var litet på väg. Jag hade fått ihop något om att Tobisson varken är någon bra poet eller någon vidare ekonomisk profet. Det rimmar ju, men jag ger upp. Lars Tobisson går ej att omforma till poesi.

Anf. 36 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Städarska 6 400, arbetsterapibiträde 8 200, sjukvårdsbiträde 7 600, ekonomibiträde 7 600, textilarbetare 6 600, undersköterska 6 560, telefonist 7 869 osv. Det här är månadslöner för en stor del av de kvinnor som förvärvsarbetar i Sverige i dag. Och det handlar om heltidslöner!

I en annan del av samhället finner man penningplacerare, börsklippare, företagsledare och andra chefer. Då handlar det om månadsinkomster som är fem, tio gånger större. Men då gäller det mäns löner.

”Drygt 200 000 löntagare – främst kvinnor – tjänar under 50 kr./timme och får därvid dåligt utbyte av det nya skatteförslaget. Men det vet inte finansminister Kjell-Olof Feldt.” – Så står det i LO-tidningen, nr 9/88.

Ca 70 000 medlemmar i Kommunalarbetareförbundet har en lön på under 50 kr. per timme. Inom Beklädnadsarbetareförbundet finns 18 000. Hotell- och restaurang har ca 20 000 liksom Handels, osv., osv. De allra flesta är kvinnor.

Den kommande skatteomläggningen är rent kvinnofientlig, eftersom de som tjänar under 100 000 per år inte får någon större del av skattelättnaderna. Däremot skall ju alla vara med och betala de 62 miljarder som förslaget kommer att kosta, bl.a. genom breddad moms, som ger dyrare boende, dyrare mat och högre levnadsomkostnader. Att döma av de nyliberala

vindarna från regeringskansliet är det – jag kan inte tro annat – många fler än finansministern som inte har en aning om de lönevillkor som gäller för kvinnor.

En undersökning som har gjorts vid universitetet i Umeå att det skiljer upp till 40 % i lönekuverten till männens fördel inom administrativa yrken. Enligt undersökningen har kvinnor i genomsnitt 9 kr. mindre per timme än männen, och skillnaderna kan inte förklaras med att kvinnorna finns i låglöneyrken. Undersökningen visar helt enkelt att likalönsprincipen inte gäller. Kvinnor utsätts för ren lönediskriminering.

Samma sak kan man se om man läser LO:s lönestatistik. Kvinnorna har på varje område lägre lön än männen.

Konsekvenserna blir många gånger katastrofala för den enskilda människan. Den tredje vägens politik har offrat de lågavlönade kvinnorna till förmån för ett samhälle där status och social position hänger ihop enbart med hur hög lön man har och hur stora skatteavdrag man har lyckats få igenom. Om det arbete man utfört är värdefullt för samhället är oväsentligt!

I dag har 100 000 människor skulder som ligger hos kronofogden för indrivning. Den största gruppen är ensamstående kvinnor med barn.

För att bryta kvinnodiskrimineringen i arbetslivet har vpk i många år ställt kravet att man skall utarbeta ett nytt arbetsvärderingssystem. Kvinnor gör revolt mot usla löner, tunga jobb och oregelbundna arbetstider, och det måste vi ta på allvar. I dag när det är brist på arbetskraft är tidpunkten den rätta att uppvärdera kvinnorna på arbetsmarknaden. Staten i egenskap av arbetsgivare har en speciellt ansvar för att gå i spetsen. Årets avtalsrörelse kommer att bli ett bra mått på hur samhället värderar olika arbetsinsatser.

Den kommande skatteomläggningen skall också göra att det lönar sig att arbeta mer. Då måste jag fråga regeringen: Vem är det som i dag arbetar för litet? Är det direktörerna? Är det arbetarna? Är det småbarnspapporna, som enligt statistiken arbetar mer än 40 timmar per vecka? Är det de som skall arbeta mer? Eller är det kvinnorna? Ja, naturligtvis måste det vara kvinnorna. Alla vet ju att kvinnor arbetar deltid. Det är naturligtvis kvinnorna som skall arbeta mer! Men det hjälper ju inte. Inte ens när de jobbar heltid kommer de flesta kvinnor upp i drägliga löner.

Och varför arbetar så många kvinnor deltid? Jag skulle vilja uppmana regeringen att gå ut i verkligheten och se efter. Gå ut och fråga de lågavlönade kvinnor som slagits ut av dålig arbetsmiljö om de tycker att välfärdspolitiken har lyckats!

Många gånger handlar kvinnors självvalda deltid om att man inte orkar arbeta mer. En nyligen inom Kommunalarbetareförbundet gjord undersökning visar att det är landstingsanställda kvinnor inom kommunals avtalsområde som har de tyngsta jobben i hela samhället. Men medan de traditionellt manliga tunga jobben har rationaliserats och underlättats med ny teknologi, är kvinnornas tunga jobb fortfarande till största delen manuella – och, som sagt, lågavlönade.

Unga nyutbildade undersköterskor får en begynnelselönen på 6 560 kr. per månad före skatt. Hur många i regeringen skulle klara sig på den inkomsten? Eller för all del: Hur många av er som sitter i riksdagen skulle ha gissat på den begynnelselönen om ni hade fått frågan?

Men det är inte bara de tunga arbetena som är ett problem. Även jobb som är lätta men som innebär ensidiga rörelser är ett stort arbetsmiljöproblem för kvinnor. Inom industrin är det de arbeten som innebär monotona rörelsemoment som upprepas hela tiden som kvinnorna fått ägna sig åt.

En annan viktig orsak till kvinnors deltidsarbete är bristen på heltidstjänster. Det är speciellt tydligt inom vården, där det är mycket vanligt med 57 %, 65 % eller 78 % tjänstgöring. Delade turer med några timmars ledighet mitt på dagen är också vanligt. Hur många män skulle ställa upp på sådana arbetstider?

En tredje viktig orsak till att kvinnor väljer att arbeta deltid är att det fortfarande är kvinnorna som får ta huvudansvaret för hemmet, barnen och marktjänsten. Alla undersökningar är entydiga. Kvinnor arbetar mer än män men de gör en stor del av arbetet oavlönat. Om vi skall få ett jämlikt samhälle måste vi också ställa krav på att männen tar sitt ansvar för barnen och det gemensamma hemarbetet.

Kvinnorna finns i de lägst avlönade och tyngsta jobben. Kvinnor finns också i jobb där möjligheten till inflytande är liten. Den som sitter vid en dataskärm och skriver ut andras koncept har lika liten möjlighet att påverka sitt arbetsinnehåll som de kvinnor som står vid löpande band och packar fisk. Kvinnorna har blivit den nya underklassen.

Ytterligare ett område där kvinnor misgynnas är regionalpolitiken. De regionalpolitiska satsningarna har gjorts på traditionellt manliga områden, inom t.ex. industrin. Lokaliseringsstöd och glesbygdsstöd har skapat arbetstillfällen för män, och sedan blir myndigheter och män förvånade över att kvinnorna flyttar!

Nå, men vad beror då dessa uppenbara orättvisor på? Ja, de saker som jag här har tagit upp är alla exempel inte bara på att samhället är indelat i samhällsklasser, utan på att kvinnorna hela tiden är underordnade en manlig maktstruktur. Eftersom det är män som har makten – den ekonomiska makten – är det också männens normer och värderingar som styr samhällsutvecklingen.

Det är faktiskt inte någon naturlag som säger att t.ex. vårdarbete skall vara mindre värt än datorprogrammering. Vad det handlar om är helt enkelt vems normer som skall gälla.

När det gäller statsbudgeten vill jag säga att det är särskilt tydligt att just den är en produkt av och för män: Det är män som ger pengar till mäns verksamheter.

En utbyggd kollektivtrafik är samhällsekonomiskt lönsam och nödvändig för att rädda miljön, men den manligt dominerade maktapparaten satsar pengar på bilismen. Försvaret får tre gånger så mycket pengar som barnomsorgen.

Satsningen på idrott går till största delen till manliga idrotter och tjugiga sportanläggningar. Offentlig verksamhet sätts på undantag till förmån för eftergifter åt storfinansen.

I männens värld är det härddata som gäller. Det är viktigt att kunna sätta mätbara mått på tillvaron. Därför har vi också fått diskussionen om den offentliga sektorns bristande effektivitet. Mänskliga värden skall mätas, vägas och jämföras. Och det är mäns måttstock som skall gälla.

Kvinnor äger 1 % av världens rikedomar, men de utför 90 % av arbetet, om man också räknar det oavlönade arbetet. Kvinnorna finns till stor del inom den offentliga sektorn, där de har de låga lönerna. Eftersom vi har fått leva med det manliga sättet att värdera samhället har vi också måst lyssna på de senaste årens klagomål på den offentliga sektorn. Män som aldrig satt sin fot i den kvinnodominerade vården vet att den är ineffektiv och olönsam och att den är i behov av rationalisering. Samma sorts män sitter i sina direktörsrum och bestämmer aktieutdelningar och nya fiffiga avdrag.

Människor med likartade värderingar sitter också i regeringen och anser att det är väldigt viktigt att lönerna inom den offentliga sektorn marknadsanpassas, dvs. höjs. Ja, dvs., bara chefernas löner. Eftersom man samtidigt vill införa cashlimit-system och säger att "om ni vill ta ut högre löner, så får ni ta det från verksamheten", betyder det i klartext att de lägst avlönade halkar efter ytterligare. I går stod följande rubrik i en västerbottnisk, socialdemokratisk tidning: Staten vill öka löneskillnaderna.

Kvinnorna utgör hälften av befolkningen – de utgör också hälften av arbetskraften, men kvinnorna är inte jämställda med männen. När regeringens ekonomiska politik går stick i stäv med målen om jämställdhet, då får jämställdheten maka på sig.

Anna-Greta Leijon tog upp frågan om budgeten från jämställdhetssynpunkt och hänvisade till föräldraförsäkringen och den fulla sysselsättningen som exempel på att jämställdheten är bra eller ökar.

Den fulla sysselsättningen har ju med regeringens nuvarande politik flyttat tillbaka kvinnornas positioner från jämställdhetssynpunkt: löneklyftorna mellan kvinnor och män ökar; staten går före.

Anna-Greta Leijon sade också att kvinnor i många länder har farit illa av den ekonomiska politik som förts där. Det håller jag med om, men jag menar att det påståendet i lika hög grad gäller kvinnorna i Sverige. Det är det som jag har försökt betona i mitt anförande.

Vi i vpk vill ha ett kvalitativt annorlunda samhälle, ett samhälle som bygger på alla människors lika värde och på att kvinnor och män är jämlikar. I vpk:s samhälle är det inte pengar och pengars avkastning som styr samhället utan människornas behov. Vi vet nämligen att det inte är kapitalet som arbetar utan levande människor av kött och blod. Det betyder också att vi tror på människans förmåga att forma sitt liv tillsammans med andra.

Vi vet också att det i dag finns tillräckligt många som börjar ifrågasätta regeringens tredje väg mot egoism och marknadsekonomi och som i stället vill ha ett samhälle med solidaritet, jämlikhet och social rättvisa. Man kan faktiskt göra en hel del redan i dag om bara den politiska viljan funnes.

En viktig och fullt möjlig sak att genomföra är en rejäl uppvärdering av kvinnors arbete och en förkortning av arbetsdagen till sex timmar med full lön.

Vi vill också satsa mer pengar på barnomsorg och kvotera föräldraförsäkringen, för att garantera pappornas möjlighet att ta del av sina barns utveckling och som ett konkret bidrag till jämställdheten. Vi fick dock inte stöd från socialdemokraterna på den punkten.

Vi vill öka anslagen till spårbunden kollektivtrafik efter dom den är samhällsekonomiskt lönsam och nödvändig. Många fler förslag finns i våra motioner.

Detta kostar pengar – mycket pengar – men om det finns gott om någonting i samhället i dag så är det pengar. Det är bara en fråga om hur de fördelas.

I dag är det den internationella kvinnodagen, som sagt. Kanske kan man se det som ett gott omen att finansdebatten äger rum just i dag – inte för att kvinnorna har någon ekonomisk makt men som ett slags tecken inför framtiden, som ett tecken på något som håller på att hända i samhället. Det är nämligen hos kvinnorna som kreativiteten hos kvinnorna som kreativiteten och kraften finns.

Det sker något runt om i världen. Det är kvinnor som engagerar sig för fred, som bokstavligen har besökt världens ledare och ställt frågor om fredsviljan i Den stora fredsresan. Det var kvinnor i Indien som var de första trädkrāmarna. Det gällde då att rädda regnskog. Det är kvinnorna som trots allt har visionerna, som ser helheten i tillvaron och som börjar se sitt värde och börjar ställa krav.

Det är de kvinnor som har sin klassmässiga och känslomässiga bakgrund i arbetsklassen, som trycks ned både av kapitalet och av den manliga maktstrukturen som jag talar om.

Medvetenheten ökar bland dem. Alltfler kvinnor är beredda att ta kamp för bättre villkor och ställa berättigade krav på lika värde. På samma sätt som arbetarklassen måste lita till sin egen kraft för att befria sig från kapitalismen måste vi kvinnor lita till vår egen kraft för att befria oss från patriarkatet. Sedan kan vi tillsammans bygga ett rättvist samhälle.

Anf. 37 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Finansministern är inte längre här. Han talade om förankring i verkligheten.

Före valet i höstas talade många av de tunga politiska elefanterna om att vi måste hålla oss inom ramarna för vad naturen tål; de använde litet olika ord men det var innebörden. Det skulle vara spännande att höra om talarna i dag anser att vi gör det. Jag är säker på att Carl Frick inte anser det; jag hoppas att Gunnar Björk och Hans Petersson också förstår att vi är utanför ramarna i dag.

Finansministern talade om ett i verkligheten sällsynt djur, nämligen skvadern. I valrörelsen i somras hörde jag finansministern tala på torget i Sundsvall. Han talade ganska länge. I hela sex minuter talade finansministern oavbrutet om miljöproblemen och om nödvändigheten av att ta itu med de problemen. TV-kamerorna vek inte en sekund från hans ansikte. Under resten av de tal som hölls riktades kamerorna mot publiken. Jag såg finansministern både livs levande och via kamerorna – inte en sekund vek kamerorna från honom under dessa sex minuter. Det går bra för dem som är intresserade att både läsa talet och att se honom.

Jag blev glatt överraskad av att höra vad han sade. Jag hade inte tidigare hört finansministern tala om miljön, allra minst sex minuter oavbrutet. Det han sade lät rätt och bra, men sedan dess har allt återgått till det vanliga, så att säga.

Jag vet inte om någon av de närvarande hörde finansministern nämna ordet miljö i sina anföranden i dag. Jag hörde det inte. Jag kan ju ha slumrat till. Jag frågade en partikollega men han hade inte heller hört det. Jag vet inte

vid vilket tillfälle finansministern var som mest verklighetsförankrad – i Sundsvall eller här.

Nu talade han över huvud taget inte längre om att sätta ekologiska ramar för den ekonomiska utvecklingen, för att trygga livsförutsättningar för människor som lever nu och för dem som kommer efter oss inte bara här i Sverige utan på hela jorden.

Om man över huvud taget talar om miljöproblem i dag är det vanligen för att påstå att ekonomisk tillväxt är en nödvändig förutsättning för att lösa miljöproblemen. Det är förvisso så, herr talman, att det behövs tillväxt i människors kunnande och erfarenheter och framför allt i deras insikt och medmänsklighet. Det behövs alltså mer utbildning, utveckling och forskning framför allt inom miljö- och resursområdet. Det behövs också stora investeringar i miljövänlig och resursbesparande teknik inom industrin och framför allt energisektorn.

Det behövs fler tjänster inom kommuner och länsstyrelser och andra naturvårdande myndigheter för rådgivning och övervakning. Det behövs bättre miljölagar och en målmedveten tillämpning av dem. Men behövs det mer biltrafik och flygtrafik som ytterligare ökar de giftiga och miljöfarliga avgaser som ytterligare spår på växthuseffekten och försurningen t.ex.? En del av dem medverkar ju till att bryta ned ozonskiktet.

Nej, herr talman, det behövs inte – i stället behövs en uthyggnad av järnvägarna både för person- och godstrafik tvärt emot den avrustning som sker i dag. Behövs mer tillverkning av allting, oavsett vad tillverkningen och varorna ställer till med? Hur många nya personbilar är alldeles nödvändiga t.ex.?

Finansministern trodde att oppositionen var ganska nöjd, jag är övertygad om att han har alldeles rätt – dock gäller det inte hela oppositionen. Vi är inte ett dugg nöjda, och jag skulle vara mycket förvånad över om vpk och centern var så särskilt nöjda med den politik som förs. De borde i alla fall vara tveksamma till den.

Vi förde faktiskt en diskussion i vår riksdagsgrupp i går kväll om hur vi skulle ställa oss till reservationen nr 6 om den ekonomiska politiken som vi så småningom skall votera om. Den reservationen handlar om den ekonomiska politiken och miljön och är skriven av Anne Wibbe och Gunnar Björk m.fl. Skulle vi gå efter de rätt vackra orden i reservationen, eller efter inriktningen av den ekonomiska politik som framför allt folkpartiet förordar? Skulle vi gå efter etiketten eller innehållet? Vi valde att se till innehållet, herr talman, och beslöt oss för att inte stödja den reservationen, även om vår egen reservation skulle falla.

Här skulle vi faktiskt vilja varna för falsk varudeklaration.

Anna-Greta Leijon sade här i dag att ingen uppgift är viktigare än att ge arbete åt alla som vill arbeta. Ja, men livsförutsättningarna går väl ändå före? Det inser nog de allra flesta kvinnor, för de är verklighetsförankrade.

Och dessutom, Anna-Greta Leijon, behövs det ju mängder av arbete för att rädda miljön och för att bättre hushålla med resurserna. Det är ju inte så att miljöförbättringarna innebär att människorna blir av med sina arbeten – det finns mycket att göra.

I Polen och Sovjet pågår en skrämmande utveckling. Miljöproblemen

håller på att knäcka de länderna och deras ekonomier, och framför allt människorna som bor där. Man talar allt mer öppet om ekologisk katastrof.

Så långt har det inte gått ännu i vår närhet - inte ens i Göteborg och Landskrona, även om barnen där måste hållas inne vissa dagar, därför att luftföreningarna har blivit för höga för att det skall vara hälsosamt att gå ut. Är det en realistisk politik att fortsätta på den vägen?

Längre än så har det dock gått i många av våra insjöar och längs våra kuster. Där är det ännu lättare för de flesta att se att vi faktiskt inte kan fortsätta så här.

Finansministern hoppas att människorna förstår vilka som ställer de rätta frågorna och ger de rätta svaren, vilka som är förankrade i verkligheten. Det hoppas vi också!

Jag vill här citera litet ur vårt idéprogram: "Vi som lever nu har ett självklart ansvar att försvara de grundläggande livsvillkoren för oss själva och våra barn, barnbarn och kommande generationer. Därför måste vi stoppa förstörelsen av jord, luft och vatten. Vi måste sluta slösa med våra naturtillgångar. Vi måste minska samhällets sårbarhet. Vi måste avskaffa kärnkraften. Vi måste nedrusta och skapa fred och ställa upp för illa drabbade medmänniskor."

För den ekonomiska politiken innebär detta att kvalitetsmål och solidaritetsmål måste ersätta omsättningsmål och sättas före kvantitetsmål, volym-mål. Vi sätter som mål att samhället skall byggas inom de ekologiska ramarna, innanför vad natur och människor mår bra av. Ett annat viktigt mål är solidaritet även med människor i andra delar av världen och med kommande generationer. Välbefinnande är ett tredje mål. Och, Anna-Greta Leijon, meningsfullt arbete åt alla, efter behov, förmåga och vilja.

Men för att nå dessa mål måste alla ekonomiska och politiska beslut och verksamheter bygga på att miljö- och naturresursfrågorna löses inom ramarna för vad natur och människor tål utan att ta skada. Det första man måste fråga sig är: Vad händer med miljön, och hur påverkar det solidariteten, när man tar beslut som påverkar framtiden?

Vi har ställt oss de här frågorna, och vi har givit som vi tycker bra svar på dem i vårt alternativ till statsbudget. Det innebär bl.a. att vi vill satsa ungefär 22 miljarder kronor mer än regeringen på miljöförbättrande åtgärder, ungefär 17 miljarder kronor mer än regeringen på en rättvisare fördelningspolitik - där ingår 8 miljarder i slopad moms på basmat - och ytterligare ungefär 6 miljarder kronor på andra större förändringar. Totalt blir det nästan 45 miljarder kronor mer än regeringen. I stället vill vi ta in pengar på annat sätt än regeringen. Totalt har vi tagit in 47 miljarder kronor på andra sätt. Det innebär att vår budget under det kommande budgetåret går ihop och t.o.m. ger ett litet överskott, ett något större överskott än det regeringen redovisar.

Vi vill bl.a. ta in ungefär 31 miljarder kronor på ett sätt som ger miljöförbättringar, genom utsläppsskatter, genom avgifter på konstgödsel och bekämpningsmedel, genom höjda drivmedelsskatter, genom höjda energiskatter osv. Vi vill också ta in 13 miljarder kronor på ett sätt som vi menar ger en rättvisare fördelningspolitik, genom att minska ränteavdragen, skärpa reavinstbeskattningen och höja en del punktskatter. För att kompen-

sera den slopade momsens på svensk basmat höjer vi momsens på andra varor. Slutligen vill vi ta in ytterligare ungefär 3,5 miljarder kronor på en del andra större förändringar: dubbla reklamskatten, minska bostadssubventionerna något och dra ned vissa anslag.

Herr talman! Vi tror att den politiken är verklighetsförankrad, och vi hoppas få stöd för den av framför allt kvinnorna, som är verklighetsförankrade. Tack för ordet!

Anf. 38 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Miljöpartiets representant tar återigen upp den fråga som finns i reservationen angående miljöpolitiska hänsyn i den ekonomiska politiken. Från centerpartiets sida har vi under en rad år väckt detta krav, och i år har vi dessutom fått stöd av folkpartiet i denna reservation.

Miljöpartiet har i det läget valt att reservera sig. Det framstår närmast som att man därigenom reserverat sig mot en reservation, och jag får en känsla av att man egentligen står på samma linje som socialdemokraterna och moderaterna. Miljöpartiet har alltså ingen egen åsikt i denna fråga. Det tycker jag är konstigt – det här är den kanske största miljöpolitiska fråga som vi behandlar den här veckan, men i denna stora miljöfråga avstår miljöpartiet från att redovisa en klar åsikt!

Rent politiskt innebär det att miljöpartiet har kastat en politisk bumerang, som omedelbart kom tillbaka och förtog en stor del av trovärdigheten på det miljöpolitiska området för en tid framåt.

Anf. 39 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Krister Skånberg frågade om vi – i andra partier, förmodar jag han menade – tror att vi har en politik som grundas på vad naturen tål. Jag vill gärna svara på detta.

Vi i folkpartiet tror inte det. Vi har därför lagt fram en hel mängd med förslag till förbättringar inom miljöpolitikens område. Ett område som han särskilt nämnde, forskningen om miljön i havet, är ett exempel.

Jag beklagar liksom Gunnar Björk djupt att miljöpartiet inte har kunnat samla sig till att vara med på reservationen 6. Där står det nämligen ganska viktiga saker: "att kraven på en god miljö måste vara ett centralt mål för den ekonomiska politiken", "att miljöhänsyn måste få genomslag i den ekonomiska politiken" och att man genom användning av miljöavgifter kan se till att utsläppen minskar, så att vi får en varaktig ekonomisk tillväxt.

Jag tycker att Krister Skånberg skall använda de minuter som är kvar före voteringen till att tänka om i denna fråga.

Anf. 40 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Om Gunnar Björk tittar litet närmare på vad vi har anfört i ett antal reservationer i anslutning till det som voteringen gäller, ser han nog att vi har tagit ställning. Vi har tagit ställning för miljön. Jag är alldeles säker på att väldigt stora delar av svenska folket har förstått det här.

Som sagt: Vi hade en diskussion om huruvida vi skulle gå efter etiketten eller innehållet.

För att riktigt veta vad vi gjorde tittade vi i motionerna. Själv tittade jag

framför allt i folkpartiets motion. Där nämns särskilt fem problemområden, men inget av dem handlar om miljön.

Så tittade jag på målen för den ekonomiska politiken: full sysselsättning, stabila priser, hög tillväxt, jämn inkomstfördelning, regional balans och god miljö. Där finns alltså den goda miljön med, men när vi ser på helhetsinriktningen måste vi konstatera att den folkpartistiska ekvationen inte går ihop.

Vi tycker att det är ohederligt att stödja de vackra orden, när det inte finns någon verklighet bakom, herr talman.

Anf. 41 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Det är uppenbart att miljöpartiet har krånglat till det för sig. Det är ju inte att tillskriva bara ovanan hos nybörjaren, för redan i höstas avstod miljöpartiet från att reservera sig till förmån för yrkandet i vår reservation.

Jag skulle vilja rekommendera miljöpartisterna, om de vill bli trovärdiga på den här punkten i fortsättningen, att stödja den reservation som folkpartiet och centern har avgivit.

Anf. 42 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! De problem som Krister Skånberg hade noterat fanns omnämnda i vår motion om den ekonomiska politiken måste alla lösas för att vi skall klara av att få en god miljö. Så enkelt är det, och jag beklagar djupt att han inte har förstått detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 1 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdades reservation 4 av Hans Petersson med 20 röster mot 19 för reservation 5 av Carl Frick. 283 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 3 av Gunnar Björk och Ivar Franzén med 36 röster mot 18 för reservation 4 av Hans Petersson. 269 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 2 av Anne Wibble och Lars De Geer med 43 röster mot 36 för reservation 3 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 242 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Lars Tobisson m.fl. med 60 röster mot 43 för reservation 2 av Anne Wibble och Lars De Geer. 219 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 147 röster mot 60 för reservation 1 av Lars Tobisson m.fl. 116 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (den ekonomiska politiken och miljön)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 80 för hemställan i reservation 6 av Anne Wibble m.fl. 27 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 7 av Carl Frick anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (den ekonomiska politiken och målet regional balans)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Gunnar Björk m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (löntagarfonder)

Först biträdades reservation 11 av Carl Frick med 20 röster mot 19 för reservation 10 av Hans Petersson. 284 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 9 av Anne Wibble m.fl. med 137 röster mot 19 för reservation 11 av Carl Frick. 164 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 162 röster mot 139 för reservation 9 av Anne Wibble m.fl. 22 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (vinstandelssystem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (generellt frisläpp av investeringsfonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (förnyelsefonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (ekonomisk demokrati)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 35 för hemställan i reservation 15 av Hans Petersson och Carl Frick. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 16 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 9 (förslag för främjande av högteknologi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (finansiering av socialförsäkringssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (statsskuldspolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (engångsförstärkningar av budgeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (inriktning av kreditpolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (avskaffande av bilkreditförordningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (valutaregleringen)

Först biträdde reservation 24 av Gunnar Björk och Ivar Franzén med 40 röster mot 37 för reservation 25 av Hans Petersson och Carl Frick. 243 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 23 av Anne Wibble m.fl. med 100 röster mot 38 för reservation 24 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 180 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Anne Wibble m.fl. – genom uppresning.

Mom. 17 (utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 26 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 27 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (en valutapolitisk beredskapslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (facklig vetorätt vid utländska företagsköp)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 37 för hemställan i reservation 31 av Hans Petersson och Carl Frick. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 32 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 20 (anknytning till det europeiska monetära samarbetet)

Först biträdde reservation 33 av Anne Wibble m.fl. med 103 röster mot 36 för reservation 34 av Hans Petersson och Carl Frick. 184 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 201 röster mot 103 för reservation 33 av Anne Wibble m.fl. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 21 (uttalande om Sveriges riksbank och svensk myntenhet)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 37 för reservation 35 av Hans Petersson och Carl Frick.

Mom. 22 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Först biträdades reservation 38 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – som ställdes mot *dels* reservation 39 av Hans Petersson, *dels* reservation 40 av Carl Frick – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 37 av Anne Wibble och Lars De Geer med 46 röster mot 36 för reservation 38 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 237 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 36 av Lars Tobisson m.fl. med 60 röster mot 43 för reservation 37 av Anne Wibble och Lars De Geer. 218 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 147 röster mot 60 för reservation 36 av Lars Tobisson m.fl. 115 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 24 (räntor på statsskulden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (utgiftsram för lönekostnadsökningar)

Först biträdades reservation 45 av Gunnar Björk m.fl. – som ställdes mot *dels* reservation 44 av Anne Wibble och Lars De Geer, *dels* reservation 46 av Hans Petersson – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 43 av Lars Tobisson m.fl. – som ställdes mot reservation 45 av Gunnar Björk m.fl. – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Lars Tobisson m.fl. – genom uppresning.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrags

finansutskottets betänkande

1988/89:FiU21 om anslag till sparfrämjande åtgärder m.m. (prop. 1988/89:100 delvis),

konstitutionsutskottets betänkanden

1988/89:KU23 om presstödet m.m. (prop. 1988/89:100 delvis) samt

1988/89:KU19 om anslag till de kungl. hov- och slottsstaterna (prop. 1988/89:100 delvis).

Tredje vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling finansutskottets betänkande 21 om anslag till sparfrämjande åtgärder m.m.

Anf. 43 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Moderata samlingspartiet och folkpartiet har i en gemensam reservation föreslagit att spardelegationen skall avskaffas och dess anslag inbesparas.

Anslag till sparfrämjande åtgärder m.m.

I Sverige har vi i dag – i sällskap endast med Norge – det sämsta hushållssparandet bland de industrialiserade länderna i världen. En väsentlig orsak till detta är utan tvivel de senaste årens upprepade skattehöjningar, genom vilka skattetrycket i vårt land stigit från 51 till 56 % under sju år. Hushållen har helt enkelt inte fått några pengar över att spara! Inflationen har tagit hand om de lönehöjningar som utgått, och de höjda skatterna har ätit upp vad som förut fanns över för sparande i hushållens budgetar. Det som förut sparades i hushållen sparas nu i det offentligas regi – fast det totala sparandet i landet blir ändå för litet, vilket ett underskott i bytesbalansen runt 15 miljarder utgör ett allvarligt bevis på.

Det vore likväl fel att skylla vårt starkt negativa hushållsparande – som i fjol nådde ett bottenläge av -3,8 % – enbart på landets höjda skattetryck! Ett utomlands ofta viktigt incitament för sparande – nämligen trygghet vid sjukdom och på ålderdomen – har vi i Sverige i stor utsträckning eliminerat genom vårt väl utbyggda socialförsäkringsnät. De senaste årens borttagande av alla restriktioner för landets kreditväsende har bidragit till ett minskat sparande, eftersom många familjer dragit nytta av möjligheten att låna på sådana tillgångar som förut förblivit obelånade. Även den svenska ålderspyramidens förändring – mot större mängder studerande ungdomar och pensionärer – kan anses ha bidragit till att minska sparandet.

Men säkra och stabila spelregler för sparandet behövs – få aktiviteter är så beroende av en tilltro till den egna ekonomin och till landets ekonomi som just långsiktigt sparande! Och här har vår regering ett stort ansvar: man har fingrat på spelreglerna, till spararnas nackdel! Den begränsade skattelättnad för mindre aktieutdelningar som infördes under de borgerliga regeringsåren togs bort. Än värre var att pensionärerna genom ett med ett fåtal rösters majoritet genomfört beslut i riksdagen berövades hela 16 miljarder i "engångsskatt" – ett tilltag som till yttermera visso var retroaktivt till sin karaktär. Nyårsafton i fjol presenterades en ny "engångsskatt", samtidigt som villkoren för aktiesparandet försämrades på ett oväntat sätt. Viljan till det för landet så värdefulla, långsiktiga försäkringssparandet torde i dag dessutom redan ha försämrats genom tillkännagivandet av att försäkringsbolagens hittills obeskattade värdetillväxt på enskilda försäkringar i framtiden kommer att beskattas varje år medlen förvaltas av försäkringsbolaget.

Det är inte rimligt att tro att försyndelser som de här uppräknade kan repareras genom att tilldela en spardelegation 18 miljoner för upplysning om sparandets värde! Många minns fjolårets av någon reklambyrå på uppdrag av spardelegationen genomförda annonskampanj till förmån för sparandet. De slogans som där marknadsfördes retade lika mycket som de roade, och det är föga sannolikt att något som helst ökat sparande åstadkoms genom denna kampanj. Den forskning som spardelegationen också ordnat om sparandets villkor kunde lika gärna utföras på något av våra universitet eller vid någon av

våra höskolor, där man ofta söker efter meningsfyllda forskningsuppgifter.

Herr talman! Mot bakgrund av vad jag här anfört yrkar jag bifall till moderaternas och folkpartiets reservation nr 1, i vilken föreslås att spardelegationen skall avskaffas och anslaget till densamma således inbesparas.

Anf. 44 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Vi kommer senare under våren att ta upp sparandefrågorna i ett större betänkande med anledning av att det finns ett antal motioner med förslag om hur framför allt hushållssparandet ute i landet skall öka. Det betänkande som vi nu behandlar tas endast några mindre delar upp t.ex. en mindre justering i lagen om ungdomsbosparande och frågan om rätt till extra insättning på vinstsparandet under andra kvartalet 1989. Som Lars De Geer sade berörs också anslaget till spardelegationen för sparfrämjande åtgärder.

Med undantag av frågan om anslag till spardelegationen är utskottet enigt. Moderaterna och folkpartiet yrkar avslag på anslaget till sparfrämjande åtgärder. De vill att spardelegationen skall avskaffas. Argumentationen i reservationen är mycket underlig. Det sägs där att det inte är statens uppgift att bedriva sparpropaganda. Det tycker jag är ett ganska fantastiskt argument.

Om man vill att sparandet i samhället skall öka, måste man väl på olika sätt vidta åtgärder. Bland dessa åtgärder kan ju ingå det som spardelegationen arbetar med. Spardelegationens arbete går ut på att informera om hur viktigt det är att spara och om olika motiv för sparandet. Delegationen skall på det viset försöka ändra attityder och beteenden. Spardelegationen arbetar inte enbart med annonser. Varje kvartal ger man ut skrifter som handlar om sparandet och på vilka områden det är att spara. Man ger också konsumentupplysning om vilka avgifter som finns när det gäller sparande i bank och annat sparande. Det kanske viktigaste arbetet, som också förbrukar de största resurserna, är det arbete som utförs i skolorna.

Vid den utskottsutfrågning vi hade i finansutskottet för någon månad sedan om sparandet var man i alla fall från experthåll i stort sett ganska överens om att det kanske inte går att öka nysparandet så mycket med olika sparstimulanser, eftersom det bara leder till en omflyttning av sparandet och till mycket litet nysparande. Däremot ansåg man att en viktig insats för att öka hushållssparandet på lång sikt var just spardelegationens arbete med att informera om olika motiv för sparandet och inte minst att man därigenom också förändrar attityder och beteenden.

Det är ytterligare en sak som jag tycker är riktigt att notera och som jag hoppas att Lars De Geer som är en klok man skall tänka på till nästa år. Tidigare har detta nämligen varit en borgerlig trepartireservation. Nu har emellertid centerpartiet upptäckt värdet med spardelegationen. Det är min förhoppning att ytterligare information om spardelegationen också skall innebära att vi får ett enigt utskott i den här frågan nästa gång.

Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 21 i sin helhet.

Anf. 45 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Roland Sundgren säger att vid en offentlig hearing om sparandet som finansutskottet hade för några veckor sedan så underkände experterna tillfälliga sparstimulanser. De får bara till effekt att spararna flyttar pengar från ett konto till ett annat, och någon ökning av det totala sparandet blir det inte.

Jag tror inte heller, herr talman, att det blir någon ökning av det totala sparandet på grund av spardelegationens arbete. Det arbetet märks mycket litet utåt. Det är viktigare att staten upprätthåller stabila spelregler för sparandet och undviker att komma med engångsskatter och för aktiesparandet negativa lagändringar, än att man har en spardelegation som försöker upplysa medborgarna om hur klokt det är att spara.

Anf. 46 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag tror att en av de bästa exemplen på sparpropaganda som vi har haft i detta land var införandet av engångsskatten. Efter det att engångsskatten infördes och alla blev medvetna om hur lönsamt försäkrings-sparandet var så ökade detta sparande faktiskt ganska kraftigt. Det var en mycket bra sparpropaganda.

Anf. 47 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Engångsskatt skall enligt bestämmelserna tillgripas vid krig och krigsfara och vid nationell fara. Engångsskatt skall under normala tider egentligen inte ingå i regeringens och riksdagens arsenal av åtgärder. Att engångsskatten inte bara är en engångsskatt framgår ju av att den har tillgripits två gånger under två år. Vi i folkpartiet underkänner engångsskatten som finansiellt instrument.

Anf. 48 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Det är kanske framför allt beroende på den framgångsrika ekonomiska politik som har förts under dessa år och som har fått en del konsekvenser som ur fördelningssynpunkt inte har varit så riktiga. Det gäller bl.a. att försäkringssparandet kraftigt har ökat sin avkastning genom de placeringar man har kunnat göra.

Lars De Geer tänker kanske på den senaste engångsskatten eller möjligtvis på den extra vinstdelningsskatt som vi i riksdagen snart skall ta upp. Den har sin grund i att man i vissa företag får kraftigt ökade vinster. Många har reagerat mot att man inte ser till att dra in dessa vinster, ur fördelningssynpunkt, men framför allt också med tanke på att man då skulle få en lugnare avtalsrörelse.

Anf. 49 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Begreppet engångsskatt tycker jag tyder på att man menar att det är en skatt som man skall tillgripa en gång. Om man tillgriper den två gånger så är det inte längre någon engångsskatt.

Jag tycker dessutom till skillnad från Roland Sundgren att det faktum att Sverige med hjälp av en stark internationell konjunktur har haft en framgångsrik ekonomisk utveckling under de senaste sex åren inte kan

utgöra något motiv till en retroaktiv skatt på pensionärernas sparande, vilket engångsskatten på pensioner faktiskt var.

Presstöds m.m.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 19.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 23 om presstöds m.m.

Presstöds m.m.

Anf. 50 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! När riksdagen förra våren behandlade presstödsfrågorna, kunde vi konstatera att dessa då var föremål för utredning genom dagstidningskommittén, vars uppgift bl.a. var att utvärdera erfarenheter och effekter av det rådande stödet till dagspressen och föreslå ändringar i reglerna. Mot den bakgrunden fanns det då ingen anledning att företa några förändringar i stödets struktur.

Dagstidningskommitténs betänkande Reformat presstöds föreligger nu och remissbehandlas för närvarande. Kommittén föreslår en rad förändringar med inriktning mot stöd till investeringar, omorganisation och utveckling i stället för som för närvarande bidrag för förlusttäckning. Det nuvarande produktionsbidraget, som baseras på tidningarnas pappersförbrukning, föreslås omvandlas till ett driftstöd beräknat på upplagan och antalet nummer per vecka. En höjning av samdistributionsrabatten föreslås, och ett särskilt utvecklingsstöd införs gällande just stöd för investeringar i ny teknik och organisation. Kommittén avvisar propåerna om moms på tidningar. Enligt kommittén skall de föreslagna åtgärderna leda till att tidningarna i en framtid skall bli mindre beroende av stödåtgärder än för närvarande.

Dagstidningskommitténs betänkande remissbehandlas således nu, och resultatet härav skall givetvis föreligga innan några beslut om förändringar i presstödet konstruktion kan tas. I budgetpropositionen aviscras också att regeringen senare kommer att förelägga riksdagen ett samlat förslag om presstödet.

Herr talman! Riksdagen beslutade förra året att produktionsbidraget skulle höjas med 10 %. Vi moderater reserverade oss mot detta och föreslog i stället en sänkning av bidraget med 20 %. Vi åberopade bl.a. att kostnadsutvecklingen i samhället var sådan att det fanns anledning att visa återhållsamhet i anslagsbeviljandet. Det finns givetvis all anledning att i år vidhålla detta ställningstagande. Allfort måste vi alla vara beredda att medverka till att kostnaderna på skilda områden hålls nere, vilket naturligtvis måste ske med beaktande av att viktig och nödvändig verksamhet inte omöjliggörs eller allvarligt försämrats. Den av oss föreslagna besparingen på presstödet kan enligt vår mening rimligen inte få några sådana negativa konsekvenser för dagspressen, så mycket mer som de senaste åren genomgående kännetecknas av en mycket god annonskonjunktur, som medfört mycket bra resultat för

dagspressen. Detta måste givetvis beaktas och vägas in i sammanhanget. Grunden för samhällets stöd på skilda områden måste vara att ett sådant stöd krävs för att en verksamhet skall kunna äga rum, fortbestå och vidareutvecklas. Däremot skall det inte utgå där detta kan ske genom verksamhetens egen kraft med dess egna resurser. Någon anledning att göra undantag för dagspressen från denna grundregel kan rimligen inte finnas.

Herr talman! I reservation nr 1 vid KU:s föreliggande betänkande föreslår de moderata ledamöterna en besparing på 20 % på utgående produktionsbidrag, motsvarande 95 260 000 kr. Med det anförda yrkar jag bifall till denna reservation och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 51 BIRGIT FRIGGEBE (fp):

Herr talman! Pressen går ovanligt bra. Vi kan nästan dagligen i tidningen läsa rapporter från årsberättelser, som talar om vilken vinstbransch tidningspressen utgör.

I vår motion har vi refererat till vad koncernchefen för A-pressen sade i en kommentar till 1987 års bokslut. Han karakteriserade det året som "ett historiskt vinstår". Han sade vidare att "resultatutvecklingen 1987 och det förväntade resultatet 1988 innebär att huvudägarnas ursprungliga insatskapital på 120 milj. kr: kommer att finnas kvar i A-pressen praktiskt taget ograverat. Den tidigare nödvändiga förlusttäckningen och en omfattande omstrukturering har A-pressen alltså klarat med egna vinstmedel." Detta sade koncernchefen. Han borde naturligtvis ha tillagt att denna omstrukturering klarats med egna vinstmedel och statsbidrag. Ägarna har således inte satsat en enda krona.

Denna utveckling har fortsatt 1988. Vi motsatte oss redan förra året en höjning av stödet med 10 %, därför att den inte behövdes. Det som hände var mycket uppseendeväckande, att utskottet tog ett eget initiativ till att utöver den 5-procentiga höjning regeringen föreslog lägga på ytterligare 5 %, trots att vinstutvecklingen var så god. Jag kan inte tolka detta som annat än ett utslag av främjande av egenintresse. Man försvarar sina egna tidningar i stället för att ta till vara allmänintresset i denna kammare.

Folkpartiets uppfattning är att det med lätthet går att minska presstödet till den nivå det hade före den 10-procentiga höjningen utan att det på något sätt hotar mångfalden. Vi föreslår också att den långivning till Svenska Dagbladet och Aftonbladet som tidigare beslutats nu avslutas. Vi har tidigare motsatt oss detta lån, därför att det går att få lån på marknaden. Det betyder en besparing på 62 milj. kr. Det finns många mycket mer angelägna poster i vår budget där vi skall ägna oss åt att främja inte minst kulturen. Där gör dessa pengar väsentligt större nytta.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 4.

Anf. 52 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! I ett läge då dagstidningskommitténs utmärkta betänkande är ute på remiss känns det inte särskilt meningsfullt att diskutera presstödsfrågor här i kammaren. Jag kan i stort sett begränsa mig till att yrka bifall till reservationerna 3 och 5 i betänkandet.

Merparten av de tidningar som i dag uppbär presstöd är endagstidningar.

Men endast ca 10 % av det totala presstödet tillfaller fyrtiotalet endagstidningar. Totalt handlar det faktiskt inte om mycket mer pengar än de fria marknadskrafternas främste apologet i svensk press får ut i statsbidrag. Ack, vilken lycka att Svenska Dagbladet inte tvingas leva efter de principer som tidningen så stolt predikar dagligen och stundligen på sin ledarsida, för då skulle Svenska Dagbladet inte överleva många dagar. Och ack, vad tursamt, Hans Nyhage, att riksdagen är så klok att den årligen röstar ner moderata samlingspartiets krav på kraftiga nedskärningar av presstödet. Var skulle vi annars få läsa alla panegyriska artiklar om statsmannen Carl Bildt eller de naturlyriska betraktelserna av förre statsmannen Bohman?

Det börjar, herr talman, bli litet tröttsamt med moderaternas årliga och mekaniska reservationer för en 20-procentig nedskärning av presstödet och med ett folkparti, som i vanlig stil traskar patrull och kräver 10 % mindre. Det är riktigt, som Birgit Friggebo sade tidigare, att förra året var ett ganska hyggligt år för dagspressen, men resultaten var mycket ojämna. Många tidningar har det fortfarande väldigt svårt. Var finns logiken bakom politiken att om det går ganska hyggligt ett år, då straffa tidningarna genom att minska presstödet? Bättre är väl att ge pressen möjligheter att använda de ganska goda konjunkturerna för att sanera sin ekonomi och satsa offensivt.

Men tillbaka till endagstidningarna. Riksdagen har tidigare enhälligt fastslagit att dessa tidningar spelar en stor och värdefull roll för mångfalden inom pressen och för den fria opinionsbildningen. Dagstidningskommittén har lika enhälligt kommit till samma slutsats och förordar ett ökat stöd till dessa tidningar. Det handlar ju om ett ganska marginellt stöd i förhållande till det totala presstödet. Vi i vpk tycker att man kunde genomföra det förslaget redan nu, omgående, eftersom det finns en så stor uppslutning bakom det, och därav vår reservation 3 till betänkandet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga följande. Planerna på att belägga dagspressen med moms utgör ett allvarligt hot mot många tidningars överlevnad. Vpk kommer aldrig att vara med om att momsbelägga det fria ordet för att möjliggöra marginalskattesänkningar för miljonärerna. En sådan beskattning skulle i ett slag rasera hela vårt presstödsystem. Finansministern gör nog klokt i att lyssna på vad en enhällig dagstidningskommitté tycker om planerna på att lägga moms på dagstidningarna.

Anf. 53 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Det är tyvärr återigen alldeles nödvändigt att erinra Bo Hammar om att ett beslut som riksdagen har fattat skall tillämpas och att dess konsekvenser givetvis skall respekteras. Bo Hammar har en fullkomligt ogrundad uppfattning om vad konsekvenserna skulle bli om riksdagen skulle bifalla moderaternas förslag.

Anf. 54 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Nej, Hans Nyhage, jag har nog ingen ogrundad uppfattning om detta, eftersom jag vet mycket väl. Jag har tillhört dagstidningskommittén under ett antal år, och vi som tillhört denna kommitté har besökt många tidningar och studerat deras situation. Läget är prekärt för många av våra landsortstidningar. Det är alldeles uppenbart att vi om moderaternas förslag

skulle gå igenom skulle få en situation, som innebär att ytterligare ett antal orter i vårt land skulle ha bara en monopoltidning, vilken ofta är en högertidning. Jag kan därför förstå att perspektivet möjligen kan tilltala Hans Nyhage. Men jag ber honom ändå att betänka vilka konsekvenser moderaternas politik skulle få i rikets största stad, i vår huvudstad Stockholm. Moderaternas politik skulle nämligen innebära att Svenska Dagbladet fick slå igen portarna, och tidningen skulle inte kunna fortsätta sin utgivning.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 55 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Jag upprepar att det i och för sig inte finns någon anledning att polemisera mot Bo Hammar i detta ärende. Jag vidhåller att han drar helt felaktiga slutsatser om vad resultatet skulle bli, om det av moderaterna framförda förslaget skulle bifallas av riksdagen.

Anf. 56 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Det är litet svårt att polemisera mot Hans Nyhage, eftersom han säger att han inte behöver ange några argument. Enligt honom får det inte några konsekvenser om en 20-procentig nedskärning av statsstödet till pressen genomförs. Däremot skulle det uppenbarligen få enormt positiva konsekvenser för statsfinanserna. Det är ju därför moderaterna har lagt fram detta förslag. Men, Hans Nyhage, man kan inte förneka något utan att komma med några sakargument. Vi som ingår i dagstidningskommittén har nämligen noga studerat dessa frågor, och vi vet vilka konsekvenser de skulle få. Jag tror att Bengt Kindbom, som kommer efter mig i talarstolen, och som har tillhört samma kommitté som jag, kan bekräfta slutsatsen att en 20-procentig nedskärning skulle få oerhört allvarliga konsekvenser och helt förändra bilden när det gäller den svenska dagspressen.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Nyhage anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 57 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Först vill jag något kommentera påståendet att pressen går bra. Om man ser pressen som ett kollektiv och ingenting annat, dvs. alla ägg i en korg, har en god annonskonjunktur och en god ekonomisk utveckling för tidningarna bidragit till att vissa tidningar gör vinster. Men det är ju inte alla tidningar som befinner sig i den situationen. I så fall hade vi kunnat resonera på ett helt annat sätt, och då kanske vi i dagstidningskommittén inte hade behövt lägga fram våra förslag utan i stället hade kunnat koncentrera oss på annat. Men nu är det inte på det sättet. Jag sade redan i förra årets debatt om presstödet att vissa tidningar går bra och andra går dåligt. Och om vi ur presspolitisk synpunkt vill ha flera språkrör för den fria debattens och för demokratins skull krävs det också presstöd.

I den del av A-pressens verksamhetsberättelse som Birgit Friggebo hänvisade till och citerade ur tycker jag i och för sig att A-pressens ledning

drar en dålig slutsats. Men har man inte med noggrannhet påpekat vilka insatser som gjorts från ägarnas sida och vilken andel av presstödet som ligger i denna vinst, blir resonemanget ganska teoretiskt. Det är ju en fiktiv vinst i så måtto att situationen hade varit en helt annan om man inte hade haft presstödet. En slutsats som jag inte förstår är att man inte skall få presstöd om man inte har förbrukat ägarnas insatser. Det är detsamma som att säga att alla företag går bra tills de har förbrukat hela aktiekapitalet.

I dagens debatt kanske intresset inte är så stort för vad som fanns i budgetpropositionen och vad som finns i detta betänkande. Intresset gäller de regler som vi förhoppningsvis får fr.o.m. nästa år. Jag instämmer i Bo Hammars slutsats om att det är ett utmärkt betänkande som nu är ute på remiss. Förhoppningen är, vilket är en hälsning till Kurt Ove Johansson, att en proposition läggs fram under hösten, i vilken det föreslås att de tidningar som är beroende av presstöd vet hur de skall planera fr.o.m. nästa år. Vissa fådagartidningar och vissa andra tidningar har en så utsatt ekonomisk situation att de om de inte får detta besked inte vet vad de skall ge ägarna för besked, om utgivningen skall fortsätta eller inte. Det är en realitet. Detta måste finnas i bakgrunden när det sägs att tidningarna har gått så bra.

På en punkt har Bo Hammar och jag varit mycket överens i utredningen, nämligen när det gäller att förbättra stödet till fådagartidningarna. Det kan tyckas vara en stor uppräkningsökning som vi föreslår, från 1,1 milj. kr. till 1,4 milj. kr., men det är ändå en begränsad uppräkningsökning med tanke på den mångfald och den betydelse som denna grupp tidningar har. Därför skulle jag kunna instämma i det som Bo Hammar säger om att man skulle kunna gå från utredningen nu och räkna upp detta stöd, men jag tycker inte att det är riktigt. Jag anser inte att man skall plocka ut den ena gruppen. Jag står alltså fast vid utredningens förslag och tycker att det skall remissbehandlas.

Möjligen innebär denna förskjutning på ett år en rättare nivå i fråga om endagstidningarna. Det kan vara en hälsning till Kurt Ove Johansson. Den rätta nivån för endagstidningarna nästa budgetår är den som jag hela tiden har hävdats i utredningen, nämligen 1,5 miljoner.

Herr talman! I betänkandet behandlas också taltidningarna. Centern fick rätt. Hade riksdagen anslutit sig till vår reservation i fjol, hade vi redan då varit i det läge som vi nu är i. Nu ändras anslagsformen till ett förslagsanslag och det ges fritt fram för taltidningar. Men det är också viktigt att man både från tidningarna och från myndigheterna följer upp detta och ser till att det blir fart på denna utgivning och att man inte bara tecknar avtal. Utökningen och förstärkningen av stödet till taltidningarna är alltså positiv. Jag skall därför inte orda mer om detta. Det är annat som vi i stället bör bli överens om.

Herr talman! Vi har från centerns sida, med hänvisning till en kommittemotion från utbildnings- och kulturkommittén, yrkat på en höjning av bidraget till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur. Människor med begåvningshandikapp är en grupp i samhället som det är svårt att nå med marknadsinformation, om jag får kalla det så, och det är svårt att tillfredsställa deras behov i detta avseende på normal väg. Därför har vi framfört att det finns behov av ökade insatser för marknadsföring riktad till människor med begåvningshandikapp. Svårigheten kan också avläsas i

statistiken över utgivningar och över spridning av nyhetstidningen 8 SIDOR. Det är inte lätt. Det behövs mer pengar, och vi har yrkat på ett bidrag som är 1 milj. kr. större än det som regeringen har föreslagit, och jag yrkar bifall till reservation 5.

Låt mig slutligen, herr talman, med anledning av det särskilda yttrande som miljöpartiet har fogat till betänkandet säga att en betydande del av det tidningarna lever på utgörs av annonsinkomsterna. Att tidningar har svårigheter på utgivningsorter där det finns fler än en dagstidning beror inte på att man inte kan göra en journalistiskt bra produkt, att det är en dålig företagsledning eller att man har dåliga tekniska förutsättningar, utan det beror på annonsfördelningen, där förstetidningarna får de flesta och andratidningarna får smulorna från den rikets bord. Då är man i behov av presstöd.

Nu vill miljöpartiet ta bort en del av detta stöd, vilket jag inte kan förstå. Tidningarna bör nog samt uppmärksamma vad miljöpartiet säger.

I detta sammanhang vill jag också understryka vad Bo Hammar sade om momsens och påpeka vad utredningen har sagt om reklamskatten. I fråga om moms är utredningen helt ense. Jag hoppas att det förs vidare till regeringspartiets ledamöter i punktskatteutredningen att om man skulle införa moms på dagstidningar slås hela grunden för presstödet undan. Då får vi börja om från början, och det tycker jag inte det är värt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan med undantag för den reservation jag yrkade bifall till tidigare.

Anf. 58 HANS LEGHAMMAR (mp) replik:

Herr talman! Jag vet att Bengt Kindbom har arbetat mycket med tidningar, och jag har all respekt för det. Men jag betvivlar att han har gjort den snabbutredning som vi begärde i den motion som behandlar reklamskatten, så att han exakt kan säga hur den slår. Vi har alltså begärt en utredning som riksdagen sedan skall ta hänsyn till vid sin bedömning. Vi tycker faktiskt att det är allvarligt med den enorma utvecklingen när det gäller helsidesannonser och den enorma kapitalförstöringen på annonser för kapitalvaror som fullständigt skenar i dagspressen. Vi vill göra någonting åt det. Det är resursslöseri i många olika avseenden. Därför vill vi ha en utredning. Har Bengt Kindbom redan gjort den utredning som vi begärt, kan han väl säga hurudana konsekvenserna blir, eftersom han verkar så tvärsäker.

Anf. 59 BIRGIT FRIGGEBE (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först säga till Bengt Kindbom att han inte var ensam i vagnen förra året när det gällde taltidningarna, utan det fanns ett bredare stöd för att öka antalet taltidningar utan begränsning. Vi från folkpartiet fullföljer vårt ställningstagande från förra året, då vi motsatte oss en ökning av presstödet med 10 % samtidigt som vinsterna ökade kraftigt och det över huvud taget gick bättre för tidningarna. Detta gäller även de tidningar som förvisso har det bekymmersamt. Jag vill inte påstå att det inte finns tidningar som har bekymmer, men även för dem går det bättre.

Jag sällar mig till dem som gläder sig åt att det går bättre för tidningarna, inkl. A-pressen.

Nu säger Bengt Kindbom att vi från folkpartiet tycker att det är bra att det egna kapitalet går förlorat i tidningarna. Så är det inte alls. Men jag tycker inte det är något fel i att också ägarna tillsammans med staten och myndigheterna i samhället går in och satsar på tidningarna. Detta gör förvisso en del tidningsföretag. Det är ingen nackdel att också ägarna, utöver det aktiekapital som har satsats, går in med stöd till tidningar till och från. Men det behovet har minskat drastiskt under senare år. Många tidningar får bara statsbidrag.

Jag vill dessutom, eftersom frågan har kommit upp, sälla mig till dem som menar att de eventuella förändringarna när det gäller moms rent allmänt sett inte skall gälla tidningar.

Anf. 60 BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Jag sade till Hans Leghammar att det finns anledning för dagspressen att observera vad miljöpartiet kräver. Man delar annonserna i två delar: företextannonsering och eftertextannonsering. Vi som sysslat med tidningar vet ju att det finns tidningar som, för att över huvud taget kunna använda sig av eftertextannonsering, måste subventionera sådana annonser med stöd från den förfulande reklam som miljöpartiet menar finns före texten. Vi har från utredningens sida sagt att man behöver räkna upp schablonavdraget för reklamskatt och anpassa det till penningvärdesförändringarna. Det är en åtgärd som kommer hela dagspresskollektivet till del. Det är alltså ett generellt presstödm, inte selektivt, och stöd till distribution.

Jag vill påpeka att ni är ute på fel väg. Tidningar som har behov av stöd lever ju på annonserna – tyvärr är det för litet annonser.

Till Birgit Friggebo kan jag inte säga annat än att det resonemang som hon för hela tiden utgår från vinstmaskinerna inom dagspressen. Min utgångspunkt är i dag som förr att mindre tidningar för det fria ordets skull och de många åsiktsriktningarnas skull behöver få stöd. Dit hör inte vinstmaskinerna. Det finns inga stora, tunga ägargrupper bakom dem som tillför kapital. Det är dessutom ointressant för dessa ägargrupper att tillföra kapital, därför att det inte finns någon aktieutdelning inom dessa tidningar.

Anf. 61 HANS LEGHAMMAR (mp) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att miljöpartiet och centern har olika syn på reklam. Det är synd, för i flera "gröna" frågor har vi gemensam syn. Jag kan inte se att det är något gott med att annonstextsidorna ökar och att helsidesannonserna för stora kommersiella bolag och stora multinationella bolag bara ökar och ökar. Man måste kunna visa mod och gå in och se vad vi kan göra åt detta fenomen. Det är vad vi har begärt i vår motion, som nu inte skall behandlas tillsammans med dagspresstödet, men där vi ändå har valt att skriva ett särskilt yttrande till betänkandet. Man får se på konsekvenserna och om vi kan göra någonting åt den här utvecklingen, som vi är emot.

Anf. 62 BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! I utredningen har vi behandlat reklamen med presspolitisk bakgrund. Vi har inga som helst tankar på att föreslå lättnader i beskattningen av reklamen i allmänhet. Eftersom vi vet att annonseringen utgör en så

betydande del av dagspressens inkomster, är jag inte beredd att gå med på den lösning som Leghammar föreslår. Efter de kontakter som vi har haft med massmedierna tror jag inte att massmedierna gör det heller. Därför säger jag att det finns anledning för massmedierna att noga studera era förslag.

Anf. 63 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! För inte så länge sedan avlämnade dagstidningskommittén sitt betänkande om ett "Reformerat presstöd". Betänkandet är, som har påpekats, ute på remiss, och jag utgår från – vilket får utgöra svar på en fråga från Bengt Kindbom – att riksdagen inom loppet av ett år får ta ställning till en proposition som i huvudsak bygger på utredningens förslag.

Med anledning av att ett samlat förslag är att vänta från regeringen är utskottet inte nu berett att föreslå några förändringar av stödet till fådagarstidningar eller till Tornedalstidningen med finsk text. Utskottet avstyrker därför motionerna K804 och K808.

Jag vill dessutom erinra om att riksdagen så sent som för ett år sedan beslutade om en höjning av produktionsstödet med 10 %. Dagstidningskommitténs förslag innebär, som alla vet, omfattande förändringar i det generella stödets utformning. I avvaktan på förslag från regeringen om stödets framtida utformning bör därför inte heller några ändringar göras i stödet till dagspressen i övrigt. Med denna motivering avstyrks motionerna K801 yrkande 1 och K806.

När det gäller de s.k. fådagarstidningarna bör det kanske framhållas att konstitutionsutskottet vid flera tillfällen slagit fast att också dessa tidningar står för viktiga inslag i samhällsdebatten och att de har stor betydelse för mångfalden i pressutbudet. Om detta är vi faktiskt i stort sett ense här i riksdagen.

Som framgår av dagstidningskommitténs förslag har utskottets uttalande också beaktats på denna punkt. Men att redan nu, under pågående remissarbete och innan ett samlat förslag från regeringen framlagts, gå händelserna i förväg och ändra bidragsnormerna för presstödet till fådagarstidningarna är enligt vår uppfattning helt felaktigt.

Uppslutningen bakom presstödet har alltsedan det infördes varit stor här i riksdagen. Stödtanken har inte rubbats vare sig av regeringsskiften eller av ändringar i riksdagens sammansättning. Moderaterna bekämpade visserligen införandet av presstödet men har sedermera omprövat sin inställning. Vill man vara litet polemisk kan man givetvis hävda att ett presstöd på en högre nivå fått en starkare ställning genom att moderaterna och folkpartiet efter 1988 års val kom tillbaka till riksdagen med ett reducerat antal mandat. Men det är också viktigt att konstatera att uppfattningen om att presstöd skall utgå numera återfinns hos alla riksdagens partier.

Visserligen håller jag med Bengt Kindbom om att det är svårt att veta var miljöpartiet står i presstödsfrågan. Men mycket tyder på att man inte har förstått konsekvenserna av sina egna förslag. Miljöpartiet tycks vara lyckligt okunnigt om den betydelse som reklamintäkterna har för den svenska dagspressen. Jag konstaterar dock med viss tillfredsställelse att miljöpartiet åtminstone för dagen, med undantag för stödet till fådagarstidningarna, ställer sig bakom regeringens proposition.

Sin vana trogen vill emellertid moderaterna och folkpartiet skära ned presstödet. Moderaterna går hårdast fram och vill ta bort över 95 milj. kr. Folkpartiet vill också gå hårt fram men nöjer sig med att ta bort 41 milj. kr.

Herr talman! Jag skall inte upprepa allt vad jag sade i detta sammanhang i fjol utan nöja mig med att konstatera att redan folkpartiets förslag på en nedskärning med 41 milj. kr. skulle, om det genomfördes, få ödesdigra konsekvenser för många svenska dagstidningar. Man kan inte, Birgit Friggebo, bygga en presstödspolitik på några enstaka goda år för pressen.

Mera förvånande är måhända att folkpartiet också i år återkommer med sin reservation om att pressens lånefond skall reduceras med 62,5 milj. kr. Man accepterar inte att riksdagen under stor enighet beslutat om ett lån via presstödsnämnden till Aftonbladet och Svenska Dagbladet. Folkpartiet accepterar inte att man tillämpar samma praxis vid lån till Aftonbladet och Svenska Dagbladet som man gjort vid lån till andra tidningar. Det är, Birgit Friggebo, inte bara inkonsekvent utan också orimligt.

När det gäller bidraget till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation vill jag slutligen, herr talman, endast framhålla att förslaget i budgetpropositionen innebär en ökning på 490 000 kr. jämfört med bidraget för innevarande budgetår.

Det är glädjande att konstatera, herr Nyhage, att moderaterna nu har insett att den tioprocentiga höjning som föreslogs och beslutades av riksdagen i fjol var riktig. Det är en framgång att man gör det.

Anf. 64 BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Kurt Ove Johansson säger att riksdagen inom loppet av ett år skall behandla ett annat presstödsförslag. Det är i och för sig ett besked, men jag tycker det är olyckligt att det skall dröja så länge, innan vi får ta ställning till det. Det är olyckligt inte minst mot bakgrund av betydelsen av att vissa tidningar kan räkna med ett reformerat presstöd när de gör sin budget för nästa år. Jag vill därför understryka vikten av att regeringen så snart som möjligt efter det att vi träffas i höst kan lägga fram ett färdigt förslag.

Anf. 65 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Det är anmärkningsvärt att Kurt Ove Johansson försöker ta poäng på att förhållandet och förutsättningarna har ändrats. Det är alldeles uppenbart att man måste ta fasta på de beslut som har fattats i riksdagen och de förändringar som dessa för med sig samt utgå från den nya situation som har uppstått. Det är vad vi moderater gör i vårt förslag inför årets riksmöte.

Anf. 66 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det vore bra om det budskapet gick fram också till Birgit Friggebo, därför att hon resonerar tydligt på motsatt sätt.

Det är intressant att konstatera följande: Förra året motsatte sig moderaterna en höjning av presstödet med 10 %. Nu kräver man mekaniskt en nedskärning med 20 %. Det betyder att moderaterna måste ha ställt sig bakom den höjning som riksdagen beslöt förra året. Det är ingen konst att räkna ut att det förhåller sig så.

Jag kan instämma med Bengt Kindbom i hans önskan att en proposition

avlämnas så snart som möjligt. Det skulle jag se med glädje. Eftersom man har bestämt sig för en ganska lång remisstid och då beredningen tar en viss tid, var jag försiktig i svaret till Bengt Kindbom, då jag sade att det inom loppet av ett år kommer att läggas fram ett förslag som bygger på de grunder som utredningen framlagt förslag om.

Anf. 67 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! När vi moderater lägger fram våra förslag gör vi det mot bakgrund av hur vi bedömer de förutsättningar som föreligger och vilka konsekvenser förslagen får om de genomförs. När vi i år förslår en nedskärning på 20 % beror det inte på något slags mekanisk överföring utan på vår bedömning att pressen klarar den nedskärningen.

Anf. 68 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att det tar ett år längre tid för moderaterna än för oss övriga att komma fram till vad som är rätt och fel i dessa sammanhang.

Anf. 69 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 3 om stöd till s.k. tvådagars tidningar, som vi har haft diskussion om här tidigare och som Bo Hammar och vpk har väckt en motion om.

Jag tycker att dessa tidningar är oerhört viktiga för pluralismen och mångfalden i samhället, precis som tydligen alla andra partier här anser. Därför tycker vi att det är viktigt att mångfalden och pluralismen kan få komma i gång och få utökat stöd redan nästa budgetår.

Jag tillstyrker vidare en motion från centerpartiet om extra bidrag för information om lättlästa nyhetstidningar och litteratur inom detta område. Jag tycker att det är viktigt att stödja de grupper som behöver den här formen av lättläst information.

Kurt Ove Johansson säger angående mitt särskilda yttrande att miljöpartiet har en ogenomtänkt presstödspolitik osv. Det må han tycka i och för sig; jag tycker det inte.

Däremot tycker jag att det kan vara nyttigt med litet nytt och fräscht tänkande ibland, så att man ställer gamla s.k. sanningar på kant. Men Kurt Ove Johansson, som är socialdemokrat, och deltagare i den debatt som förs i bl.a. Aftonbladet om den högervridning som socialdemokraterna i dag står inför, tycker tydligen att det är bra att vi översköljs av multinationella företags evinnerliga reklam och att det skall vara så i fortsättningen också; vi skall inte titta på detta med nya ögon och försöka göra någonting åt den enorma utvecklingen på reklamsidan. Vi i miljöpartiet tycker att man skall göra det.

Anf. 70 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är tydligen numera tillåtet att prata vad strunt som helst i den svenska riksdagen. Hans Leghammar säger alltså här att Bengt Kindbom står för höjden av nytänkande, och de tankarna ställer sig miljöpartiet bakom. Han är tydligen lyckligt omedveten om att Bengt Kindbom, jag och Bo Hammar är överens i dessa frågor i presstödsutredningen – överens om

det som han nyligen berömde Bengt Kindbom för. Det där stelbenta tänkandet som tillskrivs mig skulle då rimligen tillskrivas även dem som Hans Leghammar alldeles nyss berömde.

Sedan vill jag, herr talman, bara tillägga att jag tidigare inte har yrkat bifall till hemställan i utskottets betänkande, vilket jag härmed gör.

Anf. 71 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag vill gärna passa på tillfället att ännu en gång tala in till riksdagens protokoll vad Hans Nyhage sade i sin senaste replik, för jag tycker att det är värt att upprepas.

Hans Nyhage sade ungefär så här: Vi moderater lägger fram våra förslag utan att bedöma förutsättningarna för deras förverkligande och deras konsekvenser.

Jag har länge misstänkt att det förhåller sig på det sättet. Jag är glad att ha fått det bekräftat och vill gärna än en gång i riksdagens protokoll understryka att det förhåller sig så.

Jag har också tänkt säga några ord till Hans Leghammar, som jag inte vill söka sak med. Jag är överens med miljöpartiet de gröna om att vi bör komma till rätta med reklambombardemanget. Nu vill jag inte mästra miljöpartiet, som ju är ett ganska nytt parti och väl inte har tänkt igenom alla frågor. Men jag ber er ändå att fundera över det här med reklamen i dagspressen. Som jag ser det är nu det viktiga att komma åt direktreklamen, annonsblad och annat. Vi i vpk har tidigare lagt fram förslag om att lägga en mycket hård reklamskatt på den typen av publikationer och reklammaterial. Det är bättre att styra reklamen till dagspressen.

Sedan kan vi tycka illa om att dagspressen är beroende av reklamintäkter, men det är ju bättre att reklamen hamnar där än i en massa obskyra reklamblad och annonsblad, i direktreklam osv.

Fundera alltså en gång till på den frågan! Då tror jag att vi kan göra gemensam sak när det gäller att begränsa reklamen. Den reklam som vi trots allt inte kommer undan kan då styras till i huvudsak dagspressen.

Anf. 72 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Bo Hammars inlägg torde höra till det mest fantastiska som någonsin har yttrats i den här kammaren. Det var en våldsam förvrängning, såvitt jag kan bedöma en fullt medveten lögn, som Bo Hammar vräkte ur sig i denna kammare.

Det var ju precis tvärtom jag sade. Jag sade att när vi lägger fram våra förslag, så gör vi det mot bakgrund av vad vi bedömer vara möjligt att genomföra – och vad dagspressen kan komma att klara. Det var alltså precis motsatsen till det som Bo Hammar här påstod. Jag måste på det bestämdaste reagera mot att en ledamot i den här kammaren uttalar sig på det sätt som herr Hammar nyss gjorde.

Anf. 73 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Jag kanske hör illa, men vi får väl konsultera protokollet – om nu inte Hans Nyhage gör några ändringar i snabbprotokollet. Jag uppfattade det faktiskt så, att Hans Nyhage menade att ni lägger fram era

förslag utan att bry er om förutsättningarna för deras förverkliganden och deras konsekvenser. Och jag tycker att det är i linje med det sakliga innehållet i de förslag som ni presenterar.

Men vi får alltså se om jag har missuppfattat Hans Nyhage. I så fall ber jag självfallet om ursäkt, för jag har ingen avsikt att vara oförskämnd mot Hans Nyhage.

Anf. 74 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Jag skall givetvis acceptera den ursäkt som Bo Hammar nu kom med i slutet av sitt senaste inlägg. Jag tycker ändå att det hade varit lämpligt om Bo Hammar hade kollat innebörden av vad jag sade innan han gjorde ett sådant påstående som vi nyss fick höra. Det hade faktiskt varit synnerligen lämpligt.

Anf. 75 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Den kollningen skall jag göra i protokollet. Jag har alltså bett om ursäkt med den reservationen att jag missuppfattade Hans Nyhage. Jag är dock inte så säker på att jag gjorde det. Men vi skall kanske inte fortsätta att gräla om detta, utan vi får titta på saken.

Anf. 76 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Jag hade egentligen tänkt begära replik med anledning av Kurt Ove Johanssons senaste inlägg, men jag nickade inte tillräckligt snabbt.

Jag tycker faktiskt att Kurt Ove Johansson skall lyssna på vad jag säger här i kammaren. Det tycker jag är ett grundläggande krav – så att han bemöter och går till attack på riktiga grunder.

Ge er på vår syn på reklamskatt och annat, ge er på ståndpunkter i sak och inte chimärer och sådant som tangerar person! Jag tycker faktiskt att det var litet snuskigt.

Anf. 77 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vägrar att inse att jag har gett mig på någon person. Jag har gett mig på vad Hans Leghammar påstod att jag skulle stå för – stelbenthet osv. – när det gäller presstödet. Hans Leghammar beskriver hur Bengt Kindbom står för nya, fina tankar. Så berättar jag för Hans Leghammar att Bengt Kindbom, jag och Bo Hammar är fullständigt överens i presstödsutredningen. Då förstår jag inte att Hans Leghammar kan komma med de här senaste beskyllningarna – att jag skulle ge mig på person. Jag har ju i högsta grad gett mig på innehållet i Hans Leghammars inlägg.

Anf. 78 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Kurt Ove Johansson förnekar sig inte. Med superlativer och tuffa ord kan man tydligen komma långt. Kurt Ove Johansson har gjort det i KU, och jag hoppas att han är nöjd med det. Men jag tycker faktiskt att det är viktigt att i sak diskutera de här presstödsfrågorna och reklamens utveckling i stället för att hålla på med vad jag tycker är rätt mycket av pajkastning.

Prot. 1988/89:76
8 mars 1989

*Anslag till de kungliga
hov- och slottsstaterna*

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande
19.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande
19 om anslag till de kungliga hov- och slottsstaterna.

Anslag till de kungliga hov- och slottsstaterna

Anf. 79 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Finansministern tillhåller ju strängt de statsanställda att inte ta ut mer än 5 % i löneförhöjning. Men vad som gäller i kojorna gäller uppenbarligen inte i slotten. Samme finansminister förslår nämligen att den kungliga familjen får ett påslag på 11 % för sin hovhållning, vilket sannerligen är generöst, i dessa tider då de flesta verksamheter i offentlig regi beläggs med svångrem.

Vi i vpk tycker att det är orimligt. Vi säger nej till detta statsfinansiella överdåd.

Däremot vill vi i vpk gärna slå vakt om Sveriges kulturhistoriska arv, och dit räknar vi i hög grad de kungliga slotten, som faktiskt är svenska folkets och inte kungafamiljens egendom. Vi tycker då att det skall satsas litet mindre på kungens fester och mer på hans, eller våra, slott.

Jag har sett att en del tycker att det är förvånande att just vi kommunister intresserar oss för slotten, men det är det inte alls. Vi i vpk tycker – det har vi på många sätt manifesterat under årens lopp – att det historiska arvet är kolossalt värdefullt och att det är viktigt att slå vakt om detta.

Jag vill också i detta sammanhang erinra om att det i det krigshärjade Warszawa en gång i världen var kommunisterna som gjorde det till en nationell angelägenhet att återuppbygga inte bara Warszawas fina gamla stad utan också det kungliga slottet, som för övrigt har en viss svensk anknytning.

Det vore en bra idé att, som jag har sagt tidigare, anslå mindre till festerna på slotten och mera till att upprätthålla standarden på slotten och också öppna de kungliga slotten för folket för olika former av verksamhet som kan vara lämplig där.

Därmed, herr talman, vill jag yrka bifall till vpk-reservationen till detta betänkande.

Anf. 80 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten tillstyrker förslaget i budgetpropositionen vad gäller anslagen till hov- och slottsstaterna. Vpk reserverar sig och vill att anslaget till hovstaten minskas med 1 600 000 kr., som i stället tillförs slottsstaten för upprustning av slotten.

Tre fjärdedelar av anslaget till hovstaten går till löner bl.a. till lokalvårdare, chaufförer, kökspersonal och liknande låglöne-kategorier. Staten har givetvis ett ansvar för att dessa anställda har godtagbara löner i jämförelse med andra arbetsplatser. Jag utgår självfallet från att Bo Hammar inte motsätter sig avtalsenliga löner till personalen.

Som bekant styr riksdag och regering riket. Kungen har numera endast

representativa plikter. Medel till representation går över hovstatens budget. Det är rimligt att kungen, likaväl som landshövdingar och diplomater, får ersättning för den representation som krävs av honom. Över detta anslag betalas också telefonväxel och diverse transporter.

Utskottsmajoriteten motsätter sig därför inte den måttliga höjning av hovstatsanslaget som föreslås. Detta anslag har släpat efter kostnadsutvecklingen, och det har påverkat löneläget för de anställda. I reala termer har det sjunkit sedan 1973, då den nuvarande kungen tillträdde sitt ämbete.

Vpk vill i stället öka anslaget till slottsstaten. I år utgår ett förslagsanslag på 20 015 000 kr., vilket var något mer än vad riksmarskalksämberet faktiskt hade äskat. Anslaget räknas i år upp med 1 215 000 kr. Förra budgetåret höjdes slottsanslaget kraftigt, med över 2 milj. kr. Riksmarskalksämberet har i en skrivelse till regeringen med tacksamhet noterat det trendbrott som ägt rum.

Jag räknar med att riksmarskalksämberet och ståthållarämbetet i samråd med byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet följer den fråga som rör slottens iståndhållande. Slotten är allas egendom och har i de flesta fall kulturhistoriskt värde. Utskottet konstaterar också att en omfattande visning för allmänheten äger rum på de kungliga slotten. Något särskilt uttalande från riksdagen är därför inte påkallat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Anf. 81 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Jag har för länge sedan gett upp hoppet om att den socialdemokratiska riksdagsgruppen skulle vara beredd att följa det egna partiprogrammet och hjälpa vpk att införa republik i detta land, men jag trodde ändå att jag skulle kunna få de socialdemokratiska kollegerna här i riksdagen med mig när det gäller att inte slarva i väg alltför mycket pengar till kungens hovhållning och hans olika tillställningar.

Det handlar inte alls om lönerna, Catarina Rönnung – vi är självfallet överens om att de anställda skall ha normala, avtalsenliga löner. Jag vill fråga Catarina Rönnung om hon har sett att Kjell-Olof Feldt på någon annan budgetpost har kalkylerat med 11-procentiga lönepåslag. Eller gäller det bara kungens hovhållning?

Anf. 82 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Anslaget till kungens hovhållning ökar inte med 11 % utan med 10,5 %, beroende på att det länge har sackat efter. Naturligtvis påverkar det löneläget för den personal som är anställd, eftersom tre fjärdedelar av detta anslag går till utbetalning av löner. Det är typiska låglöne kategorier, som kökspersonal, städpersonal, chaufförer och andra, som nu äntligen efter många år har lyckats få avtalsenliga löner. Vi tänker på de anställda. Vi tycker också att den representation som staten kräver att kungen skall hålla på ett rimligt sätt skall ersättas.

Just anslaget till upprustning av slotten, som Bo Hammar ivrar för, har ökat kraftigt. De kungliga slotten ligger i Stockholmstrakten, där byggbranschen är överhettad och det är svårt att få byggnadsarbetare. Därför har riksdagen prioriterat en satsning på nyproduktion och bostadsbyggande. Jag

tror att det anslag som riksdagen nu ger till de kungliga slotten är tillräckligt. Anslaget är också högre än vad riksmarskalksämberet har äskat, vilket är något förvånande.

Anf. 83 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill bara avslutningsvis säga att jag efter det att ni om en stund har röstat igenom utskottets förslag skall tillstålla beslutet Statsanställdas förbund och andra låglöneförbund, som kämpar hårt för sina medlemmars löner. På det sättet kan det möjligen ha något gott med sig, när de ser att riksdagen kan vara generös när det gäller anslag på vissa områden. Det kan vara en hjälp i lönekampen och mot finansministerns lönepolitiska linje.

Anf. 84 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Denna ökning till hovstaten innebär, som jag sade, att typiska låglönegrupper har kommit upp i avtalsenliga löner. Jag är bara tacksam att Bo Hammar sänder betänkandet och protokollet från debatten till de fackliga organisationerna, eftersom de ganska länge har eftersträvat att även staten via hovstaten betalar ut avtalsenliga löner.

Anf. 85 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Jag trodde faktiskt att jag i utskottet hade yrkat bifall till vpk:s reservation i fråga om hov- och slottsstaterna. Någonstans har det tydligen uppstått kommunikationsproblem. Jag yrkar i alla fall nu bifall till vpk:s reservation.

När jag såg den här motionen första gången tänkte jag: Oj, när det handlar om något sådant som hov- och slottsstaterna kommer det säkert massor av kommunistiska floskler som det blir svårt att ställa upp på. Men jag blev imponerad och glatt överraskad när jag läste igenom motionen och tog ställning till vad där faktiskt stod. Jag tyckte det var mycket vettiga förslag. Vi behöver i vårt samhälle litet distans och i vissa områden litet mindre flärd och litet mer kulturella satsningar. Det är vad möjligheten till ett ökat öppethållande på slotten ger. Vi kan där se vårt traditionsarv osv. Jag stöder helhjärtat vpk-motionen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Finansutskottets betänkande 21

Mom. 1 (sparfrämjande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 23

Mom. 2 (stöd till dagspressen)

Först biträdades reservation 2 av Birgit Friggebo och Ylva Annerstedt med 42 röster mot 36 för reservation 3 av Bo Hammar och Hans Leghammar. 237 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Anders Björck m.fl. – som ställdes mot reservation 2 av Birgit Friggebo och Ylva Annerstedt – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 211 röster mot 61 för reservation 1 av Anders Björck m.fl. 43 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (lån till dagspressen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Birgit Friggebo och Ylva Annerstedt – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (lättläst nyhetsinformation)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 73 för reservation 5 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 19

Mom. 1 och 2 (Hans Maj:ts Konungens och det Kungliga Husets hovhållning, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 37 för reservationen av Bo Hammar. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkanden

1988/89:KU20 om anslag till datainspektionen (prop. 1988/89:100 delvis),
1988/89:KU21 om anslag till allmänna val (prop. 1988/89:100 delvis),

justitieutskottets betänkande

1988/89:JuU8 om anslag till statsrådsberedningen m.m. (prop. 1988/89:100 delvis) och

försvarsutskottets betänkande

1988/89:FöU11 om beredskapsbudget för totalförsvarets civila del (prop. 1988/89:100 delvis).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Prot. 1988/89:76
8 mars 1989

*Anslag till kyrkliga
ändamål*

7 § Föredrogs

kulturutskottets betänkanden

1988/89:KrU10 om anslag till kyrkliga ändamål (prop. 1988/89:100 delvis),
1988/89:KrU11 om anslag till internationellt kulturellt samarbete (prop.
1988/89:100 delvis).

näringsutskottets betänkanden

1988/89:NU11 om kreditupplysningslagens regler om beställaruppgifter och
1988/89:NU12 om ändring i lagen om bevakningsföretag, m.m. (prop.
1988/89:63).

Andre vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i
angiven ordning och avgöras efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling kulturutskottets betänkande 10 om anslag till
kyrkliga ändamål.

Anslag till kyrkliga ändamål

Anf. 86 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Vi har i kulturutskottets betänkande ett antal frågor som vi
som arbetar med kyrkliga frågor tycker är viktiga och angelägna. Jag skall
kortfattat kommentera några av dem och avslutningsvis yrka bifall till
reservation 3.

Det första ärende som jag tar upp handlar om kyrkomötets protokoll. På
den stol där talmannen nu sitter brukar jag sitta när kyrkomötet har
sammanträden. Från den stolen har jag som kyrkomötets ordförande kunnat
notera de olika beslut som kyrkomötet fattar. Jag har också kunnat notera att
det till kyrkomötets protokoll, som noggrant har förts sedan 1868 och fram
till nu, inte finns något register för två väsentliga perioder. Detta har jag
uppmärksammat i en motion som utskottet behandlat, och jag uppfattar
utskottets ställningstagande i varje fall vad gäller den första delen som en
tillstyrkan av bifall, även om man inte formulerat sig riktigt så distinkt. Det
handlar om de kyrkomöten som hölls åren 1975, 1979 och 1982. Utskottet
säger att det må vara regeringens sak att bedöma den här frågan.

Jag skall till protokollet citera utskottets skrivning i detta sammanhang:
"Enligt utskottets mening är det rimligt att kostnader för register över de
allmänna kyrkomötena bekostas över statsbudgeten. Det får förutsättas att
regeringen överväger i vilken ordning motionärernas önskemål i detta
hänseende kan tillgodoses."

Med hänsyn till den skrivningen har jag inte något ytterligare yrkande på
denna punkt. Men jag noterar att beträffande den andra delen av ifrågava-
rande motion, som handlar om kyrkomötena 1983–1988, har utskottet menat
att det må åvila centralstyrelsen att göra den bedömningen. Jag kan trots att
jag är motionär instämma i detta uttalande.

Vidare har vi två delfrågor som berör vissa ersättningar till kyrkofonden
resp. bidrag till trossamfund.

För att ta den senare frågan först handlar det här i första hand om lokalstöd till trossamfund. Vi har i utskottet gjort skrivningar som innebär att vi stärker stödet, i första hand till olika invandrargrupper trossamfund. Här finns en folkpartimotion där man vill gå längre. Vi andra har inte kunnat ställa upp vare sig på argumenteringen eller på slutsatsen i motionen.

Det finns också en lång och principiellt intressant motion från centerpartiet när det gäller vissa ersättningar till kyrkofonden. Motionärerna vill anslå 100 miljoner extra till kyrkofonden. De av oss som är starkt inblandade i kyrkans verksamhet och ägnar vår fritid åt den tycker naturligtvis att 100 milj. kr. extra till kyrkofonden kanske vore bra. Men jag tror, herr talman, att man skall sätta in den här frågan i ett annat sammanhang och se den i ett större perspektiv.

Kyrkofonden byggs ju upp av de avgifter som församlingarna bidrar med. Kyrkofonden får alltså huvuddelen av sitt kapital via församlingarna och hanterar det också i första hand i relation till församlingarna och i viss mån till kyrkans stifts- och centrala verksamhet. Vi har i några år utrett kyrkofondens ställning, och på en punkt menar jag att den nuvarande organisationen är felaktig – jag skulle vilja att kyrkofonden hade en kyrklig majoritet. Men detta ligger utanför det ärende vi behandlar i dag.

Däremot finner jag det svårt att spontant ställa upp på det resonemang som förs i centerpartimotionen. Alla partiers representanter utom centerpartiets har i utskottet kunnat enas om en skrivning som innebär att vi tar samma ställning till kyrkofonden och dess finansiering som utskottet tidigare gjort.

Så avslutningsvis den fråga vi mest har diskuterat i utskottet, nämligen Gåva av den ryska jubileumsbibeln, som är den rubrik som vi nu använder. Det handlar ursprungligen om ett initiativ som Svenska bibelsällskapet har tagit. Man menar att det är rimligt att vi från Sverige liksom man gjort från andra länder underlättar möjligheterna att föra in biblar till den ryska ortodoxa kyrkan i Sovjet. Frågan har aktualiserats i första hand i samband med 1000-årsjubileet i Ryssland.

Själv är jag ledamot av Bibelsällskapet och har varit med i beredningen och ställningstagandet i det här ärendet. Vi har där i bred ekumenisk samverkan sagt att detta är önskvärt.

Utskottet har en poäng när utskottet säger att sådant här i första hand skall ske på frivillig grund och göras av samfunden tillsammans. Det är avgjort en poäng. Samtidigt kan man i det här sammanhanget säga att det är viktigt att samhället faktiskt på olika sätt kan underlätta den här markeringen, att vi för in biblar till Sovjet och ger människor i Sovjet möjlighet att möta den heliga skrift.

Det här har lett till tre olika ställningstaganden. Utskottet vill just nu inte göra någonting, moderaterna och folkpartiet säger gemensamt att ansvaret för att den här frågan nu löses ligger på regeringen, och det är regeringens sak att se till att bidrag överförs till kyrkofonden för att klara det den vägen. Vidare finns det en centerpartireservation där reservanterna vill anslå 3 milj. kr. direkt över statsbudgeten.

Jag vill avslutningsvis, herr talman, säga att frågan ännu inte är avgjord. Bibelsällskapets framställning har avslagits av regeringen, men den skrivelse i samma ämne som kommit från svenska kyrkans centralstyrelse ligger ännu

på regeringens bord. Jag må väl från denna talarstol säga att jag hoppas att regeringen har omdöme nog att hantera frågan på ett sådant sätt att det som olika grupper i kyrkan och även här i riksdagen har understrukt – nämligen att vi skall få möjlighet att skicka över de här biblarna till Sovjet – blir möjligt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 3 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 87 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Statens bidrag till trossamfunden – i det här sammanhanget alltså andra samfund än svenska kyrkan – har på senare tid släpat efter, särskilt i förhållande till stödet till allmänna samlingslokaler. Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund hade i år äskat 25 milj. kr. för detta ändamål. Men regeringen anvisar enbart 11,6 milj. kr., vilket innebär en ökning i förhållande till förra budgetåret med 448 000 kr. Samarbetsnämnden redovisar att den för innevarande budgetår har att behandla 73 ansökningar om statsbidrag till kyrkolokaler med en sammanlagd byggkostnad beräknad till 228 milj.kr.

Enligt förordningen skall bidragsberättigade kyrkbyggen stödjas med 30 % av kostnaderna. Men för närvarande räcker anslagna medel bara till ca 13 %.

Det finns ett mycket stort behov av nya lokaler för inte minst de nya, av invandrare dominerade trossamfunden. Det är rimligt att en uppräknig av anslaget sker, så att den långa kön av anslagssökande kan reduceras något.

Jag tycker det är värt att erinra om att samfundens kyrkor och lokaler i all huvudsak byggs och drivs med frivilligt insamlade medel. Den verksamhet, inte minst det omfattande ungdomsarbete, som bedrivs av de fria samfunden bör stödjas och uppskattas från det allmännas sida. En något generösare bidragsgivning till deras lokaler är ett sätt att visa sådan uppskattning. Folkpartiet föreslår därför att lokalbidraget räknas upp med 8,3 milj. kr. utöver regeringens förslag, så att bidraget blir 20 milj. kr.

Statens bidrag till allmänna samlingslokaler uppgick för tio år sedan till två gånger bidraget till anskaffande av lokaler för trossamfunden. Tio år senare fick de allmänna samlingslokalerna 14 gånger så mycket som trossamfunden. För socialdemokraterna är alltså – det är uppenbart – Folkets hus så mycket viktigare än Guds hus.

Det skulle vara intressant att höra vad Torgny Larsson, som representerar Broderskapsrörelsen, har att säga om den här anslagsutvecklingen för å ena sidan de allmänna samlingslokalerna och å andra sidan kyrkbyggena.

Herr talman! Den ryska ortodoxa kyrkan har bett om 75 000 biblar utöver dem som tidigare erhållits som gåva via de svenska kyrkorna. Den danska och den norska regeringen har fattat positiva beslut och med statsmedel gjort det möjligt för kyrkorna att sända över biblar som gåva. Den socialdemokratiska regeringen har på denna punkt varit snål och kitslig. Ärkebiskopen höll på att inte få träffa kyrkministern för att plädera för sin sak.

Om regeringen skulle ta konsekvenserna av sin syn att svenska kyrkan bör förbli en av staten styrd kyrka, borde det vara självklart att regeringen medverkar i detta projekt. Om regeringen ser framåt mot ett system med

större frihet för svenska kyrkan i förhållande till staten, borde det likaledes vara naturligt att hjälpa till när svenska kyrkan uttryckt detta önskemål.

Regeringen kan antingen ta medel från kyrkofonden eller ge ett direkt statsbidrag eller kombinera de två finansieringsvägarna. Det är nog inte pengar det handlar om utan den goda viljan.

Också på den här punkten vore det intressant att höra vad Broderskapsrörelsens företrädare har att säga i denna fråga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 88 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Under 1980-talet har det genomförts ett antal reformer när det gäller svenska kyrkan. Vi hade först frågan om den nya kyrkomötesorganisationen, sedan den utjämning av de ekonomiska kostnaderna som 1982 års beslut innebar och nu senast de organisatoriska förändringarna på stifts- och församlingsnivå. Utgångspunkten har hela tiden varit att stärka svenska kyrkan som trossamfund, att vi skall kunna bibehålla en öppen folkkyrka som finns i alla delar av vårt land och som också har förutsättningar att verka där.

När riksdagen fattade beslut om förändringar av utjämningsystemet mellan de kyrkliga kommunerna var utgångspunkten också att staten skulle bidra till kyrkofonden för skatteutjämning och för fondens verksamhet. På den punkten fanns det en majoritet här i riksdagen. Den har numera försvunnit. Det är därför vi från centerns sida får driva den här frågan ensamma. Vi anser att det fortfarande är berättigat att svenska kyrkan får ett statsbidrag till kyrkofonden.

Vi ger ju statsbidrag till frikyrkosamfunden över det särskilda anslaget. Det är på den här punkten lika naturligt, herr talman, att ge ett bidrag till svenska kyrkan. Tidigare jämfördes dessa anslag med varandra. Till detta kommer också att kyrkomötet vid flera tillfällen har uttalat sig för att statsbidrag bör utgå till kyrkofonden och att det bidraget bör stå i viss relation till statsbidragen till de fria samfunden.

När kyrkomötet har gjort dessa uttalanden har det gjort det i vetskap om budgetläget för rikskyrkans verksamhet. Rikskyrkan har heller ingen annan finansieringsform vid sidan av kollektmedel än de medel den kan få ur kyrkofonden.

Herr talman! I vår reservation har vi räknat ut vilka belopp som på detta sätt har undandragits svenska kyrkans verksamhet. Jag behöver inte läsa upp vad som står utan hänvisar till reservationen.

Åstrand sade förut att kyrkofonden byggs upp via de bidrag som kommer från församlingarna. Det äger sin riktighet – det är bara det att en del församlingar har det bra ställt, andra har det sämre ställt i ekonomiskt avseende. Det behövs alltså en solidarisk utjämning; det är ju det som ligger i hela systemet.

På vilket sätt byggs då fonden upp med anslag från församlingarna? Det är inte bara församlingarna utan i många fall bidrar också pastoraten. Detta görs genom den allmänna och den särskilda kyrkoavgiften. Då är det mycket väsentligt att påpeka att vi, då vi fattade beslut om organisationen på stiftsplanet och förändringarna på den lokala nivån, enhälligt gjorde vissa

undantag. I annat fall hade en del pastorat brandskattats på kapital och kapitalavkastning. Inte ens de förändringar som riksdagen då vidtog innebär att det blir ett rättvist förhållande för de pastorat som har skog eller jordegendomar. De får nämligen bidra med en stor del av avkastningen från dessa egendomar till kyrkofonden, mer än de får tillbaka från fonden. De får därför ta av skattemedel för att täcka de kostnader som bidragen från fonden egentligen skulle ha täckt.

I det fallet skulle statsbidrag till kyrkofonden vara en möjlighet att hjälpa dessa församlingar, så att de inte behövde ta av skattemedel för att finansiera kyrkofonden.

På den punkten förvånar mig moderaternas inställning då de säger att fonden byggs upp av församlingarna. Så är det inte. Det finns så många komponenter i det här. Om vi vill framhålla församlingarna som den viktigaste enheten i svenska kyrkan, alltså där kyrkans verksamhet skall bedrivas, och ge förutsättningar för detta är det också rimligt att tillföra kyrkofonden extra medel, så att man inte också via medel från kyrkofonden måste finansiera den centrala verksamheten. Då måste man nämligen ta ännu mer medel från församlingarna.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 1. För tids vinnande skall jag inte diskutera reservationen om gåvan till den ryska jubileumsbibeln. Jag hänvisar till Anders Svärd som skall tala senare.

Anf. 89 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Herr talman! Eftersom Bengt Kindbom apostroferade mig och menade att jag har intagit fel ståndpunkt i denna fråga vill jag ge två korta kommentarer.

Det är givet att centerpartiet kan säga att de satsar 100 milj. kr. mer på kyrkan genom att satsa 100 milj. kr. till kyrkofonden. Ingen kan ta ifrån Bengt Kindbom det argumentet. Det var emellertid inte det resonemang jag förde i mitt anförande. Jag förde resonemanget om hur vi skall se på kyrkofonden i relationen mellan svenska kyrkan och staten. Vi moderater och andra har ingen anledning att ändra vår principiella inställning.

Bengt Kindbom tyckte att jag gjorde det enkelt för mig i resonemanget om hur vi skall finansiera kyrkans verksamhet och hur vi skall se på kyrkofondens verksamhet. Låt mig göra bara en markering: det är rätt rimligt att göra en distinktion mellan svenska kyrkan som har kyrkokommunal beskattningsrätt och trossamfunden som inte har sådan. Om Bengt Kindbom vill ha ett argument för att vi inte spontant skall bifalla hans förslag, så är det det som är argumentet.

Vi har sett det som rätt naturligt att vara återhållsamma med särskilda bidrag till kyrkofonden, eftersom svenska kyrkan och samfunden har olika ekonomiska förutsättningar.

Anf. 90 BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Jag sade att jag var förvånad över moderaternas inställning. De har tidigare – i början av 1980-talet – ansett att detta varit ett riktigt sätt att tillföra kyrkofonden bidrag. Jag ville också föra resonemanget vidare, så att det inte blev alltför förenklat, nämligen att "det här bygger man upp genom bidrag från församlingarna".

Beträffande det sista Göran Åstrand tog upp om beskattningsrätten vill jag säga följande. Det är klart att den föreligger för församlingarnas vidkommande. Om man ser argumenteringen i vår motion och i reservationen finner man emellertid att vi tar med den centrala verksamheten i resonemanget. De centrala organen har ingen beskattningsrätt. Därför för man över medel från församlingarna till den centrala verksamheten på ett sätt som vi inte tycker är rimligt. Det är riktigare att tillföra kyrkan de medel som vi tidigare bedömt vara angelägna.

Anf. 91 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Vi behandlar i detta betänkande kyrkliga ändamål och kulturutskottets betänkande nr 10.

Inledningsvis vill jag framhålla att utskottet ansluter sig till regeringens förslag om förbättrat stöd och bättre möjligheter för etableringsstöd till invandrarnas trossamfund. Vi har ju i detta land ett betydande antal medlemmar i ortodoxa och muslimska kyrkor och grupper. Man kan hämta en upplysning från budgetpropositionen: Katolska kyrkan har nu den största numerären medlemmar bland de fria trossamfundet i Sverige. Det är en viktig upplysning.

När det gäller reservationerna till betänkandet är den första välbekant från tidigare år. Den handlar om anslag till kyrkofonden. Enligt riksdagens beslut har den kommunala beskattningen av juridiska personer avskaffats. Som en konsekvens av detta utgår inte längre skatteutjämningsbidrag till kyrkofonden. Statsmakterna har sedan i viss mån med anslag kompenserat detta. I årets budgetförslag föreslås en höjning av statsbidraget om 800 000 kr. Centerpartiet är inte nöjt med detta och föreslår en höjning om 100 milj. kr. Utskottsmajoriteten är inte heller nu beredd att vare sig frångå tidigare principbeslut, höja nivån eller återinföra kompensationen för inkomstbortfall.

Min fråga till centerpartiets Bengt Kindbom är: Varför 100 milj. kr? Vad baserar ni beloppet på?

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation nr 1.

När det gäller posten för verksamhetsbidrag och anskaffning av lokaler till trossamfund har regeringen föreslagit ett förbättrat stöd för invandrarnas samfund, som jag tidigare nämnde.

Folkpartiet har i sin reservation nr 2 yrkat på en ökning på 8,3 milj. till bidrag för anskaffning av lokaler. Regeringens förslag innebär en 4-procentig ökning, och jämfört med utvecklingen av anslag till övriga folkrörelser kan utskottsmajoriteten inte förorda en höjning.

När det gäller Jan-Erik Wikströms jämförelse med Folkets hus undrar jag om han avser nybyggnad och den renässans som vi upplever i dag inom Folkets hus-rörelsen.

Det är svårt att ta ställning till siffror. Vi får återkomma till det hela. Jag yrkar avslag på reservation 2.

Till sist, herr talman, behandlar jag reservationerna 3 och 4 angående gåva av den ryska jubileumsbibeln.

Det gäller, som det har framkommit, ytterligare en gåva av 75 000 exemplar av jubileumsbibeln som den ryska ortodoxa kyrkan har uttryckt

önskemål om. Svenska bibelsällskapet begärde för cirka ett år sedan i ett brev till regeringen anslag för biblar till ryska kyrkan. Detta, och senare en anhållan från svenska kyrkans centralstyrelse, avlogs av regeringen. Man ville ha anslag för ändamålet från både staten och kyrkofonden.

Utskottsmajoritetens inställning är att särskilda medel inte bör anvisas över statsbudgeten för detta ändamål. Mission och bibelspridning har av princip finansierats på annat sätt, dvs. på frivillighetens grund och genom insamlingar. Så hade också skett med den första gåvan till ryska kyrkan.

När det gäller Norge och Danmark, som har framhållits som exempel, är situationen annorlunda. Där avlönar staten kyrkans folk och svarar helt och hållet för kyrkans utgifter. Så är inte fallet i Sverige eller Finland. Det finns inga anslagsposter för detta ändamål hos oss.

När det gäller kyrkofonden har vi en ny lag. Jag konstaterar att kyrkofonden – mig veterligt – inte kan användas för detta ändamål. I vissa fall har medel använts för ekumeniska konferenser och när man har sänt svenska delegater utomlands. När det gäller den tidigare verksamheten med social verksamhet för svenska sjömän så har det handlat om just social verksamhet.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 92 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Tio års utveckling av å ena sidan anslagen till Folkets hus och andra allmänna samlingslokaler och å andra sidan anslagen till trossamfundet är en intressant läsning. När man ser den sifferserien, framstår det alldeles klart var socialdemokratins förankring och hjärta finns. Min enkla fråga – som närmast var riktad till Broderskapsrörelsen – var om man anser att detta är en riktig anslagsutveckling under det senaste decenniet.

Beträffande den andra frågan, om biblarna – ja, om nu ärkebiskopen anser att man kan använda medel ur kyrkofonden, tror jag han gör en riktig bedömning. Jag menar att kyrkofonden är svenska kyrkans pengar, och vår inställning bör vara att så långt som möjligt tillmötesgå svenska kyrkans synpunkter. Jag tycker att regeringens inställning härvidlag är både smättig och kitslig.

Anf. 93 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Herr talman! Jag har två kommentarer till vad Erkki Tammenoksa sade i detta sammanhang.

Om Erkki Tammenoksa tittar på s. 5 i utskottsbetänkandet, ser han följande skrivning, som han själv har godkänt: "Regeringen har ännu inte tagit ställning till centralstyrelsens framställning." I kontakter jag har haft har jag fått samma sak bekräftad. Nyss sade Erkki Tammenoksa från talarstolen att regeringen har avslagit centralstyrelsens skrivning. Detta var en nyhet. Jag lever dock ännu i den tron att regeringen inte har tagit ställning. Då öppnas möjligheten att ge pengar över kyrkofonden.

Också där vill jag citera utskottsbetänkandet. På s. 8 skriver vi: "Enligt utskottets mening torde det finnas ett icke obetydligt utrymme för regeringen att med stöd av bestämmelserna i kyrkofondslagen ge bidrag till gåvan av

jubileumsbibeln.” Visserligen står detta i en reservation som bl.a. Jan-Erik Wikström och jag gjort, men jag menar att vi har mycket gott på fötterna när vi skriver så. Det finns absolut möjligheter att med stöd av de bestämmelser som gäller i kyrkofondslagen använda fonden till detta ändamål. Sedan är det en annan sak om man vill göra det, men formellt föreligger såvitt jag kan förstå inga hinder.

Anf. 94 BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Den enda fråga som Erkki Tammenoksa hade med anledning av våra reservationer var: Varför just 100 milj. kr.? Det var inte mycket till försvar för avslaget!

Tidigare hade vi krav på att återställa de 88 miljonerna. Detta motsvarar inte ens penningvärdesförsämringen på 88 milj. kr. Kyrkomötet har enhälligt gjort framställningar om olika belopp, och vi har fastnat för beloppet 100 milj. kr. utifrån den totala budgetbedömning som vi har gjort.

Att föra debatten på det här sättet är fullkomligt meningslöst. Går vi över till exempelvis bidragen till trossamfunden, kan vi konstatera att det finns ansökningar om bidrag till kyrkolokaler för 228 milj. kr., och man anslår 63 835 000 kr. Jag kunde ställa precis samma fråga: Varför just det beloppet?

Jag har helt andra argument för mitt förslag till bidrag till kyrkofonden: framför allt rättvisesynpunkten och för att svenska kyrkans församlingar skall kunna fullgöra sin viktiga uppgift.

Anf. 95 ERKKI TAMMENOKSA (s) replik:

Herr talman! Först vänder jag mig till Jan-Erik Wikström och Göran Åstrand – det gäller om regeringen har avslagit skrivelserna. Jag använde det ordet, men man har ännu inte tagit positiv ställning till dem. Det är möjligen något mildare.

Sedan är det ju regeringens sak att återkomma. På vilket sätt det sker vet jag inte, men jag försvarar givetvis som det ser ut i dag att det inte är lämpligt att utnyttja kyrkofonden för utlandsändamål, som det heter. Det är icke lämpligt att utvidga fondens verksamhetsområde – så ser jag på det hela.

Och tänk på konsekvenserna, om vi skulle fatta ett annat beslut än det vi kommer att fatta i dag!

Anf. 96 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! En utgångspunkt skulle väl ändå kunna vara att regeringen följer ärkebiskopen när det gäller handhavandet av kyrkofondens medel. Då kan man vara på trygg och säker grund.

Anf. 97 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! I en motion som behandlats av kulturutskottet föreslår jag att riksdagen skall anslå 3 milj. kr. till utgivning av den ryska jubileumsbibeln, dvs. ett statsbidrag till produktionen av den nordiska gåvan i samband med den ryska ortodoxa kyrkans 1000-årsjubileum. Jag anser att starka skäl talar för förslaget.

De norska, danska och isländska regeringarna har anslagit statsmedel till

denna angelägna gåva. Det skulle vara värdefullt med en samnordisk aktion, där även Sverige deltar.

Utskottsmajoriteten förklarar sig inte beredd att förorda att särskilda medel anvisas över statsbudgeten till det ändamål som anges i motionen. Som skäl anförs att insatser av den art som föreslås i motionen hitintills i princip finansierats på frivillighetens väg genom insamlingar. Mission är ett exempel på sådan verksamhet som finansieras insamlingsvägen, enligt utskottsbetänkandet.

Jag tycker att utskottsmajoriteten här gör sig skyldig till ett feltänkande. Det är inte korrekt att jämföra med finansiering av missionsverksamhet. Mission bedrivs företrädesvis bland icke-kristna. Här handlar det emellertid om nya möjligheter för en kristen kyrka i Sovjetunionen att verka mer öppet.

I glädjen över att viss islossning nu synes vara på gång i Sovjetunionen borde även svenska staten kunna sälla sig till gratulanterna. Då handlar det om en glädje över de nya möjligheterna att bedriva kristen verksamhet. I Sverige betraktas detta som en självklar demokratisk fri- och rättighet. Så är det inte överallt; så har det inte varit i Sovjetunionen.

Det som de övriga nordiska länderna har ansett sig ha råd med bör även Sverige ställa upp för och bidra till.

Jag yrkar bifall till reservation 4. Om detta yrkande inte skulle samla en majoritet av kammarens ledamöter, yrkar jag i andra hand bifall till reservation 3 av Ingrid Sundberg m.fl.

Anf. 98 TORGNY LARSSON (s):

Herr talman! Jan-Erik Wikström vände sig till mig och ville att jag skulle säga någonting eftersom jag, som han sade, representerar Broderskapsrörelsen. Jag skall göra det, men inte därför att jag representerar Broderskapsrörelsen i det här sammanhanget – jag representerar socialdemokraterna. Däremot är det naturligtvis alldeles riktigt att jag tillhör Broderskapsrörelsen och dess förbundsstyrelse.

Det är två saker Jan-Erik Wikström tar upp. I fråga om medelsanvisningen till bidrag till trossamfund har jag ingen annan uppfattning än vad som kommit till uttryck i vad Erkki Tammenoksa och Göran Åstrand har sagt. Jag vill minnas att Göran Åstrand sade ungefär att det i och för sig är önskvärt med ett högre anslag. Det kan jag helt stämma in i, men vi lever i en värld där vi är tvingade att göra prioriteringar, och jag tycker inte att det är en så dålig höjning som regeringen och utskottet föreslår.

Då det gäller biblarna tycker jag att frågan kunde ha varit bättre skött och det från flera håll. Om man hade på ett bättre sätt tagit upp detta tidigare, kan det hända att det gått att hitta en bättre lösning.

Jag vill säga att jag inte heller är nöjd till alla delar med vad utskottet har sagt. Å andra sidan är saken inte definitivt avgjord ännu, och jag har fortfarande förhoppningar om att det skall kunna gå att finna en lösning med en kombination av olika åtgärder för att man på det sättet från Sverige skall kunna ge en gåva till den ryska kyrkan.

Anf. 99 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! När det gäller biblarna tolkar jag Torgny Larssons uttalande så att han ändå menar att det skulle vara önskvärt att Sverige kunde medverka på det sätt som skett i de andra nordiska länderna, och jag delar naturligtvis den uppfattningen.

Sedan till frågan om anslaget till trossamfunden. I och för sig finns det inte pengar till allting, naturligtvis. Men om man har genom åren kunnat göra jämförelser mellan bidragen till trossamfund och till de allmänna samlingslokaler, är det ändå märkligt att det för tio år sedan var dubbelt så mycket till de allmänna samlingslokalerna och för ett eller två år sedan var 14 gånger så mycket.

Det är dessa olika kurvor som jag finner så anmärkningsvärda. Om det var brist på resurser även till byggen av Folkets hus, kunde jag lättare förstå detta. Men jag drar slutsatsen av vad Torgny Larsson säger att han tycker att det är motiverat att staten satsar oändligt mycket mer på Folkets hus-lokaler än på trossamfundens kyrkobyggen.

Anf. 100 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Torgny Larsson säger sig hoppas på en lösning beträffande biblarna. Om några minuter har vi möjlighet här att bidra till den lösningen genom att rösta för reservation 4.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 12.)

Kammaren övergick till att debattera kulturutskottets betänkande 11 om anslag till internationellt kulturellt samarbete.

Anslag till internationellt kulturellt samarbete

Anf. 101 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande angående anslag till internationellt kulturellt samarbete behandlas några motioner, bl.a. en från centerpartiet om stöd för kultur- och folkrörelsekontakter med Baltikum och en fempartimotion med Karin Söder som första namn, gällande ökat stöd till Föreningen Norden.

Föreningen Norden, som i år firar 70-årsjubileum som intresseorganisation för nordiskt samarbete, har i sin anslagsframställan begärt en höjning av det statliga anslaget. Regeringen har i sin budgetproposition inte hörsammat denna vädjan. Framställningen från Föreningen Norden präglades av föreningens starka ambition att i ett skede då de europeiska integrationsfrågorna har högsta aktualitet förstärka det nordiska samarbetet.

Under kulturutskottets behandling av ärendet har det glädjande inträffat att ett enigt utskott ställer sig bakom motionerna om ett ökat anslag till Föreningen Norden. Det är ett bra ställningstagande, som ger Föreningen Norden en bättre möjlighet att sprida kunskap och förankra det nordiska samarbetet hos en bred publik.

Herr talman! Händelseutvecklingen i Baltikum är av vital betydelse för vårt land. Det är enligt centerpartiets mening angeläget att såväl folkrörelser som kulturinstitutioner och enskilda kulturutövare aktivt kan delta i det utbyte på bl.a. kulturens område som nu synes möjligt. Utvecklingen i Baltikum kommer också att vara beroende av de kontakter och det intresse som visas från de västeuropeiska ländernas sida. För att ta till vara de möjligheter till närmare kontakter som nu yppat sig anser centerpartiet att 1 milj. kr. skall avsättas för kultur- och folkrörelsekontakter med Baltikum.

Utskottsmajoriteten säger att utvecklingen i Baltikum bör följas med stort intresse, men är inte beredd att stödja centerförslaget. Jag yrkar därför bifall till centerpartiets reservationer i kulturutskottets betänkande nr 11 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 102 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Vi behandlar nu kulturutskottets betänkande nr 11 angående internationellt kulturellt samarbete. Utskottet ansluter sig till budgetpropositionens förslag utom på en punkt, beträffande kulturellt utbyte med utlandet i vad avser bidrag till Svenska Föreningen Nordens verksamhet.

I en fempartimotion föreslås att Föreningen Nordens anslag ökas till 3 milj. kr., trots att även regeringens förslag innebär en höjning, med drygt 100 000 kr. I detta sammanhang bör noteras att det i regeringens förslag finns ökningar på 200 000 kr. både till Biskops-Arnö-skolan och till det svenskfinska kulturcentret i Hanaholmen. Även i en socialdemokratisk motion föreslås en successiv ökning av anslagen.

Utskottet anser att det är viktigt med ett utökat nordiskt samarbete i dessa dagar. Resultat når man bäst med en verksamhet bland befolkningen för spridning av information och kunskaper om nordiskt samarbete. Utskottet ansluter sig till motionärernas krav, och det innebär en höjning av anslaget till Föreningen Norden, utöver vad regeringen föreslagit, med 1 204 000 kr.

I en reservation från centern föreslås ett anslag på 1 milj. kr. för kultur- och folkrörelsekontakter med Baltikum.

Utskottsmajoriteten har all respekt för motionen. Det är viktigt att stödja det kulturella utbytet mellan Sverige och Baltikum. Det väntar sig dessa folk, som fått uppleva en ny vår i sitt samhällseliga liv. Givetvis skall vi följa utvecklingen på allt sätt med största möjliga intresse.

Jag yrkar ändå, herr talman, avslag på reservationen. Utskottsmajoriteten anser att vi inte skall avvika från kutymen att inte anslå medel för särskild nation eller nationsgrupp. Dessutom är det utrikesutskottets sak att ta ställning till förslag med inriktning på att utveckla kultur- och övrigt utbyte mellan Sverige och Baltikum.

Jag kan upplysa kammaren om att utrikesutskottet har fattat ett beslut den 15 februari, där utskottet skriver: "Utskottet anser att karaktären av anslaget F 3 är sådan att det kan motiveras att regeringen det kommande budgetåret får möjlighet att utnyttja ett belopp på högst 2 milj. kr. ur detta anslag för folkrörelseanknutet kulturellt samarbete med vissa Östersjöländer, - - -."

Till sist vill jag nämna några ord om Svenska Unescorådets kansliresurser. I en motion har föreslagits en minimiresurs för kansliet i fråga. Unescorådets resurser, både löpande och projekt, handhas av utbildningsdepartementet i

dess reguljära verksamhet, och utskottsmajoriteten förutsätter att regeringen är uppmärksam på behovet.

Jag yrkar bifall till kulturutskottets hemställan i betänkande 11 och avslag på reservationen.

Anf. 103 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Vad som pågår i andra utskott är det omöjligt att följa, såvitt man inte själv deltar i ärendebehandlingen eller det föreligger ett betänkande från berört utskott hos riksdagsledamöter. Det gör det inte ännu i det aktuella fall som Erkki Tammenoksa redovisade.

Erki Tammenoksa sade att utrikesutskottet föreslår att 2 milj. kr. skall tas i anspråk för folkrörelseanknutet kulturellt samarbete med Baltikum bl.a. Jag vill då påpeka att några nya pengar tydligen inte har tillförts, utan dessa medel tas från fredsanslaget. Det tycker jag inte är rätt sätt, för det anslaget behövs för fredsorganisationerna. Jag vidhåller därför yrkandet från centerpartiet om 1 milj. kr. till kultur- och folkrörelseinsatser i Baltikum.

Anf. 104 ERKKI TAMMENOKSA (s) replik:

Herr talman! Jag trodde att jag skulle komma med en glädjande nyhet, men jag förstår Stina Gustavssons inställning i frågan.

Anf. 105 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! I det här betänkandet – KrU11 – behandlas under H 2 kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco samt medel för Svenska Unescorådet.

Under några år har Unesco brottats med en del organisatoriska och finansiella problem. Kritik har riktats mot organisationen bl.a. för splittring av arbetsprogrammet och brist på koncentration liksom för ineffektivitet i administrationen.

I dag kan jag till min glädje säga att situationen är en helt annan. Arbetet präglas av optimism, enighet och uppslutning kring organisationens uppgifter. Det bekräftades bl.a. vid generaldirektören för Unesco Federico Mayors besök i Sverige i januari i år. Det är också värt att påpeka att Sverige spelar en viktig roll under denna betydelsefulla period för Unesco, eftersom Sverige sedan några år tillbaka är representerat i Unescos styrelse.

Unesco har många viktiga arbetsuppgifter på sitt program:

- Kamp mot analfabetismen
- Utveckling av modern kommunikationsteknologi
- Främjande av kulturellt samarbete på alla nivåer
- Främjande av forskning och internationellt vetenskapligt samarbete
- Miljöarbete, bl.a. genom stöd till Unescos omfattande forskningsprogram.

Svenska Unescorådet har en mycket viktig roll att spela i detta arbete och måste ta sitt ansvar på största allvar. Och det gör så också. Rådet, som har fyra fackutskott – utbildningsutskottet, vetenskapsutskottet, kulturutskottet och kommunikationsutskottet – har fått ny inspiration genom de nya, friska

fläktar som i dag karakteriserar Unesco. Samtliga utskott är mycket aktiva och arbetar med konkreta planer, som för att kunna förverkligas fordrar bra kansliresurser. I vad gäller det senare har det varit minst sagt litet så. Neddragningar på kansliet har försvårat arbetet. Det föreligger stor risk för att rådets och de olika utskottens goda intentioner och planeringsarbete inte kan realiseras. Som exempel kan nämnas vetenskapsutskottets planer under innevarande år:

- Miljöutbildningsdag, som planeras tillsammans med utbildningsutskottet
- Vidarearbete avseende samhällsvetenskapernas ställning inom Unesco
- Förberedelse med Unescos kommande tvåårsprogram och budget liksom med kommande sexårsplan
- Projekt avseende Sidenvägen, detta tillsammans med kulturutskottet.

Svenska Unescorådet står inför många viktiga uppgifter de närmaste åren. Bl.a. skall det av FN:s generalförsamling proklamerade internationella läskunnighetsåret ILY – International Literacy Year – planeras, där Unesco har utsetts till ledande FN-organ.

Sverige har tillsammans med de övriga nordiska länderna engagerat sig i Unesco för att det internationella läskunnighetsåret skall innebära intensifierade ansträngningar att minska analfabetismen. Unescos mål är att utrota analfabetismen till år 2000.

Svenska Unescorådet behöver på ett bättre sätt än hittills profilera sig och vara pådrivande i frågor inom sitt arbetsområde. En grundförutsättning för detta är att rådet har ett fungerande och väl bemannat kansli. De neddragningar och byten och den bristande kontinuitet kansliet fått vidkännas verkar hämmande på arbetet och förrycker viktig planering. Det är därför av största vikt att en minimiorganisation för kansliet garanteras.

Det är dessa förhållanden som ligger till grund för den motion som jag tillsammans med Birgitta Rydle från moderaterna och Pär Granstedt från centerpartiet inlämnat till årets riksmöte och som nu behandlats av kulturutskottet. För att ett fullgott och kontinuerligt arbete skall kunna uträttas av Svenska Unescorådet fordras minst fyra tjänster: 2,5 som handläggare och 1,5 som biträdande personal.

Utskottet skriver med anledning av motionen följande:

”I årets och föregående års budgetproposition har regeringen redovisat Sveriges engagemang i Unesco och de förhoppningar som kan knytas till den positiva utveckling av Unescos verksamhet som organisationen står inför. I sådant sammanhang har regeringen också framhållit att Sveriges ökade engagemang i Unesco, genom medlemskap i dess styrelse m.m., medför ett särskilt ansvar för Sverige att följa och bereda frågor rörande utvecklingen inom Unesco samt att sprida information i det svenska samhället om Unesco och dess arbete. Mot bakgrund av det synsätt som regeringen redovisat i dessa sammanhang förutsätter utskottet att regeringen är uppmärksam på Svenska Unescorådets behov av kansliresurser inte bara för den löpande verksamheten utan också för särskilt resurskrävande projekt.”

Herr talman! Jag tolkar detta uttalande av utskottet som en direkt uppmaning till regeringen att garantera Svenska Unescorådets kansli den

minimiresurs som beskrivs i motion Kr316 och tackar utskottet och dess ordförande för en positiv och välvillig syn på motionsförslaget. Jag förutsätter naturligtvis att regeringen fullföljer vad utskottet hemställer och riksdagen här beslutar och fortsättningsvis ger Svenska Unescorådet de erforderliga kansliresurserna.

Prot. 1988/89:76
8 mars 1989

Kreditupplysningslagens regler om beställaruppgifter

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 12.)

Kammaren övergick till att debattera näringsutskottets betänkande 11 om kreditupplysningslagens regler om beställaruppgifter.

Kreditupplysningslagens regler om beställaruppgifter

Anf. 106 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Jag tänker som en liten illustration till hur den nuvarande kreditupplysningslagen fungerar berätta en episod som utspelade sig när jag för ett par tre år sedan själv drabbades av kreditupplysning.

En dag fick jag ett brev från ett av de större kreditupplysningsföretagen med information om att någon hade begärt kreditupplysning om min privata ekonomi. Jag fick också en kopia på de uppgifter som lämnats i anslutning till denna begäran.

Däremot fick jag inte veta vem som hade begärt denna upplysning, eftersom jag, som man uppgav, var att betrakta som näringsidkare. Eftersom jag inte var och aldrig hade varit näringsidkare tillskrev jag kreditupplysningsföretaget och krävde med hänvisning till kreditupplysningslagen besked om vem som begärt upplysningar om min privata ekonomi. Efter en tid fick jag ett svar där man sade att jag i egenskap av kommunal förtroendevald också satt med i styrelsen för ett kommunalt fastighetsbolag och därför var att jämställa med näringsidkare.

Detta ansåg jag vara orimligt och horribelt. Därför begärde jag en prövning av den här frågan i datainspektionen. Jag skickade en kopia till kreditupplysningsföretaget. Efter en tid fick jag ett brev där man sade att jag visserligen fortfarande var att betrakta som näringsidkare och därför inte hade rätt att få reda på vem som hade begärt kreditupplysning om mig, men att man hade överlagt med den som begärt kreditupplysningen och kommit överens om att jag trots detta skulle informeras om vem som hade begärt upplysningen. Det visade sig vara ett bensinbolag, med vilket jag inte har några relationer eller inte har begärt någon kredit ifrån, som hade begärt den här upplysningen.

Senare meddelade datainspektionen som svar på min begäran om överprövning att den ansåg att kreditupplysningsföretaget hade gjort en korrekt bedömning när det inte lämnade ut denna uppgift. Trots att jag hade fått beskedet från kreditupplysningsföretaget hade jag således ändå låtit denna prövning ligga kvar. Datainspektionen meddelade således att företaget hade bedömt det här riktigt. Det var alltså enligt den nuvarande lagstiftningen helt korrekt att på mig som kommunalt förtroendevald beställa uppgifter om min privata ekonomi, utan att jag skulle få reda på vem som begärt uppgiften.

Man kan då fråga sig vad det var för en mycket viktig information som på detta sätt skulle inhämtas för att bolaget skulle kunna ge kredit. Jo, en anställd i det kommunala bolag i vilket jag satt som en av flera styrelseledamöter hade en leasingbil. För den behövde han bensin. Det kommunalägda företaget hade därför ansökt om ett kreditkort. Av denna anledning begärde bolaget kreditupplysning inte bara om det kommunala bolagets ekonomi utan också om samtliga styrelseledamöters och den verkställande direktörens privata ekonomiska situation. Detta skedde för att man skulle kunna lämna ut ett bensinkontokort till en anställd i ett kommunalt bolag.

Vad visar då detta? Jo, herr talman, det visar att den nuvarande lagstiftningen är bristfällig och medför ett dåligt integritetsskydd för vissa personer och för vissa kategorier. Att en egenföretagare på något sätt skulle vara undantagen från rättigheten att få veta vem som har begärt upplysning om honom är inte rimligt. Det är ännu mindre rimligt att personer som inte själva har ekonomiska relationer med ett företag – som i detta fall jag som kommunalt förtroendevald – skall behöva figurera i ett sådant här sammanhang. I detta fall lämnades upplysningar ut om mig som styrelseledamot i ett aktiebolag som är helägt av kommunen.

Det är rimligt att egna företagare och ledamöter i styrelser för kommunala eller andra bolag på samma sätt som privatpersoner får veta vem som har begärt upplysningar om deras privata ekonomi. Det går inte att hävda att det skulle vara ett hinder för en bra kreditupplysningsverksamhet. Om det ingår som en naturlig rutin i affärsförbindelser att begära kreditupplysning på företag med vilka man har eller skall ha relationer är det inte rimligt att tro att det på något sätt skulle kunna utgöra ett hinder att man också samtidigt skulle kunna lämna ut uppgifter om vem som har begärt uppgifterna.

Herr talman! Med denna lilla illustration som bakgrund vill jag yrka bifall till reservationen från moderaterna, centerpartiet och miljöpartiet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 107 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! I detta ärende har miljöpartiet inte tidigare deltagit i debatten, trots att vi hade chans i höstas. Nu tycker vi emellertid att det är nödvändigt med en markering. Miljöpartiets principiella inställning är att det finns alldeles för mycket hemlighetsmakeri i samhället.

Utskottet säger att när det gäller företagare så står två legitima intressen mot varandra. Det ena intresset gäller givetvis den som blir föremål för undersökningen och som gärna vill veta vem som vill undersöka honom eller hans företag. Det andra intresset gäller den som beställer undersökningen.

Vi menar att om någon anser att han behöver undersöka en affärsförbindelses kreditvärdighet så har han all anledning att stå för detta. Det är inget att skämmas för, menar vi i miljöpartiet.

Det är ofattbart att utskottet när det gäller enskild person tydligen inte anser att två intressen står mot varandra, utan då är det helt i sin ordning att man ger obligatorisk information om vem som frågar. Varför skall då den som vill undersöka en persons kreditvärdighet öppet redovisa

vad han eller hon sysslar med under det att den som vill undersöka en firma skall vara berättigad till sekretess? Vår uppfattning är att den som inte öppet vill redovisa sitt intresse för en affärskontakts kreditvärdighet kan låta bli att göra affärer med denna kontakt.

Utskottsmajoritetens avstyrkan av motionen saknar enligt min uppfattning all logik. Det finns därför kanske en möjlighet att det ständiga droppandet urholkar stenen och att utskottsmajoriteten så småningom inser det oberättigade i hemlighetsmakeriet i detta fall. Jag är optimist. Sker det inte i år, så sker det säkert något kommande år.

Tills detta sker yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen av Per Westerberg m.fl. Detta görs som ett litet bidrag i kampen mot ett överdrivet användande av hemligstämpeln, som tycks breda ut sig här i landet.

Anf. 108 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Med hänsyn till att vi skall hinna votera före kl. 18.00 skall jag fatta mig mycket kort. Jag skall också försöka att låta bli att dra på mig repliker.

Först vill jag yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 11 och därmed naturligtvis avslag på den bifogade reservationen.

Under alla år och fram till november 1988 har näringsutskottet varit helt enigt i denna fråga. Det är en enighet som nu inte längre kvarstår. Det beror inte bara på miljöpartiet som är ett nytilkommen parti, utan moderaterna och centerpartiet har bytt fot.

Som vi har konstaterat vid alla tillfällen som frågan har behandlats – det är många – är det två intressen som står mot varandra och som vi anser är lika legitima. Majoriteten står fortfarande kvar vid uppfattningen att en person skall kunna inhämta upplysningar om en näringsidkare utan att behöva röja sig.

Exemplen är många bland remissvaren på varför det fortsättningsvis också bör vara så. Jag skall bara ta ett par exempel. Småföretagens riksorganisation säger att om en småföretagare begär information om en tänkt affärspartner så finns denne partner inte kvar när den har fått reda på att man har gått in och begärt kreditupplysning. TCO svarade att en tjänsteman som funderar på att söka arbete och först försäkras sig om företagets trovärdighet kan titta i stjärnorna efter arbetet om det kommer fram att han begärt in upplysningar.

Det är ett par av alla de exempel som ges på varför vi även fortsättningsvis bör stå kvar vid den bedömning som näringsutskottet och även riksdagen har gjort under så många år tidigare.

Att lagen tillämpas på ett knepigt sätt tycker jag inte legitimerar att man ändrar på bestämmelserna. Man bör möjligen i stället se över hur lagen tillämpas och skärpa kraven i det avseendet.

Jag yrkar således bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 11.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 12.)

Kammaren övergick till att debattera näringsutskottets betänkande 12 om ändring i lagen om bevakningsföretag, m.m.

Ändring i lagen om bevakningsföretag, m.m.

Anf. 109 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Regeringen tar i proposition 1988/89:63 upp frågor som berör bevakningsföretagen. Bl.a. föreslås att det införs auktorisation för att få bedriva utbildning av väktare. Det föreslås också en särskild auktorisation för att få bedriva livvaktsverksamhet. I dessa avseenden har jag ingen gentemot regeringens förslag avvikande mening.

När det sedan gäller möjligheten att anlita ännu icke godkända väktare kan vi inte ställa upp på regeringens förslag. I en motion från centern krävs att det inte skall finnas någon undantagsbestämmelse när det gäller att anlita en person för bevakningsuppgifter innan denne avlagt ett prov och blivit godkänd. Detta är ett krav som vi framfört i en motion och som vi också tagit upp i en reservation.

Regeringen har i sin motivtext till detta förslag hävdad att det skulle skapa betydande problem för bevakningsföretagen när det gäller rekryteringen av väktare om möjligheten att anlita väktare under den tid då ansökan om godkännande prövas, vilket görs av länsstyrelsen, helt skulle tas bort. En ändring av bestämmelsen måste, enligt regeringens mening, ske under hänsynstagande till bevakningsföretagens situation. Regeringen anser det därför vara en alltför ingripande åtgärd att upphäva föreskriften i 6 § andra stycket bevakningslagen.

Jag anser dock, herr talman, att det inom ett bevakningsföretag föreligger uppgifter som är av den arten att det krävs att väktaren har genomgått utbildning och är godkänd av tillståndsgivande myndighet. En väktare måste vara en person som i fråga om laglydnad, medborgerlig pålitlighet och omdöme anses lämplig. Vi ställer samma krav på andra områden, exempelvis inom polisväsendet. En väktare skall dessutom ha genomgått utbildning, så att personen har god kunskap i bevakningstjänst och vad som därtill hör. En väktare är således en person som det ställs stora krav på. Det är viktigt att personer som är väktare uppfyller dessa krav, som man har rätt att ställa när man anlitar ett bevakningsföretag.

Om man släpper på de krav som jag här angivit finns det risk att personer med exempelvis avsevärd kriminell belastning kan komma att anlitas för bevakningsuppgifter under en ganska lång tid, innan länsstyrelsen kommit till en prövning. Den som anlitar ett bevakningsföretag skall inte behöva riskera att få en person som sedan inte visar sig uppfylla de krav som måste ställas på personal i bevakningsföretag. Möjligheten att anlita en person som väktare innan godkännande har meddelats av länsstyrelsen sänker således kvalitetskravet på väktarna och bör tas bort. Man bör i stället få till stånd en snabbare handläggning hos länsstyrelserna, så att det inte blir en lång väntetid innan besked ges.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen vid betänkandet.

Anf. 110 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s):

Herr talman! I det nu aktuella betänkandet behandlas regeringens proposition rörande ändring i lagen om bevakningsföretag m.m. De av regeringen föreslagna ändringarna har godkänts av utskottet med en enda

korrigerig. Det gäller hur lång tid som kan anses vara lämplig mellan två anställningar, innan godkännandet av en väktare skall återkallas. Regeringen hade här föreslagit två månader. Ett enigt utskott föreslår nu riksdagen att tidsfristen skall vara tre månader.

Vid behandlingen av propositionen i utskottet har en reservation avlämnats. Föregående talare har redogjort för motiven.

Det handlar alltså om en undantagsbestämmelse som ger bevakningsföretagen möjlighet att nyttja väktare, innan de blivit godkända av tillståndsgivande myndighet. Det bör påpekas att det nu föreliggande förslaget är en skärpning, om man jämför med vad som gäller i dag.

För det första skall begränsningen gälla även verksamhet som avser bevakning av person. För det andra skall länsstyrelsen i det särskilda fallet kunna förordna att vederbörande inte får anlitas eller får anlitas endast för vissa uppgifter till dess frågan om godkännande prövas.

Man måste också kunna utgå från att bevakningsföretaget gör en prövning av den tilltänkte väktaren, innan ansökan görs om godkännande. Det framgår ju klart vad som krävs för ett godkännande i 4 § bevakningslagen.

Majoriteten i utskottet anser de av regeringen föreslagna skärpningarna på denna punkt tillräckliga och avstyrker därmed reservationen.

Herr talman! Jag hemställer om kammarens bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 12 och därmed avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Kulturutskottets betänkande 10

Mom. 1 (anslaget till Vissa ersättningar till kyrkofonden)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 33 för reservation 1 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson.

Mom. 5 (anslaget till Bidrag till trossamfund)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 44 för reservation 2 av Jan-Erik Wikström och Margareta Fogelberg.

Mom. 9 (gåva av den ryska jubileumsbibeln)

Först biträdde reservation 3 av Ingrid Sundberg m.fl. med 106 röster mot 35 för reservation 4 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson. 166 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 167 röster mot 138 för reservation 3 av Ingrid Sundberg m.fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1988/89:76
8 mars 1989

*Meddelande om
interpellation*

Kulturutskottets betänkande 11

Mom. 2 (beräkning av medel för kultur- och folkrörelsekontakter med Baltikum)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 36 för reservation 1 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 11

Utskottets hemställan bifölls med 198 röster mot 112 för reservationen av Per Westerberg m.fl.

Näringsutskottets betänkande 12

Mom. 1 (möjlighet att anlita någon som väktare innan han godkänts)

Utskottets hemställan bifölls med 184 röster mot 126 för reservationen av Per-Ola Eriksson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2-6

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsple-num onsdagen den 15 mars.

9 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1988/89:112 med förslag till ny lag om ersättning till smittbärare

10 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 8 mars

1988/89:154 av *Margareta Winberg* (s) till statsrådet Margot Wallström om befrämjande av jämställdheten:

”Om en kvinna är trött av ständiga barnsängar och till slut dör i en, så är det inget att göra åt. Låt henne dö. Hon är i världen för att föda barn.” (Martin Luther)

Kvinnorollen har växlat genom tiderna. Från Martin Luther och andra höga herrars förnedrande syn på kvinnan som endera avelsvarelse eller umgängesmaskin (Esaias Tegnér), har utvecklingen framåtskridit så att de allra flesta i Sverige i dag bekänner sig till jämställdhetens evangelium. Oket av tidigare synsätt är emellertid tungt. Därför är jämställdheten fortfarande

formell, den finns i dokument, i deklARATIONER och högtidliga tal.

Verkligheten ger en annan bild. Den visar visserligen på den nya kvinnan, den som inte våra mormödrar kände, knappt heller våra mödrar, men den visar, om man vill se det, hur mycket som fortfarande återstår.

Arbetslivet

Grunden för jämställdhet är en egen försörjning. Förvärvsfrekvensen för kvinnor i Sverige är bland de högsta i världen. Detta betyder emellertid *inte* att lika många kvinnor klarar sin egen försörjning. Statistiken är uppbyggd så att 1 tim/vecka i sysselsättning anges som förvärvsarbete. Statistiken ger alltså en falsk bild av verkligheten och kan få oss att tro att vi hunnit längre än vad som är fallet.

Den stora oacceptabla deltidsarbetstiden, som inom vissa områden *ökar*, är exempel på en dålig utveckling av jämställdhetsarbetet.

Kvinnorna utgör i dag den stora majoriteten av både deltidsarbetande och lågavlönade. De tillhör dessutom arbetslivets mest underordnade grupp, osynliggjorda, men helt nödvändiga för att samhället skall fungera.

När skall vi inse vad vi går miste om i kraft och kunskap?

Arbetsmiljö

Kvinnors arbetsmiljö har ofta inte tagits tillräckligt på allvar. Det finns hundratusentals kvinnor i vårt land som på sin arbetsplats slits ut i förtid. Ofta är de lågavlönade. Det är dessa som bl.a. långtidssjukskrivs och förtidspensioneras. Många kvinnor har förslitningsskador, muskelvärk, svullna ben och psykiska besvär. Det är kvinnor som utfört ensidiga arbetsrörelser och som har haft monotona arbetsuppgifter.

Hur skall denna ojämlika situation åtgärdas?

Familjepolitiken

Föräldraskap och förvärvsarbete måste gå att förena. Så är det inte i dag. Kvinnor arbetar 37 tim i hemmet/vecka, män 17. Kvinnor arbetar deltid, män arbetar övertid. Kvinnor hålls tillbaka – män avancerar. Föräldraförsäkringen har betytt oerhört mycket för möjligheterna att kombinera barn och arbete – men det har framför allt gällt kvinnan/mamman.

När föräldraförsäkringen infördes 1974 med den helt unika rättigheten att användas av båda föräldrarna, utnyttjade endast 3 % av papporna detta. 1987 hade andelen ökat till 29 % av de gifta papporna. Utvecklingen pekar i rätt riktning, men ser man till antal uttagna dagar är det mycket långt kvar till jämställdhet.

När vi nu står inför en efterlängtd utbyggnad av föräldraförsäkringen finns det verkligen chans att åstadkomma förändring.

Flickors och pojkars förebilder är mammor som arbetar mycket hemma, kvinnor i snabbköpen, fröknar på dagis och i grundskolan, fåniga tanter i serietidningar och sexiga blondiner på videofilmer.

Flickors och pojkars förebilder är män som är borta och arbetar med viktiga saker, soldater som krigar och mördar och he-men som dricker

Prot. 1988/89:76
8 mars 1989

Meddelande om
interpellation

whisky och umgås med ytligt framställda kvinnor. Att vända denna ojämslällda familjepolitik och uppväxlmiljö för de unga är en gigantisk uppgift.

Hur skall det gå till?

Utbildning

Redan Aristoteles predikade kvinnors oförmåga. Kvinnokönets kyla och torrhet gjorde att intelligens inte kunde utvecklas.

I dag vet vi bättre. Flickor och pojkar föds med samma förutsättningar. Den sociala miljön begränsar emellertid de framtida möjligheterna.

Flera undersökningar visar att pojkar tar den mesta tiden i klassrummet.

Andra undersökningar pekar på att klyftan mellan flickors och pojkars studieval ökar. Inom högskoleområdet ropar de tekniska utbildningarna fortfarande efter kvinnliga studerande: byggnadsindustrilinjén, elektronikindustrilinjén, fordonstekniklinjén, industriell arbetsmiljö-linjén, pappers- och pappersmassaindustri-linjén, sågverksindustrilinjén och träindustrilinjén är de mest extrema områdena med 0 % kvinnor. Inom vårdsektorn är det bara hörselvårdslinjén som har 0 % manliga studerande. Männén vinner insteg i kvinnornas sektorer, men det motsatta sker inte.

Kan utbildningen användas som ett aktivt jämställdhetsmedel?

Regionalpolitik

Unga flickor i glesbygden flyttar tidigare än unga pojkar. Bara 7 % av inflyttade till Stockholm under en tidsperiod flyttade på grund av arbetslöshet på hemorten.

Det är andra orsaker än brist på arbete som gör att unga kvinnor inte känner sig ha samma möjlighet som män att verka och leva på landsbygden:

- valet av arbetstillfällen är begränsat
- deltiderna gör att man inte kan försörja sig
- den sociala miljön är mindre attraktiv än i tätorten/storstaden.

De regionalpolitiska medlen fördelas av män - till män. Kvinnors behov och kunskap beaktas inte.

Hur skall regionalpolitiken kunna användas också som ett instrument för jämställdhet?

Mot bakgrund av ovanstående vill jag på den internationella kvinnodagen 1989 fråga statsrådet Margot Wallström:

Är statsrådet beredd att, på de områden jag ovan beskrivit, i den framtida politiken anlägga ett kvinnoperspektiv så att jämställdheten befrämjas?

Meddelades att följande frågor framställts

Meddelande om frågor

den 7 mars

1988/89:508 av *Berit Löfstedt* (s) till socialministern om åtgärder mot det ökade antalet aborter:

Nyligen har vi nåtts av beskedet att antalet aborter ökat de senaste åren och att en kraftig ökning skett under 1988. Särskilt bland tonårsflickor har ökningen varit markant.

Avser socialministern vidta några speciella åtgärder med anledning av det ökade antalet aborter?

den 8 mars

1988/89:509 av *Marianne Stålberg* (s) till socialministern om viss försöksverksamhet med gemensam ledningsorganisation för primärvård och socialtjänst:

Den 30 november 1988 beslutade riksdagen att genom en särskild lag ge Jämtlands läns landsting och Östersunds kommun möjlighet att via ett kommunalförbund försöksvis skapa en gemensam politisk och administrativ ledningsorganisation för primärvård och socialtjänst. Beslutet förutsatte ett avtal mellan de båda huvudmännen, vilket skulle godkännas av regeringen. Riksdagen har i annat sammanhang beslutat att försök av denna karaktär skall utvärderas.

Den 16 december 1988 överlämnades till regeringen, socialdepartementet, ett av de båda berörda huvudmännen tecknat avtal för godkännande. Till avtalet var bifogat en begäran om medel för utvärdering av försöket. Allt erforderligt lokalt förberedelsearbete för att man skall kunna starta försöket är utfört.

När avser regeringen att fatta beslut i ärendet?

1988/89:510 av *Jan-Erik Wikström* (fp) till utbildningsministern om den planerade musikteatern i Göteborg:

Det planerade nybygget av en musikteater i Göteborg ser nu ut att hotas av att en knapp majoritet i Skaraborgs läns landsting inte velat medverka till det samlade västsvenska åtagande som varit en förutsättning för statens bidrag till bygget på 230 milj. kr. Det vore emellertid djupt tragiskt om inte planerna på nya Storan kunde fullföljas. Det är angeläget att alla goda krafter samverkar för att så skall kunna ske.

Prot. 1988/89:76
8 mars 1989

Med hänvisning till detta frågar jag utbildningsminister Göransson:

Meddelande om frågor Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att den planerade musikteatern i Göteborg skall kunna komma till stånd?

12 § Kammaren åtskildes kl. 17.35.

In fidem

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Prot.

1988/89:76

Onsdagen den 8 mars

Biörsmark, Karl-Göran (fp) 107
Björk, Gunnar (c) 16, 31, 41, 45, 55, 61, 72, 73
De Geer, Lars (fp) 77, 79
Eriksson, Per-Ola (c) 112
Feldt, Kjell-Olof, finansminister 47, 57, 63
Frick, Carl (mp) 27, 32, 42, 57
Friggebo, Birgit (fp) 81, 85
Gustavsson, Stina (c) 105, 107
Hammar, Bo (vpk) 81, 82, 90, 91, 92, 93, 94
Johansson, Inga-Britt (s) 111
Johansson, Kurt Ove (s) 87, 88, 89, 91
Kindbom, Bengt (c) 83, 86, 88, 99, 100, 103
Larsson, Roland (c) 109
Larsson, Torgny (s) 104
Leghammar, Hans (mp) 85, 86, 91, 94
Leijon, Anna-Greta (s) 32, 42, 46
Mikaelsson, Maggi (vpk) 65
Norberg, Lars (mp) 110
Nygårds, Sven-Åke (s) 112
Nyhage, Hans (m) 80, 82, 83, 88, 89, 90, 91
Petersson, Hans (vpk) 21, 40, 45, 56, 62
Rönnung, Catarina (s) 92, 93
Skånberg, Krister (mp) 69, 72
Sundgren, Roland (s) 78, 79
Svärd, Anders (c) 103, 105
Tammenoksa, Erkki (s) 101, 103, 106, 107
Tobisson, Lars (m) 3, 31, 39, 43, 53, 60
Wibble, Anne (fp) 11, 31, 32, 39, 44, 54, 60, 72, 73
Wikström, Jan-Erik (fp) 98, 102, 103, 105
Åstrand, Göran (m) 96, 100, 102

